

{[A1r:]}

*AZ NAGI CALVINVS IA-
nosnac hiszec egy Istene*

Az az:

AZ CALVINVS

5

ERTELME SZERENT

VALO IGAZ MAGIARAZATTIA
az *Credonac*: Mely, az Caluinus tulai-
don könyueiböl, hyuen, es igazán
egybe szedettet, az Caluinista

10

Atiafiaknac lelki eppüle-
tekre, es vigaszta-
lasokra.

S. T. D. P. P.

15

*Nyomtattatot Nagyszombatba,
M. D. C. I X. esztendeiben.*

{{A1v:}}

Z. AGOSTON DOCTOR

Tomo 7. Lib: 3. de Baptis: contra Donat: cap: 14.

Történic giakran, hogy nemelliec az Credonac minden részeit iol tudgiac, es mind azon altal, nem igaz vallasba vadnac az szent haromsagru, es egiéb aghazatokru.

5

{{A2[r:]}}

AZ NEMETH OR-
szagh Apostolanac, Doctor Luther
Martonnac, az Caluinistakru
valo ityleti.

10 Az Sacramentariusoc, csac egy agazattiat sem hyszic igazán az kerezteni tudománnac: Es ha külömbet mondonánac sem kel hynni, mert hazudnac. Söt vgian az pokolbeli ördögh az, a kit öc Istenel nec:

Haec Lutheri verba ex Confessione maiori refert confessio Heluetica, edita Tiguri apud Christophorum Frosch, anno 1545. in Tract: 2. fol: 58.

15 *et in tract: 1. fol: 38. Idem de Caluinistis docet Conradus Schlüsselburgius Superintendens Raceburgensis lib: 1. Theolog: Caluinistar: in praefat: et Artic: 28. fol. 63.*

{{A2v:}}

AZ CALVINVS VAL
lasa köuetö Euangelicus Atiafiak-
nac, Istentül zent Lelket, es ke-
gielmet kiuanoc.

20

Mluelhogi az el reytet kyncsnec, es az titkon tartot bölcseséghnec, nincs semmi haszna,¹ melto, es illendö dolognac itylem, hogy az Nagy Caluinus Ianos irasiban foglalt melyseghes setetséggel megh körnikeztetet

¹ Eccl: 20. v. 32.

tudomaniokat, minniaian oluassác, es vgian kezekbennis hordozzác: Mert en soha nem iauallottam azoknac az Tanitoknac teczést, kic azt itylic, hogy nem illic az Caluinus titkos tudomaniánac minden ághait az kössegh elöt nylyan hirdetni, es czikkeliénként ki feyteghetni, {{A3[r:]}} holot ezekben netalám sokan meg botrankozhatnánac, es mas vtrulis gondolkodhatnánac. Söt en oly velekedésben vagioc, hogy az Igasság nem szeret reiteket es setetséghet, hanem annal keduesb, mentül nagyob vilagossághra hozzattic es nylyabban ki magiarásztatic.

5

Annakokaert, hyuen es igazán, az Nagy Caluinusnac tulaidon köniueiböl, egybe szedém az ö értelmet es magiarazattiat az Apostoli vallasnac sommaiarul, az credorul, fel iegiezuén az köniunec kareiára, minemü köniuben, es meli helien találtam Caluinusba, az mit elő hozoc, hogy ebböl okoskodhassanac az Caluinista Atiafiac, es megh gon-{{A3v:}}dolhassác nagy lelki niughodalmokra, es üdüösséges vigasztalásokra, minemü lelektül vezeretet az Caluinista tudomannac első hadnaggia, ki ily mélien be gazolhatot az Isteni tudomannac megh labolasában, es enni soc vy értelmeket kouacsolhatot az egiügiü igassághnac nyulán valo börüieböl.

15

Engeggie az menec földnec teremptöie, hogy nem csac néktec Caluinista Tanito atiamfiai (kiknec vigasztalására irtam leghföképpen ez köniueczkét) hanem mind azoknakis, kic Caluinus vtan indultac az Euangeliom értelmében, igaz vilagossághtokra, es lelki niughodalmotokra legien az en kicsin faratsághom. Amen. Amen.

20

{{A4r:}}

AZ CREDO-
NAC ELSEO AGHA-
ZATTIA.

HISZEC EGY ISTEN-
ben, Mindenható Atiában, men-
nec es földnec terem-
ptöyében.

5

Hogy Caluinus Iános nagyob szabadsággal forgathassa az Credonac minden czikkelit, légh először is azt taníttia, hogy noha az réghi Doctoroc egienlő értelemmel valliac, hogy az Credot az Apostoloc szerzettéc, es noha az menyre az emberi emlekezet hátra gondolkodhatic, az üdötül foghua minden-{{A4v:}}kor nagy meltosághba volt az Credo az Ecclesiaba, de mind-azáltal ő senkiuel azért üstököt nem vonson, ki szerzette légien az Credot: Azért, ha ki tagadgia hogy az Credot az Apostoloc szerzettéc, a mint tagadtác
15 Brentius, Artopaeus, es egiebec,² azoc ellen Caluinus semmit nem perlekedic. *Apostolicum nuncupo, de authore interim minime sollicitus: Apostolis certe magno veterum scriptorum consensu adscribitur: Vndecunque tandem initio fuerit profectum, de authore vel anxie laborare vel cum aliquo digladiari nihil attinet.*³ Hasonlokeppen itylem, hogy nem versenghéne, sem patuarkodnec semmit Caluinus azoc el-{{B1r:}}len, kic az Bibliában foglalt köniueket taghadnác Moyses es az Apostoloc irásinac lenni: Mert a mint Caluinus mongia, Hogy ezec az könyuec Moysestül, es az Apostoloktól irattattac, abbol tugiuc, hogy az réghi Attiac kézrül kézre vgy attác az ő fioc eleyben. *Certo certius est, omnem simul scripturam non aliter peruenis se*
20 *ad posteros, quam de manu in manum, perpetua annorum serie a patribus tradita.*⁴ Ha azért szabad ketelkedni az Credonac szerzőyrül, noha minnyáian az reghiec, egienlő értelemmel azt tanítottac hogy az Apostoloc műheliéből

² Vide Serar: Thesi: 57. de Apostolis.

³ Cal: lib: 2. c. 16. n. 18.

⁴ Cal: lib: 1. c. 8. n. 9.

költ, szinte ezenképpen, szabad lészen az szent Irasnac mel-{{B1v:}}tosagarulis ketelkedni. Söt, miuehogy az mint Caluinus tanyttia lib: 4 c. 8 num: 8. nem kel egiébnec helt adni az Ecclesiaba, hanem az mi az Prophetak es Apostoloc irasaba vagion, io köuetközessel mondhattiuc, hogi az Caluin: teczése szerént
5 az Credonac vgian nem kel helt adni az Ecclesiába. *Esto hoc firmum axioma, non aliud habendum esse Dei verbum, cui detur in Ecclesia locus, quam quod lege et prophetis, deinde scriptis Apostolicis continetur.*

Touábba az Credonac első agazattiában, Négy dologhrul tézönc vallást: 1. hogy hiszünc Istenbe, az az bizonioson es minden ketelkedés nélkül
10 be veszünc, {{B2[r:}} es valliuc az Istent, es az Istentül megh ielentetet dolghokat. 2. hogy csac az egy igaz Istenbe hiszünc. 3. hogy ez az egy Isten, nem csac az teremtet allatoknac Attia, hanem az ő természet szerént valo eggyetlen egy fianac, az tellies szent haromsagban masodic személynekis, igaz Attia legien. 4: Hogy ez az egy Isten, *El schadai* az az mindenható Isten, *El Elohim*
15 az az erős Isten legien, kinec hatalmas ereie, az menniet es földet benne valo allatokkal egietembe alkotta.

ELŐSZÖR: Caluinus ezt mind különben forghattia. Azt yria, hogy az igaz hit, nem egiéb, hanem az Istenecc hozzanc valo {{B2v:}} io akarattianac bizonios ismereti. *Iusta fidei definitio nobis constabit, si dicamus, esse Diuinae erga*
20 *nos benevolentiae firmam certamque cognitionem.*⁵ Ha ez az igaz hitnec miuolta, es természeti, köuetközic, hogy valamit az Istennec hozzanc valo io akarattia kiüül vallanac az Caluinistac, azt nem hiszic: Mert, *defnitione latius patere non debet definitum*, az mint az Dialecticusoc mongiac, csac az mondathatic igazán hytnec az mihez hozza illic az hitnec definitioia:

25 Es annakokaert ez Isteni természetnec eggiességhet, az ő mindenhatóságat, es hasonló dolgokat, nem hisznec igaz hittel az Caluinistac, ha igaz Cal-{{B3[r:}}uinus hitnec definitioia, természetnec es miuoltanac kimagiarazása.

MASODSZÖR: Caluinus az ördöghöt Istenné változtatuán, nem egiébet hyszen Istennec lenni, hanem az pokolbeli ördöghöt, a mint az köniünc elein Doctor
30 Lutherből megh tanuloc, es az Caluinus irasiból szem latomast kinylatkozc: Mert azt iria eggiüt Caluinus, hogy az Libertinusoc, miuehogy azt tanyttiac,

⁵ Cal: lib: 3 c. 2 n. 7. et n. 12.

hogy az Isten *Authora*, oka az bűnnec, az Istent ördögghé változtattia *Deum authorem omnium etiam scelerum faciunt ideoque nullum inter Deum et Diabolum discrimen faciunt, ita reuera Deus* {[B3v]:} *quem nobis fabricant, idolum est Diabolis ipsis deterius.*⁶ Mert az bizonios dologh hogy az Szent

5 Iras az Istenrül azt mongia, hogy ő az bünt nem akaria *Psal: 5. v. 5* Giülöli az gonossaghot, *Sap: 14. v. 9 Psal: 44. v. 8* noha az magha cselekedetibe semmit nem giülöl, *Sap: 11. v. 25.* senkinec pedigh ő nem parancsollia, hogy gonoszt cselekeggiéc *Eccles. 15. v. 22 Hier: 19 v. 5* senkit az gonoszra nem kisyrt *Iacob: 1 v. 13 Eccles: 15. v. 12.*

10 Vizsontagh az ördögnc eze tulaidon festéki, hogy ő bocsáttia az ember szüueben az arultatást, *Ioa: 13 v. 2.* Eo kisyrti az embereket az gonoszra, *Matt: 4 v. 3 Act: 5. v. 3. I.Corinth. 7. ver. 5.* {[B4r]:} Eo az hazugsagnac, es gylkossághnac Attia, es izgatoia.

15 Caluinus pedigh azt tanyttia, hogy az ő Istene, *Authora*, oka es megh szerzőie, minden bűnnec, es gonosságnac, es az ördögnc minden tulaidonsághit az ő Istenénc tulaydonyttia. Mert ezt yria eggiüt: Azon latorsághnac *authora*, oka az Isten, es az ördögnc de az ördögnc csak *instrumentoma*, eszközi az Istenec. *Idem ergo facinus Deo, Satanae, homini assignari non est absurdum. Idem opus ad Deum, Satanam, hominem authorem referimus, Deus agere dicitur, quod Satan ipse (instrumentum quum sit irae eius) pro eius nutu et imperio se inflectit.*⁷ Es is- {[B4v]:}met igy yr masut: *Non sinendo tantum, et conniundo, Deus homines permittit labi: sed iusto iudicio sic ordinat, vt in rabiem agantur: minister irae Dei Satan, et quasi carnifex, non dissimulatione, sed mandato Iudicis in nos armatur.*⁸

25 Holot nem csac az cselekedetnc, de (*facinoris*) az gonossághnac *Authoranac* neuezi az Istent, es annuial nagio *Authoranac* az ördögnc, hoga az ördögnc, csac eszköz, de az Isten fő oc. Masut azt yria, hogy az Isten cselekszi valamit az gonoszoc cselekesznc: Az Isten cselekedeti volt, hogy Absolon az ő Attianak agias házat meg förtöztete: Valamit az ördögnc, vagy az gonosz ember

⁶ *Cal: contra Libert: c. 13. 14.*

⁷ *Cal: lib: 2. c. 4. n. 2.*

⁸ *Cal: Rom: 1 v. 24 et c. 9 v 18 ibique Marlorat.*

cse- {[C1r]:}lekeszic, arra az Isten teryti szüuöket, ő akaria, es ő parancsollia, El tekélet szandekkal azra taszyttia az embert, es egy szoual, Minden veteknc az Istentül vagion ereie, *Eius probationis, cuius Satan, et scelesti latrones ministri fuerunt, Deus author fuit: Quicquid ergo agitant homines, vel Satan, Deus clauum tenet, et ad exequenda sua iudicia conuertit eorum conatus, et executionem mandat ministris: Absolon incesto coitu patris torum polluit, Deus tamen hoc opus suum esse pronunciat:*⁹ *certa destinatione Dei flectuntur, impelluntur reprobis: Eius impulsu Satan ipse suas partes agit: A Deo ipso manat efficacia erroris: Deus proij- {[C1v]:}cit homines infaedas cupiditates quia iustae suae vindictae praecipuus est author, Satan vero tantum minister.*¹⁰

Es ismet: Az Isten, vgimond, az ördögnc által, az gonoszac akarattiát fel indyttia, es oda tereyti az houa akaria. Az ördögnc az Isten parancsollia hoga az embereket megh vakycsa, es igy az ördögnc csak szolgálnac az dologhba.

15 *Excaecat Deus reprobos, quod ad exequenda suae iudicia per ministrum irae suae Satanam, et consilia eorum destinat quo visum est, et voluntatas excitat, et conatus firmat, et obstinatione pectus eius obfirmandum Sathanae mandat.*¹¹ Vegezetre, hogy nyluan megh mutassa Caluinus, hogy nem csac {[C2[r]:} az külső cselekedetnc, de az cselekedetben valo gonossághnac is oka az Isten, azt irya, hogy mégnc annak is *authora*, oka az Isten, a mirül az Papistac azt mondgiac, hogy csac az Istenec el szenuedeséből léscen, noha ő azt nem cselekeszi. *Deum ominum eorum authorem esse ostendi, quae isti: censores, volunt otioso tantum eius permissu contingere.*¹² Az pedigh nyluan vagion hogy az Papistac nem mondgiac semmirül egiebrül azt, hogy annac nem oka, hanem csac el szenuedöie az Isten, hanem csac az bűnrül: Tehat az Caluinus itileti szerént, az bűnnecis *authora* az Isten:

⁹ *Cal: lib: 1. c. 18. n. 1.*

¹⁰ *Ibid: n. 2.*

¹¹ *Cal: lib: 2. c. 4. n. 3. et 4.*

¹² *Lib: 1. c. 18. n. 3.*

Ezec fölöt, azt mongia Calui-{{C2v}}nus, hogy az mit az Isten nem akar, es megh tylt, vgian azont akaria es iauailla. *Fieri vult Deus, quod facere vetat, licet non capiamus quomodo idem diuerso modo nolit fieri et velit.*¹³ De azis bizonios, hogi az Isten az bünt tyltia, es nem akaria: Tehat vgian azon bünt akaria, es iaualliais: Mely dologh, az mint az irasbol megh tanuloc, nem az igaz Istenhez, hanem az ördöghöz illic, Mert az igaz Isten, *Non Deus volens iniquitatem,*¹⁴ nem bün akaro Isten, söt ö maghais Caluinus megh vallia, hogy mind io az, valamit az Isten akar es parancsol. *Quicquid Deus vult, eo ipso quod vult, iustum habendum est. Eius enim vo-{{C3r}}luntas, vnica est iustitiae regula:*¹⁵ kiböl köuetközic azis, hogy minden cselekedet bün nélkül vagion, miuelhogy az Caluinus teczése szerént, mind ezeket az Isten akaria es parancsollia. Mind ezekből tehat meltan azt hozhattiuc ki, hogi az Caluinus Istene nem egiebet, az pokolbeli ördöghnel, es meltan enekléc neki az Poetac emez verseket.

- 15 1. *Adstruere esse Deum, caussamque hunc esse malorum, Id Caluine Deum, nil nisi destruere est:*
 2. *Tu Caluine Dei, qui suadet crimina, calum, Solus habe: istius gaudia nolo Dei. {{C3v}}*
 3. *Abelis caedem: furias Daudis, et ignes,*
 20 *Perfidiam Iudae, vult Deus: et Deus est?*
 4. *Quis stygias metuat Caluino iudice paenas? Si Deus omne nefas conflat, et ipse luat:*

Ha azert sommaban akariuc foglalni az Caluinus mondasit, Hat Articulusba foglalhattiuc:

- 25 I. Hogy az Isten akarattia es rendelése volt, hogy az mi első Atianc es mi ö altala az bünben esnénc, *Dei voluntate decidimus. Cal: lib: 3 c. 23 n. 4. Ideo praesciuit Deus lapsurum Adam, quia horribili decreto suo sic ordinauit.*

¹³ *Ibid: n. 3.*

¹⁴ *Psal: 5. v. 5.*

¹⁵ *Cal: lib: 3. c. 23. n. 2. Lib: 1 c. 17. n. 2.*

- Ibid: num: 7. II. Az töb bünökis nem csac az {{C4r}} Isten enghedelméből, de vgian rendeleséből, es akarattiabol lésznec, es ez az rendelés vgian ketelenyti az gonoszokat, hogy egiebet se cselekedhessenec. *Tergiuersatio est, tantum permissu, non etiam voluntate Dei fieri peccata, Nihil enim efficiunt homines nisi arcano Dei nutu, et quod ipse decreuit, arcna directione constituit. Lib: 1. c. 18 v. 1. Ordinatione et nutu Dei omnia eueniunt, Ex hac ordinatione iniicitur necessitas peccandi reprobis, quam euadere nequeunt. Lib: 3 c. 23 v. 6. 9. III. Az Isten parancsollia az Satannac söt ötet vgian taszyttia arra, hogy hazudgion, minket az bünre vigien, vgy hogy az Satan csac szolgál es eszköz ebbe, de az {{C4v}} Isten az kormanios: *Quicquid agitet Satan, Deus clauum tenet, mittitur a Deo cum certo mandato vt sit spiritus mendax, decernit quid fieri velit, mandat executionem ministris, Sathan minister, Deus author est. Cal: lib: 1. c. 18. n. 1. Dei impulsu Satan agit partes suas: A Deo manat efficacia erroris, quo Satan excaecat. Ibid: v. 2: Deus agit, quod Satan instrumentum irae Dei pro eius nutu ac imperio se flectit, Cal: lib: 2. c. 4 n. 2. spiritus impurus ad Dei nutum respondet, instrumentum magis ipsius in agendo, quam a seipso author Ibid: v. 5. IV. Az Isten ö maghais titkos ereiéuel izgattia, töszyttia, ketelenyti az embert az gonoszra. *Certa destinatione Dei flectun-{{a1r}}tur impelluntur, Cal: lib: 1. c. 18 n. 2. Impulsu Dei agit homo, quod sibi non licet. Ibid: n. 4. Peccandi necessitatem euadere nequeunt, quae ex Dei ordinatione illis iniicitur. Lib: 3. cap: 23. n. 9. necessario obsequuntur diabolo. Lib: 2 c. 4 n. 1. V. Az Isten velünc eggiüt cselekeszi valami gonoszt cselekeszünc, es sokkal inkább cselekeszi mi nallunknál, miuelhogy mi, csac ezközi vagiunc ebben ö neki. *Fures et homicidae, instrumenta sunt diuinae prouidentiae, quibus ipse vtitur. Cal: lib: 1 cap. 17 n. 5: Dei opus fuit incestus Absolonis. Cal: lib: 1 c. 18 n. 1. In vnoquoque facinore specialis Dei actio elucet. Ideo facinus idem, Deo, Sathanae, homini assignatur. Lib: 2 c. {{a1v}} 4 n. 2. VI. Az Isten egy altalliaba Authora, oka az bünnec, *Deus eorum omnium autor vocatur, quae isti volunt eius tantum permissu contingere Cal: lib: 1 cap. 18 n. 3. Causae damnationis Deus est author. Cal: lib: 3 c. 23 n. 3. Cuius Sathan et scelesti homines ministri fuere, eius Deus author fuit, illo c. 18. v. 1: Es vgian nemis mondhata ennel egiebet Caluinus, az imént fel vetet******

fundamentomoc szerént, mert az ki izgattia, toszyttia, ketelenyti az embert, ketseg nélkül ő oka annac az amire ketelenyti, kiualtképpen ha az ember csak *Instrumentum*, csac eszköz az dologhban:

- Ezec pedigh az Isten karomlo articulusok, telliességghel el-^{a2[r]:} lenkezne az zent irással, a mint nem réghen megh halloc: Nyilua Ieremias Propheta által,¹⁶ azt mondgia az Isten, hogy ő nem parancsolta söt csac megh sem gondolta hogy parancsolná az gonoszt, Mert az bölcz mondása szerént,¹⁷ Senkinec nem parancsolta az Isten, hogy hamissan cselekedgiec, Es az ördögh mikor hazughságot szol,¹⁸ az önnön tulaidonabol szol vgmmond
- 10** Christus Vruc, Es mikor valaki gonoszt cselekeszic, az iras azt mondgia¹⁹ hogy az Istenec ellene áll, es nem köueti az ő izgátását: Az emberi okosságis azt tanyttia, Hogy az mit az Isten nyulan, valoba, es nagy fenieghe-^{a2v:} téssel megh tylt, azt nem kiuannia, es arra nem izgathat senkit, hanem ha ellenközö akarattia volna, auagy csac kép mutatasbol tyltaná az mit akar
- 15** hogy cselekedgiünc. Söt ha az Isten akarna hogy vetkezzünc, vgian nemis volnác bünösöc az gonosz cselekedetbe, az mint nem regen meg mutatom tulaidon az Caluinus teczesebölis. Aztis senki egieb az kegietlen Tyrannusnal nem szokta megh büntetni, az mit ő magha rendeleséből, akarattiabol, ketelenyteseböl cselekezic valaki: Vegezetre Caluinus ő maghais mas
- 20** helien azt nyulan yria, hogy az bünnece egieb oka nincsen az embernece tulaidon a-^{a3[r]:}karattianal. *Flagitiorum causa extra humanam voluntatem quaerenda non est.*²⁰ Masuttis dorghallia Lyconidest, ki mikor vetkezcic vala, azt szokta vala mondani: *Deus impulsor fuit, credo Deos voluisse Cal: lib: 1 c. 17 n. 3.* Es hogy az Istenec vegezése senkit nem ketelenit az bünre, aztis nyulan tanyttia, Mert noha az mint nem reghen halloc, azt yria, hogy Adam az Istenec rendeleséből vetkezcic, de azert vgian azis ő mondasa, hogy ez

¹⁶ *Ierem: 19 v. 5.*

¹⁷ *Eccles: 15 v. 22.*

¹⁸ *Ioan: 8 v. 44.*

¹⁹ *Actor 7 v. 51.*

²⁰ *Cal: lib: 2 c. 4 n. 1.*

az rendelés, nem ketelenitette ötet, hanem ha akarta volna, megh maradhatot volna az ioban. *Potuit igitur Adam stare si vellet, quando non nisi propria voluntate cecidit.*²¹ ^{a3v:}

- Tudom miuel tamogattia Caluinus az ő karomlasit,²² Mert az iras mondgia²³
- 5** hogy az Istenec vegezéséből arultatot el Ioseph, es ő maghais Christus Vruc: Masut azt mondgia az Isten,²⁴ hogi ő cselekeszi az gonoszt: Es hogi ő parancsolt Semeinec²⁵ ő indotta fel Daidot az gonoszra:²⁶ Vegezetre ő kemenyti megh szüuet az embernece, ő vakyttia megh ertelmeket az gonoszoknac:
- De ezeknece sokkal külömb ertelme vagon az Caluinus magiarazattianal:
- 10** Mert azt mondgia az iras a mint Tertullianus,²⁷ Z. Agoston²⁸ es egiebekis magia-^{a4r:}rázzac, hogy az Istenec oly nagy bölcseseghe, es io volta vagon, hogy az mely gonoszt nem akarna hogy cselekednece az ember, aztis io véghre tudgia fordytani, es az mereghbölis oruassaghot tud csinálni: Es az mint Z. Agoston szol, *Praescientia Dei, peccatores praenoscit, non facit.*²⁹ Azert az ő veghetetlen bölcsesegéuel, latuan az Ioseph battiainac, es az Sidoknac, Semeinec, Daidnac gonosz szandekokat es cselekedeteket, mind ezekből iot hozza ki, tudni illic, az Ioseph fel magasztaltatását, az emberi nemzetnece megh szabadulását, Daidnac saniargatását: Es ő magha Ioseph igy magiarazza ez ^{a4v:} az dolghot, ti vgmmond³⁰ gonoszt gondóltatoc en rollam, de az Isten ezt iora fordytotta, hogi enghemet fel magasztalna: Mikor azt oluassuc, hogy az Isten cselekeszi az gonoszt, az gonoszon nem kel az bünt erteni, hanem az gonosz szerencseket, ostorozasokat, csapasokat

²¹ *Cal: lib: 1 c. 15 n. 8.*

²² *Gen: 45 v. 8.*

²³ *Act: 2 v. 23 c. 4 v. 28.*

²⁴ *Am: 3 v. 6 Isai: 45 v. 7.*

²⁵ *2Reg: 16 v. 10.*

²⁶ *2Reg: 24 v. 1.*

²⁷ *Tertull: 2 contra Marcion: c. 5.*

²⁸ *Augustin: Euchind: cap. 100. 22. Ciuit: cap: 1.*

²⁹ *Aug: lib: 1 de Orig: Animae c. 7 Tomo 7*

³⁰ *Gen: 50 v. 20.*

melliek az Isten cselekeszic, az mint Magiarazza Z. *Hieronym: Thren: 3 ver: 37: Tertull: 2 contra Marcion ca. 14. Damasc: 4. de Fide c. 20.* Annakokaert, noha az Vr Isten latuan, az Absolon gonosz akarattiat, ez által büntete Daidot, de azért ezt az gonosz akaratot nem az Isten ada Absolonnac, sem ő nem indyta az gonoszra, hanem csac {b[1r]:} rea bocsáta: Hogy pedig az Isten mondatic meg kemenyteni, auagy megh vakytani, nem egiebert mondatic ezeket cselekedni, hanem csac azért, hogy az ő malasztiaual eleit vehetné az emberi gonossaghnac, melyre szabad akarattia szerént megien az ember, es nem akaria eleit venni, hanem szaiára bocsáttia, mint haladatlan szolgálhat,

5 indyta az gonoszra, hanem csac {b[1r]:} rea bocsáta: Hogy pedig az Isten mondatic meg kemenyteni, auagy megh vakytani, nem egiebert mondatic ezeket cselekedni, hanem csac azért, hogy az ő malasztiaual eleit vehetné az emberi gonossaghnac, melyre szabad akarattia szerént megien az ember, es nem akaria eleit venni, hanem szaiára bocsáttia, mint haladatlan szolgálhat,

10 Es azért mondgia Z. Agoston, *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam.*³¹ Es masut: *Non instigando sed deserendo.*³² Es az irasis, mikor magiarazza, mint kemenyti megh az Isten az emberne szüuet, azt mondgia hogi szaiára bocsáttia ötet, *Dimisi eos* {[b1v]:} *secundum desideria cordis: Dimisit gentes ingredi vias suas.*³³ Ennec fölötte megh kemenyti az embert,³⁴ mert soc dolghokat cselekeszic, melliekből láttia hogy az gonoszoc alkolmatosságot es okot vészne az ő el tekellat gonossagokra, Es eképpen az Istenec hoszu türe, es az ostorozásra valo kesedelmes indulattia, sokaknac okot ad, hogy bátran latorkodgianac, az mint oluassuc, *Eccles: 8 v. 11 Iob 24 v. 23 Rom: 2 v. 4.* es az mint az bölcz mondgia,³⁵

20 az Istenec cselekedeti es teremtet állati mint egy eghér foghoc ollianac az esztelenec labainac:

De mielhogy ezekne mé-*{b2[r]:}*lieb magiarazattiat mas helyre halasztuic, Mind ezekből ki teczik hogi Caluinus Istene nem egieb, az pokolbeli ördöghnel: Mert igazan es valosaghos képpen ördögh az a ki az embert izgattia es kisyrti az gonoszra, a mint nem regen megh mutatám az Irasbol: Illien pedig az Caluinus Istene, mielhogy ő izgattia, es ingerli, söt vgian taszyttia az embert az bünre: Ennec fölötte, senki nem egieb az hazugsaghnac

³¹ *Aug: Epi: 105.*

³² *Aug: Tomo: 8. in Psal: 77. in illud, Imissiones per Angelos.*

³³ *Psal: 80. n. 13.*

³⁴ *Act: 14. v. 15.*

³⁵ *Sap: 14. v. 11.*

Attia, hanem csac az ördögh az mint Z. Ianosnál oluassuc.³⁶ Illien pedig az Caluinus Istene, Mert az ő vallása szerent, mikor valaki hazud, azért hazud mert az Isten indyttia erre ötet, {[b2v]:} es ő tölle vagion parancsolattia az ördöghne hogy hazuggion az mint megh halloc az Caluinus tulaidon szauabol, *Lib: 1. cap: 18. n. 1.*

5 HARMADSZOR: Miképpen Caluinus az Istent ördögge valtoztatá, azonkeppen, Az mi Atiankat, mostoha Atiáua, söt kegietlen Tyrannusa, es hoherra valtoztatá sok keppen. Mert azt tanyttia az Istenrül, hogy ő vgian ketelenyti az embert mindenre. *Voluntas Dei est rerum necessitas, ideoque necessario futurum quod ille voluerit.*³⁷ Es ez okon, az ember ketelenségből vétkezic. *Necessario peccat homo, et Diabolo se ad omnem ductum obsequentem ne-*{b3[r]:}*cessario praebet.*³⁸ Az vetkezésre valo ketelenséghe el nem kerülhetic, vgimond, miuelhogy az Istenec rendeleséből ketelentytetne. *Reprobi euadere nequeunt peccandi necessitatem, praesertim quum ex Dei ordinatione, sibi iniiciatur huiusmodi necessitas,*³⁹ es a mint megh halloc Caluinusbol, az Isten akaria s-nemis akaria az bünt, Tyltia es reais iszgat az gonosszagra: Ennec fölötte, az Caluinus ityleti szerént, ez az Caluinistac Attia, oly törüent adot az ő fiainac, melliet lehetetlen megh tartani. *Legis obedientiam nullibi reperire est: Quod autem impossibile legis obseruationem diximus id est paucis explicandum.*⁴⁰ {[b3v]:} es mind az által, öröc karhozat alat meg parancsolta, hogy ezeket által ne hághiuc: Es hogy nagio oka lehetne az ő fiainac öröc kinzasára, akár mely hertelen, es akaratunc ellen valo gonosz indulatokatis, öröc karhozattal büntet. *Ego ne subire quidem posse dico cupiditatem sine deliberato assensu, nisi ob defectum eorum quae in lege requiruntur: pungit nos animi aliquod desiderium, iam rei tenemur vt legis transgressores: Concupiscentia etiam stimulari, lex vetat, non est igitur, quod vel leuissimas cupiditates iudicio*

³⁶ *Ioan: 8 v. 44.*

³⁷ *Lib: 3 c. 23 n 8.*

³⁸ *Lib: 2 c. 4 n. 1.*

³⁹ *Lib: 3 c. 23 n 9.*

⁴⁰ *Lib: 2 c. 7 n 4 et 5.*

*mortis eximamus.*⁴¹ Vegezetre, az Caluinus Istene, az kiket pokolra vét, nem azért rendelte es vegeszte az ő {[b4r]:} karhozattiokat, hogy látta volna gonosz erdemeket, hanem csak egy altalliába, io akarattiából, az ember cselekedetire valo tekyntet nekül, pokolra rendelte az karhozandokat. *Irascitur Deus suis creaturis, a quibus nulla ante offensa prouocatus fuit: Nudo arbitrio, citra proprium meritum, in aeternam mortem praedestinantur.*⁴² *Vbicunque vero regnat hoc Dei placitum, nullam in considerationem veniunt opera.*⁴³ Hogy pedig ezt az ő rendeléset, ne lattasséc oknelkül véghez vynni, az mi halálos ellenséghünket az Satant, fel indyttia ellenünc, es az ő titkos hatalmassagháual,

5 *toszyttia az embert az vetekre, melliert osztan {[b4v]:} ötöt karhozatra veti: Mert mind ezeket halloc nem réghen hogy tanyttia Caluinus. Söt vgmind Caluinus, noha az Isten ynti az gonoszokat, de az véghre ynti, hogy megh kemenyüllienec, noha vilagot gyüt eleikbe, de azért gyuttia hogy inkább megh vakullianac, noha oruosságot ad nekic, de a végre adgia, hogy öc megh ne*

10 *giögiullianac. Vocem ad eos dirigit, sed vt magis obdurescant, lucem accendit sed vt reddantur caeciores, doctrinam profert sed qua, magis obstupescant, remedium adhibet, sed ne sanentur.*⁴⁴

Ezec mind így léuen, nem látom kit neuezhessünc kegyetlen Tyrannusnac, Neronac, Busy-*{D[1r]:}*risnec, Mezentiusnac, ha ez az Caluinus Istene

20 az Atiay neuet erdemli: Mert soha ezec közzül senki efféle dolghokat nem cselekedet az ő ellenséghüel, a minemüt az Caluinus Istene cselekeszic az ő fiaiuual, az Caluinistakkal: De el nem mulathatom hogy it böuebben elő ne hozzam czikkeliénként, es röuideden megh ne rostálliam, mely botránkozo es ketségben esésre viuö dolgoc ezec, melliect tanyt Caluinus az Istenec

25 *vegezesrül es praedestinatíoiarul: Azért Caluinusnac errül valo velekedése három Articulusban foglaltatic: I.*⁴⁵ Az Vr Isten öröktül foghua, csak az maga tulaidon io akarattiából, sem-*{[D1v]:}* mit nem tekintuén az emberne

⁴¹ *Lib: 2 c. 8 n. 58. Idem repetit lib: 3. c. 3. n. 10.*

⁴² *Lib: 2 c. 23 n. 2.*

⁴³ *Lib: 3 c. 22 n. 3.*

⁴⁴ *Cal: lib: 3. c. 24 n. 13*

⁴⁵ *1. Articulus*

gonosz, auagy Istenes eletére, nemellieket az karhozatra, nemellieket az boldogságra rendelt, csak az véghre hogy ezec által az ő Irgalmassághat es Igassághat megh ismerteté. *Non pari conditione creantur omnes, sed in alteruntum finem conditus quisque est, ad vitam vel ad mortem Cal: lib: 3 c. 21 n. 5: Nullo humanae dignitatis respectu electi Iusti ad salutem, et damnationi addictis, incomprehensibili iudicio, vitae aditus praeclusus Ibid: n. 7: Nulla in considerationem veniunt opera in hoc Dei decreto lib: 3. c. 22 n. 3. solum Dei arbitrium reprobat, Aliud non habes cur reprobat, quam eius voluntatem, Ibid: n. *{D2[r]:}* 11. Deus consilio nutuque suo ita ordinavit vt inter homines nascantur ab vtero certiae morti deuoti, qui sui exitio, ipsius nomen glorificent. Cal: lib: 3 c. 23. n. 6. Reprobat non alia de causa, nisi quia illos vult excludere: Praeparatio ad interitum alio non est transferenda quam ad arcanum Dei consilium Cal: lib: 3 c. 23. n. 1. Exitio deuouet quos placet: Nudo eius arbitrio, citra proprium meritum ad aeternam mortem aedestinantur. Ibid: n. 2. In exitium eunt quia Deus sic vult. Ibid: n. 5. Magha az zent iras mindenüt azt kialtia, hogi az ördögh incselkedeseböl az bün által iöt az halal ez vilaghra, *Sap: 1 v. 13 Sap: 2 v. 23 Rom: 5. ver. 12.* Es nem csak azt mondgia az zent *{[D2v]:}* lélec hogy az Isten senkinec halálat es veszedelmét nem akaria, hanem az mi ő rayta all, azt kívánnia hogi minniáian üdüözüllünc. *Tobiae 3 v. 22 Ezech: 18 v. 23 ITimoth: 2 v. 4. 2Petri 3 v. 9.* De ennec fölötte mikor okát adgia, miért veszne el az gonoszoc, azt mondgia, hogy, az önnön hitelenséghekért, *Oseae 13 v. 9 Rom: 9 v. 32 cap: 11 v. 20:* Söt Caluinus ő maghais azt mondgia, hogy nem az Istentül vagion, hanem az mi saiat büneinktül hogy el karhozunc, *A nostra culpa, non a Deo est perditio nostra, Homini tantum suum exitium adscribendum apparet, Cal: lib: 2. c. 1. n. 10. II.*⁴⁶ Azt mondgia Caluinus, hogy minec *{D3[r]:}* vtánna immár valakit egy altalliába, cselekedetyre valo tekyntet nekül pokolra rendelt az Isten, az vtan, vgian ő magha az Isten authora, hogy okot aggianac az veszedelemre, es azért esnec soc külömb külömb fele vetkekbe az gonoszac, hogy az Isten véghez vihesse az ő el tekéllat szandekat, es öket pokolra vethesse, es az mint nem reghen meg halloc, vgian izgattia, ingerli,*

⁴⁶ *2. Artic.*

- toszyttia őket az bünre, *Causae damnationis Deum esse authorem, centies verum esse confiteor Cal: lib: 3. cap. 23 n. 3. Defectionis reprobatorum causa alia non potest adduci, quam reprobatio. Ibid: n. 4. Quos in exetium creavit, vt irae suae organa forent et {[D3v]:} seueritatis exempla, vt in finem suum perueniant excaecat eos et obstupefacit Cal: lib: 3. c. 24. n. 12. Ideo reprobi in malitiam cordis addicuntur, quia iudicio Dei suscitati sunt, ad gloriam eius sua damnatione illustrandam Cal: lib: 3 c. 24. n. 14.* Ezt azért noha igaz, de nem kel az kössegh elöt mondani, vgimond Caluin: Es ismet: *Dei ordinatione iniicitus reprobis peccandi necessitas, Cal: lib: 3 c. 23 n. 9.*
- 10** Azert noha az bölcz azt mondgia⁴⁷ hogy senki azt ne vitassa hogy ötet az Isten eytette el, mert nem szükseghesec neki az gonoszac, De az Caluinus ityleti szerént azt mondhattiác az {[D4r]:} gonoszoc, hogy az Isten eyti meg őket, mert szükseghesec neki, hogy ő bennec meg mutassa Igazsagát: III.⁴⁸ Azt mondgia Caluinus, hogy ez az Istenec vegezese, telliességhel vgy el vészi az mi szabad akaratkunkat, hogy nincs semmikeppen az mi tehetséghünkben hogy üdüözüllünc, vagy el veszünc, hanem keketelen üdüözülnecc nemelliec, es nemelliec el karhoznac: *Immutabili consilio Deus constituit quos saluet, quos exitio deuoueat, Cal: lib: 3. c. 21 n. 7. Non permittente, sed volente Deo pereunt impij, Voluntas autem Dei est rerum necessitas, atque ideo necessario futura sunt quae Deus voluit. Ibid: c. 23 n. 8.*⁴⁹ Es it nagy czi-*{[D4v]:}*ganiul Z. Agostont⁵⁰ forgattia Caluinus, mintha ötet köuetné, magha az ő tölle elő hozot helien, Z. Agoston csac azt mondgia, hogi nem allot az embernecc akarattian, hogy az Istentül teremtetnécc, hanem csac az Istennec io keduén, es az ő akarattialbol vagion hogy szükségh volt valaminecc lenni: Az Caluinus mondasából pedig illien argumentot formalhatunc: Valamit az Isten akar, annac keketelen meg kel lenni: Az Isten pedigh mindeneket akar valamik ez világhon törtenecc, Tehat mindenec ketelenseghből *necessario* törtenecc: Ebből halhacza mi köuetközic:

⁴⁷ *Eccles: 15 v. 12.*

⁴⁸ 3. *Artic:*

⁴⁹ *Contra. Num: 30. v. 14. Deut: 30 v. 19. Iosu: 24 v. 15. Eccles: 31. v. 10.*

⁵⁰ *Aug: 6 de Genes: ad lit: c. 15. Tom: 3.*

- Ha az Isten csac az ő io *{[d1r]:}* keduéből pokolra rendelt téghedet, es az ő rendelése ketelenséghel kötelez az el veszésre, mind egy tehát akar mint rendellied eletedet, Haszontalan tehat minden io igiekezeted, mert el nem kerülheted az veszedelmet: Ne tusakodgial az Istennel, ne igiekezzel fel bontani rendelést, vesd neki az te kiuansaghidnac az szablat, mert akár meggis, de csac azt cselekeszed az mit el nem kerülhetél. Efféle, es ennél iszoniub gondolatokis ütköznecc mingiárt szüueben annac, az ki az Caluinus velekedészet hiszi, a mint ő magha sem tagadgia Caluinus,⁵¹ noha szitkozodic, es haggia s-parancsollia, hogy ez féle gondola-*{[d1v]:}*tokat ki rekeszen ember szüueből: De ighen nehez hogy az szemes ember fel nyssa szemét nappal, es ne lászon: Mert az Caluinus vallasa szerent nem csac megh feythetetlen, de telliességhel ketséghben esesre viuő argumentom amaz, az melliet az tudatlanoc minden nap szaiokba forgatnac, Tudni illic ez: Auagi en az Istentül az bodogsághra valasztattam cselekedetemre valo tekyntet nekül, es igy semmit nem árt akar iol, akar gonoszul éllic, mert vgian üdüözülöc: Az vagi az karhozatra rendeltetem, es igis akar mint igiekezzem az iamborságra, el kel vesznem: miuelhogy fel nem bonthatom az Isten-*{[d2r]:}*nec rendelést: Azért bekét hagioc egieb gondolatnac, es keduem szerént élec, mert mind egy az haszna akar meggiec, holot az Caluinus vallasa szerent, *In hoc decreto nulla in considerationem veniunt opera:* Es ez az argumentom egy esze fordult Baratnac annyra megh teuelitette vala elemeiet, hogy az mint Z. Agoston yria,⁵² ez miat vghrék ki az szerzetből es az ő okadasára viszá tére. Es nem ketelkedem benne, hogy mostis sokan az Caluinus Iscolaiabol, ezert az argumentomert, *Desperantes tradunt se impudicitijs,*⁵³ ketseghben esuén, minden gonosszágra haniat homloc mennecc: Igiekezc Caluinus *{[d2v]:}* hogy ezt az botrankoztato argumentomot megh feyce, es azt feleli,⁵⁴ hogy az karhozandoc nem iol mondgiac, hogy heaba igiekeznecc az io eletre, mert ha karhozandoc vgimond, vgian nemis

⁵¹ *Cal: lib: 3 c. 23. n. 12.*

⁵² *Augu: de bono perseuer: c. 15.*

⁵³ *Ephes: 4. v. 19.*

⁵⁴ *Cal: lib: 3. c. 23 n. 12.*

igiekezne az io életre: De ezzel Caluinus nagjób ketségben esésre viszi az embereket, Mert ha vgian nemis igiekezhene az karhozandoc az iora, hanem kételen el kel vesznec, melto tehat hogy ingien neis gondolkodgianac az io eletrül. Az valasztottakrül pedig azt mondgia Caluinus, hogy ezekne igiekezni kel az iora, es ne heniélienec, hanem fel ebreszéc maghokat: De ezis csac kakogás, Mert {d3[r]} ha mindenekbe ketelentyttetic az Istentül, mint ebreszti tehat ő maghat? Ha az valasztásban semmit nem nézet az Isten az cselekedetre, mi szükség ebben faradni? Es ha igaz az mit Caluinus tanyt, hogy az valasztottac akar mit cselekedgienec sem tulaidonyttia az Isten azt bünne. *Fidelium peccata venialia sunt, non quia mortem non mereantur, sed quia non imputantur,*⁵⁵ mi szükség az valasztottaknac az gonosztul futni? Es ha minden io cselekedetec halalra valo bünöc, miért faraggiunc sokat ezekben: Haia, Huia, Vzmi, kopori ahol mit kaphacz etc.

De nem vgy kel az igaz ke-{{d3v}}reztienec errül gondolkodni, hanem imygien: Az Isten, az egész emberi nemzetet az veghre teremtté, hogy, ha ő szabad akarattiaual az Istentül el nem szakadot volna, es ő ellene pártot nem ütöt volna, enghedelenseghéuel, az öröc bodoghságba reszesse tenne mideneket, miuehogy ő zentfelséghe, nem akaria senkinec veszedelmet, az mi ő rayta all benne: De miuehogy látta hogy az ő parancsolattia ellen, az első ember, es ő benne az ő maradéka, szanszandekkel az bünben esic,⁵⁶ es ezért melto az öröc karhozatra es haraghra, az ő veghetetlen Irgalmassága abbol az rut saarbol, nemellieket {{d4r}} ki valasztta hogy dücsösséghe edéniec lennéne, es az ő malasztiaual Istenes életben foglaluan maghokat, es az vy törüenyben ő tölle rendelt zentséghec által megh vyttatuan, az bodoghságban iutnánac: Nemellieket pedig, auagy vgian azon első vétekert, az karhozatban hagia, vgimint azokat az giermekcséket, kic az eredendö bünben meg halnac, Az vagy az ő haladatransaghokért, es soc gonossaghokért, melliekkal akarattioc szerent megh bantiac az Vr Istent, az pokolnac kynniara rende: Annakokaert, holot az Vr Isten az Adamban valo esetünkért minniáian benünket az karho-{{d4v}}zatra vethetet volna, nem az mi cselekedetünköl

⁵⁵ Cal: lib: 3 c. 4 v. 28.

⁵⁶ Ita Aug: epist: 105 circa medium explicans. Isa: 7.

indyttatec arra hogy nemellieket maghanac akarna valasztani, hanem csac az ő io voltabol, De azért, az kit maghánac valasztta, nem vgi valasztta, hogy akar mit cselekednékis vgian az bodoghságban vinne, hanem azt akará, hogy az ő tölle adatot malasztal, szent es iambor élete által menne az bodoghságban, (ha kiseded koraban az kereztségh vtan mingiart megh nem halna) es azért adná neki az ő országhat,⁵⁷ mert taplálta, ruhazta, megh latogadta ötet, es az mint Z. Peter mondgia,⁵⁸ az ő valasztasat bizoniassa tötte az io erkölcsöc által, a-{{e1r}}zon az vton iáruan, melliet az Isten megh keszytet az öueinec: Azonkeppen az kiket karhozatra rende, nem egiebert rendelé arra, hanem az önnön vetkekért, Mert az mint nem réghen mondam, Oseas Propheta, es Z. Pal Apostol azt mondgiac, hogy mi vagiunc okai az mi veszedelmünkne, es az mi gonossagunkért karhoztat minket az Isten.

Es ebböl immar küniü az Caluinus ketségben eytö argumentomat megh feytenünc, melliet ighen szépen megh feyte egy oruos Doctor egy fő Vrnac, az kit az az Argumentom el teulytet vala, Mert mikor betegségében az Doctort hytta volna, hogy{{e1v}}megh oruoslaná, Azt felfelé az oruos neki Heaba hittal enghem ide, mert ha el iöt az te orad meg kel hlnod, nem segithetlec, Ha pedig el nem iöt az te hatarod, nállam neküls megh giogiulsz: Es ackor vöue eszebe maghat az fő ember: Azonkeppen mondhatnoc, hogy haszontalan az szántás vetés, haszontalan az mi életünket testi eledellel taplálni, mert ha az Isten el vegeszte hogy soc buza legien, es hogy éhel megh ne halliunc, ha szynte semmit nem vetünc, es nem eszünkis, az Isten vegezése fel nem bomlic: Azert mind ezekre s mind az Caluinus tudomaniabol elő hozot ketségben eytö bizoni-{{e2r}}sághra egy altalliában ez az felelet: Ha az Isten öröc életre rendelt teghed, bizonios eszközöc által akarta hogy ez az ő vegezése be telliesedgiec, mely eszközöc az te tehetsegben vadnac, es annac okaért, ha azokkal az ezközökkel akársz élni , bizonnial üdüözülsz, mikeppen az io esztendökbe, elég buzat ad az Isten, de vgy ha szantani vetni akársz, ha pedig egybe kucsolod kezedet az vetéskor, buza nekül maradcz: Azonképpen, Ha az Istentül karhozatra rendeltettél az te büneidért, melliebbe szabad

⁵⁷ Matt: 25. v. 35.

⁵⁸ 2.Pet: 1 v. 10. Ephes: 2 v. 10.

akarated szerént heuersz egy altalliban el karhozol ha azokból az bünökből ki nem térsz, a mint {[e2v]:} ki terhetnél: Es ez az felélet, telliességgel meg niugottia es csendeszyti az embernek lelket, es az sem eyti ketséghben az ki bünben vagion, azt sem térszi reste az ki megh igazult, hanem mind eggiket, s mind masikat tanyttia, hoga szorgalmatoson, felelemmel es retteghéssel forgodgianac az üdüösséghnek dolghaiban: Es mikor az ütközi szüeben, hoga ha ő az valasztottac vagi az karhozandoc közzül valo legiene: Míngiart eszében iut a mit az Isten parancsola,⁵⁹ Tudni illic, hoga az mi fellül haladgia értelmedet, azt te ne visgáld, hanem abba forgasd elmédet az mit parancsolt néked az Isten, es el hidgied, hoga{e3[r]:}ő hiu minden ighyretiben: Es ezen meg niugoduán nem visgállia az Istennek titkait, hanem azon serénkedic hoga az ő valasztásat bizoniossa tégie az Istenes elet által.

- Es mind ezekből nylyan ki teczic, nem csac az, a mit Caluinus ő magha mond⁶⁰ hoga szüüökbe ütközi az embereknek, mihent az ő tanytásat halliac, tudni illic, hoga az Isten, nem csac nem szerelmes Atia, de söt inkab hasonlo az kegietlen Tyrannushoz, a ki csac io akarattiaól ityli halara az embereket, holot az igaz feiedelem, senkire az halalnac sententiaiat ki nem aggia, a kirül nem bizoinos hoga meg erdem-^{e3v}:}lette gonossagáual: De azt is köuetközi, hoga az Caluinus Istene, külömb az Apostoloc es Euangelistac Istenénél: Mert az Caluinus Istene,⁶¹ lehetetlen dolghokat parancsolt az ő szolghainac: Az Apostoloc Istene pedigh, küniü es az Istennek malasztiaúal el hordozható törüent szerzet az mint oluassuc, *I.Ioan: 5 v. 5. Deut: 30. v. 11. Matth: 11. v. 30. Philip: 4. v. 13* Az Caluinus Istene⁶² Izgattia, taszyttia, ketelenyiti az embert az bünre, es ő oka, authora minden vndoksagnac: Az Apostoloc Istene, tyltia, giülöli, nem akaria az bünöket: Az Caluinus Istene⁶³ csac io kedueböl rendeli az embereket az öröc kar-^{e4r}:}hozatra, es hoga az ő rendelészet veghez vihesse, az ördöghöt izgattia, es neki

⁵⁹ *Eccles: 3. v. 22.*

⁶⁰ *Cal: lib: 3 c. 23 n. 2.*

⁶¹ I.

⁶² II.

⁶³ III.

parancsollia hoga megh csallia az embereket. Az Apostoloc Istene senkinek veszedelmét nem kiuánia, senkinek nem parancsollia hoga gonosz cselekedgiec: Vegezetre az mint nem regen mondam, az Caluinus Istene⁶⁴ az pokolbeli ördög, Az Apostoloc Istene pedigh az ördöghöc karhoztató Istene: Azért mélo problema lehet melliet az Caluinista Praedikatoroc az ő Synattiokba megh disputallianac, Mellic legien türhető, az két gonosz között, Azé hoga ollian Istent higgien valaki, minemüt Caluinus hit: Auagy in-^{e4v}:}káb az, hoga vgian Istent se higgien? En bizoni azt itylem hoga nem csac az kerezteni ertelemtül, de vgian az közönseghes okossaghtulis megh fosztatot, valaki érti es tuggia az Caluinista vallásnac feo gökerit, es mind az által Caluinista marad:

- NEGIEDSZER: Caluinus az Atia Istent nem hiszi hoga igaz Attia légien az Fiu Istennek: Mert azt yria, hoga az Fiu, nem vötte az Atiátul az Isteny természetet, hanem ő maghátul részes ebben. *Quomodo creator qui omnibus dat esse, non erit ex seipso, sed essentiam aliunde mutuabitur? nam quisquis essentiam a patre filium dicit, a seipso negat esse.*⁶⁵ *Filium ergo bene, et {e5[r]:} proprie a se esse asserimus.*⁶⁶ Ez ha igy vagion, köuetközi, hoga az Atia Isten nem igaz Attia az fiu Istennek: Mert az semmiképpen Atia nem lehet, valaki az ő fianac hasonlo természetet nem ad, az maga természetéhez: Miképpen fiu sem lehet, a ki az ő Attiátul nem vérszi természetit, es allattiat:

- Annak fölötte, azt iria Caluinus, hoga bolondul mondgiác az Papistac, hoga az Atia nem csac öröktül fogua szülte, de mostis szüli az ő fiat. *Quid attinet disputare an semper generet pater? quando stulte fingitur continuus actus generandi.*⁶⁷ Ez ha bolondsagh, nylyan köuetközi, hoga az Atia ^{e5v}:} Isten, soha nem szülte az ő fiat. Mert ez az Isteni szemelielnek szülese, nem *Actio transiens*, nem maghán kiuül valo cselekedeti az Istennek, mellet az Isten csac az külső allatoknac változtatásual szokot cselekedni, hanem *Actio ad intra, et Immanens*, az Istenben marad: Es miuelhoga az Isten el

⁶⁴ IV.

⁶⁵ *Lib: 1 c. 13 n. 23.*

⁶⁶ *Ibid: n. 19.*

⁶⁷ *Lib: 1 c. 13 n. 29.*

valtozhatatlan, köuetközic, hogy valami most az Istenbe nincsen, az elöt sem volt soha ő benne, Es ez okon ha most az ő fianac nemzese ő benne nincsen, soha sem volt az elöttis ő benne.

- EOTÖDSZÖR: Az Istenec mindenhatóságául, azt tanyttia Caluinus, hogy az Isten azt {[e6r]:} nem cselekedheti hogy az Christus teste eppenséggel, egy kis ostiacskában lehessen, maga Christus Vruc az mondgia szent Mathenac 19. reszeben, *vers*: 24. hogy noha az emberektül az lehetetlen, hogy egy nagy Teuét, egy kis tö fokon által vonnianac, de az Isten eztis megh cselekedheti: Abbais megh hatarozza Caluinus az Istenec mindenható ereiét, hogy lehetetlenec ityli, hogy azon egy test, egyszersmind töb helien lehessen.
- 10 *Talem Christi praesentiam statuere oportet in Coena, quae nec mensuram illi auferat, nec pluribus locis simul distrabat, haec enim humanae naturae veritati repugnant, Et cur inquis non fa-{{e6v}:}ciat Deus, vt caro eadem, diuersa loca occupet? Insane quid a Dei potentia postulas, vt carnem faciat simul esse, et non esse carnem?*⁶⁸

- Vegezetre azt mondgya, hogy az Istenec hatalma, mely ez világhi dolghoc foliasánac hatarihoz nem kötötzetet, hanem az természet fölöttis szokotlanul cselekeszic valamit, mely hatalmat, az Papistac *Absoluta potentianac* neuez nec, csak álm, es csalárd gondolat. *Neque commentum ingerimus absolutae potentiae, quod sicut profanum est, ita merito detestabile nobis esse debet.*⁶⁹ Annakokaert, miuehogy az természet szabot törüenie fölöt vagion, hogy az ember az vyzen iárion, {[E[1r]:} hogy az tüzben megh ne éghien, hogy az száraz bot egy eyel meg viragozzec, hogy az viz mint egy kö fal vgy megh állion es alá ne follion, hogy az Vás az Vyz hátan vszon, hogy az száz esztendös maghtalan azzonac fia legien, hogy az veszö kigioua, az ember kö baluánnia, az kö Vyzze az Vyz Vérre, vagy Borra változzec: Ezeket, es ezekhez hasonló dolgokhat az Isten megh nem cseleketetic, ha Caluinusnac hiszünc, noha az sz: iras bizonyásghunc hogy mind ezeket megh cselekette az Isten:

⁶⁸ *Lib: 4. c. 17. n. 19.*

⁶⁹ *Cal: lib: 3. c. 23 n. 2. Lib: 1. c. 17. n. 2.*

Hogy ha azért az Caluinus magiarazattia szerént ezt az első agazatot *paraphrastice* nyluab er-{{E[1v]:}telemnec okaert, ki akarnoc mondani, így kellene ezt fordítani

- Hiszec az pokolbeli ördöghben, minden ocsman vetkek nec alkotoiaban, hogy kegyetlen mostoha atiaban, erőtlen nem istenben.

{E2[r]:}

MASODIC A-
GHAZATTIA AZ
CREDONAC.

ES IESVS CHRISTVS-

5 ban ő egy fiaban mi Vrunkba⁷⁰

EBben az Aghazatban, három dologhrul tészünc vallást. Először arrul, az mit világh kezdetitül foghua az hiuec tekelltesen vallotac, Tudni illic, hogy üduözytöt, az az Iesust adna az Isten az emberi nemzetnece valtsaghára, mely üduözytöt megh ighyrt vala az Isten, mingiárt az teremptsébe mikor

10 azt foghadá, hogy az Azzony állat maghua megh rontaná, az kigionac feiét: Es az vtán Abra-^{E2v:}hamnac azt foghada, hogy az ő maghuába meg aldatnánac minden nemzetségec.

Maszodszor arrul tészünc vallást, a mit az irot törüenybe nyluabban hit az Isten nepe, Tudni illic, hogy ez az Iesus, Messias legien, auagy

15 Christus, az az, megh kenetet az Papi feiedelemségre, az királi meltoságra, az prophetalásra, auagy az Igasságnac tanítására, mert vgianis ezeket az három rendbeli szemelieket szoktác vala az törüenybe megh kenni.

Harmadszor az vy törüénibe nyluan ki ielentetet igassághrul tészünc vallást, Tudni illic, hogy ez az Christus, eggietlen egy fia, ^{E3[r]:} az az nem foghadot, hanem természet szerént valo fia, az Istennece: Es ötet, nem csac azért mongiuc Vrunknac, mert Istenséghe szerent, ő teremtet minket, de azértis hogy drága kyncsen valt meg minket az rabsághbol, es az ördöghnec, bünnece, torkabol.

Errül pedig az mi Vrunkrul, azt valliuc Eutyches eretnece ellen, hogy ő

25 benne, két természet vagion, Isteni es emberi természet, vgy hogy, eggic az masikká nem valtoszot. Mind az által Nestorius ellen, aztis tanyttiuc, hogy noha két természet vagion ő benne, de azért nem kéttö az Christus, hanem

⁷⁰ Ezt az Aghazatot az Caluinistac hamissan igy fordytiac: Es Iesusban Christusban, ő fiaban: mi egy vrunkban.

csac ^{E3v:}egy, miuehogy csac egy Isteni személy vagion ő benne, az mely szemelyrül, mind az ket természetnece tulajdonsági igazan mondatnac, noha eggic természetrül az masic természetnece tulajdonsághi nem mondatnac:

5 Caluinus minece vtánna az Atia Istent vgy megh rutyta, az mint megh halloc, az Fiut sem tiszteli külömben es ittis az keresztien hitnece, szinte gökerére vetette kezét, es azt akaria ki szagatni:

ELŐSZÖR: Senki azt Caluinussal el nem hitetheti, hogy az Christus, igaz Iesus legien, Mert az Angial *Matth: 1. ver: 21.* azt mongia Bodogh Azzoninac, ^{E4r:} hogy azért neuzetic Iesusnac az mi Vrunce, mert ő megh szabadittia

10 az ő nepet minden bünöktül. Caluinus pedig azt mongia hogy Christus Vrunce által, anniéra megh nem menekettünc az büntöl, hogy az Christus népe, akarattia ellen valo indulatiban, söt, vgian minden cselekedetiben, szüntelen vetkeziec: halhacza Caluinust. *Nos pro peccato habemus, aliqua omnino cupiditate titillari, etiamsi opus, vel consensus ad apprehensionem*

15 *non accedat: Docemus itaque in Sanctis, donec mortali corpore exuantur, semper esse peccatum.*⁷¹ Es ismet. *Mutilum, et vitiosum est, quicquid bonorum operum, etiam ab optimis pro-^{E4v:}dit.*⁷² Item: *omnia hominum opera si sua dignitate censeantur, nil nisi inquinamenta sunt, et sordes, et quae Iustitia vulgo habetur, est apud Deum mera iniquitas, quae integritas*

20 *censetur, pollutio.*⁷³ Es ismet, *Quicquid ab homine procedit, in peccatum imputatur.*⁷⁴ Es vegezetre: *Nullum vnquam exit opus a sanctis quod non mereatur opprobrium, quod damnabile non sit.*⁷⁵ Szép kis szabadságh am ez az büntül, hogy soha az ember semmit nem cselekedhetic olliát, az kibe nem vetkeznéc, es öröc karhozatot nem erdemlene.

25 Touabba aztis hyrdeti Caluinus, hogy az mi üduözytönc, nem törli le, es el sem vézi az ő nepé-^{F1r:}nec bünet, megh nem tiszttytia s-megh

⁷¹ Cal: lib. 3. c. 3. n. 10.

⁷² Cal: Mat: 5. v. 12.

⁷³ Lib: 3 c. 12. n. 4. et lib: 2. c. 3. in titulo.

⁷⁴ Lib: 2. c. 1. n. 9.

⁷⁵ Lib: 3. c. 14. n. 9 et 11.

- sem szenteli az ő hyueit, hanem csak reaioc foghia⁷⁶ hogy megh tisztultac, es megh igazultac az kic rakuác fekélliel, es minden gonossággal, csak el földözi Christus Vruc az ő palastiaual az ő nepenec vétket, szemekre nem veti, azzal megh nem orczázza őket, hanem nekic tulaidonyttia, es reaioc ruhazza az ő tulaidon igazsaghat: de azért, szinte mint az ki csak bé földi, es el reiti rut sebeit, az bé földéssel megh nem tiztyttia fekéllit, Vgy Christus Vruc sem szabadyttia megh az bünös embereket. Halhacza Caluinust. *Nos per Christi intercessionem iustificat Deus, {[F1v]:} non approbatione propriae iustitiae, sed imputatione iustitiae, vt pro iustis censeamur in Christo, qui in nobis non sumus.*⁷⁷ Es ismet: *Homo non est in seipso iustus, sed imputatione cum illo communicatur Christi iustitia: Nugamentum est nos per fidem, spiritum Dei participare quo iusti simus, non ergo est in nobis iustitia nostra, sed in Christo, quam imputatione consequimur sub Christi praetiosa puritate delitescetes.*⁷⁸ Es vgian azt mongia, hogy az eredendő bün, mely által az Istenec haraghiában estünc, soha megh nem szünic bennünc, es az kereztségh által sem tiztyttatic ki belöllünc. *Peruersitas originalis peccati, nunquam in nobis cessat.*⁷⁹ *Fal-{{F2[r]:}}sum est per Baptismum solui nos et eximi ab originali peccato,*⁸⁰ Magha az iras nylyan mongia hogy az Isten megh tiztyttia es meg szenteli azokat az kiket keduebe foghad, mint megh teczic, *Ephes: 5. v. 26. Colos: 1. v. 22. etc.* es iollehet mygh ez giarlo testben elünc giakran megh botlunc es vetkezünc, de mikor ismet Istenhez térünc, akkor ismet megh tisztittatunc: Mikor azért azt mongia az iras, hogy be földi az Isten az bünt, miuelhogy az Istenec szemei elöt nincs semmi be földözue vgymond szent Pal, *Hebr: 4. v. 13.* es ő az bünöst igaznac nem itylheti *Prou: 17. ver. 15.* vgy kel azt erteni, hogy telliességgel el {{F2v}:} rontia, es le törli,

⁷⁶ *Imputat.*

⁷⁷ *Cal. Lib. 3. c. 11. n. 3.*

⁷⁸ *Ibid: n. 23.*

⁷⁹ *Cal: lib: 2. c. 1 n. 8.*

⁸⁰ *Cal: lib: 4 c. 15 n. 10.*

mert ha megh maradna, el nem földöztethetné az Istenec syni es szemei elöt, es vgian nemis lehetséges az, hogy a mi az emberbe vagion, neki ne tulaidonyttasséc:

- MASODSZOR. Nem fér Caluinus feiébe, hogy az mi Vruc, Christus legien, az az Messias, megh kenetet Kiraly kinec orszaghánac véghe nincsen: ő legien amaz igaz Propheta,⁸¹ kibén az Isteni bölcsességhe, minden kyncse böségesen tündöklic es az kin az bölcsességhe, es gözhetetlen erősséghe lelke, megh niughot: Hogy ő legien amaz Papi feiedelem,⁸² ki az Melchisedec rendin öröke valo {{F3[r]:}} papsághra fel szenteltet. Ezec (mondoc) nem férne az Caluinus feieken: Mert oly kiralinac mongia Caluinus Christus Vrucat, kinec egesz ezer esztendeigh, sem Ecclesiaia, sem niaya, sem országha nem volt, hanem mindeneken az Antichristus vralkodot. *Ab annis mille collapsa fuere omnia.*⁸³ Es ismet: *Pura verbi praedicatio, aliquot saeculis euanuit. Item: Saeculis aliquot profundis tenebris submersa fuere omnia.*⁸⁴ Enne fölötte, az ő orszaglasáru, azt iria Caluinus,⁸⁵ hogy ez csak egy ideigh tart, es osztán megh föztatic tölle, Mert minec vtanna eggiüt nagy esztelenül azt mondotta volna Cal-{{F3v}:}}uinus, hogy Christus Vruc az ő meg testesülésében, Istenséghe szeréntis hatalmat vöt az Atiátul, hogy biráia lenne az eleuenekhe es holtaknac, böcsültetné mint szinte az Atia etc. *Nec Deitatis singulare fuit, nec humanitatis, sed vtriusque simul, quod potestatem accepit a patre dimittendi peccata, praefectum esse Iudicem viuorum et mortuorum, quod ostium sit, Pastor bonus, vitis vera: Nam neque de natura Diuina, neque de humana simpliciter dicuntur, quae ad Mediatoris officium spectant, huiusmodi enim praerogatiuas Dei filius, ante mundum conditum non eodem modo habebat.*⁸⁶ Ezt azért minec vtanna mondotta volna Caluinus, azt {{F4r}:}} veti vtanna, hogy ezec mind ideigh valo ayandekoc Christusba,

⁸¹ *Isa: 11 v. 2*

⁸² *Psal: 109*

⁸³ *Caluin: de scand: sub finem fol: 873.*

⁸⁴ *Lib: 4 c. 1 v. 11.*

⁸⁵ *Praefat: Instit:*

⁸⁶ *Cal: lib: 2. c. 14. n. 3.*

es csac addégh vralkodic Christus, mygh az ityetre el iö, az vtán meg fosztatic efféle meltosaghtul, es csac azzal eléghszic megh az mit birt az megh testesüles elöt, világh kezdetitül fogua. *Peracto Iudicio, Regnum tunc Patri reddet, ita vt tunc, et nomen ipsum, et coronam gloriae, et quicquid a Patre accepit, Patri subijciat: Quorsum enim data est ei potestas, nisi vt Pater per ipsum nos gubernet? Hoc vero temporale est, donec praesenti diuinitatis aspectu fruamur: Regnabit ergo Christus donec prodierit mundi Iudex, Vbi autem Deum videbimus, tunc perfunctus {[F4v]:} mediatoris officio, desinet Patris esse legatus, et ea gloria contentus erit qua potiebatur ante mundum conditum.*⁸⁷ Es azzal feiezi be, hogy az Christus kiralysághánac vtolso cselekedeti az itilet leszen, *Vltimum Iudicium, proprie censeri potest extremus regni eius actus.*⁸⁸

Nem tagagia Caluinus hogy Propheta nem volna Christus Vruc, de azt mondgia,⁸⁹ hogy tudatlan volt, es megh csalatkozot soc dolghokban.

15 *Communis Christo cum Angelis ignoratio tribuitur,* vgymond eggüüt: Masut ismet, kétszer, haromszoris bolond az, vgymond, a ki szégienli megh vallani tudatlanságot, holot ö maghais az Istennec fia, mi {G[1r]:} errettünc tudatlanná löt. *Ter quater[q]ue insanus ille foret, qui se grauatim ignorantiae subijceret, quam ne ipse quidem Dei filius nostri causa subire renuit.*⁹⁰

20 Vgian előys számlállia Caluinus az Christus tudatlanságit, es csac nem Iscolaban viszi, az lapyczka alá. Nem ismérte meg vgymond Christus Vruc hogy fűghefa volt az, mellien giümölcsöt keres vala, oly üdöbe, melyben, a mint Szent Marc iria,⁹¹ nem vala ideie az fűghenec. *Nibil absurdi est, si dicamus secundum hominem, speciem arboris fuisse illi incognitam.*⁹²

25 Es ebböl az Christus Vrucban almodozot tudatlanságból, azt iria Caluinus hogy soc {[G1v]:} keptelen dolgoc szarmaztac: Mert az Nathanael nec adot

⁸⁷ *Loco citato.*

⁸⁸ *Lib: 2. c. 15. n. 5.*

⁸⁹ *Cal: Matt: 24 v. 36*

⁹⁰ *Matt. 24. v. 36. Marlora: Ibid:*

⁹¹ *Marc: 11 v. 13.*

⁹² *Cal: Matt: 21. v. 19. Marlora: ibid:*

feleleti üdüözitönk nec *parum videtur apposita*,⁹³ nem laczic helies nec lenni: Mikor azzal bizonyittia, hogi ö nem az Beelzebub hatalmaual üzi ki az ördögöt, Mert minden országh, mely megh hasonlic ö magában el puszttytatic, azt iria Caluinus, *parum solida est haec refutatio*,⁹⁴ keues erősséghe vagion en nec az bizonisághnac. Az Safarnac hasonlatosságot, peldáual elő hozza eggüüt Christus Vruc: Caluinus azt iria errül, *Dura videtur et longe petita similitudo*,⁹⁵ Ighen darabos, es meszünnen vöt hasonlatosság ez. Midön pedig azt mongia üdüözitönc, {G2[r]:} hogy az ki Igaszaghot cselekeszic az vilagossághra iö. *Improprie et absurde videtur dici*,⁹⁶ nem tulaidonul, hanem éktelenül teczic szollani. Masut azzal bizonyittia Christus Vruc hogy ö az bünt megh bocsathattia, Mert az gutta ütöt, ina szakat embert, szeméc lattára meg giogyttia, *De* (vgimond Caluinus) *parum solide videtur ratiocinari*,⁹⁷ keues erősséghe vagion en nec az Christus okoskodásánac. Hala Istennec, hogy Caluinus ielen nem volt mikor üdüözitönc tanytot,⁹⁸ mert nylua nem csudalkozot volna az ö bölcseségen mint az templomba, tizenkét esztendös korában, es az vtánnis⁹⁹ csudalkoz-{{G2v}:}nac vala az töb iamboroc, hanem megh guggolta volna ötöt, hogi sem az Grammaticat nem tuggia, sem az Lossius Dialecticaiat nem forghatta, es annakokaert nem tud iol argumentalni.

20 Vegezetere minec vtanna Caluinus azt vgian fundamentomul vetette volna, hogy neha Christus Vruc erőtlen bizonisagokkal tamoghatta az ö mondasit, es csac velekedesekkel akarta erőssyteni tanytásat, az vtan neki aal Caluinus, es erőssen ostorozza Christus Vrucat, hogy fél hazugsagokat mond, hogy illetlen, nem tulaidon ertelembe szol. *Refutat calumniam Christus, videtur, tamen parum solida refutatio, {G3[r]:} sed memoria*

⁹³ *Cal: Harmon. Ioan: 1. v. 48. Marlora: ibid:*

⁹⁴ *Matth: 12 v. 25. Marlora: Ibid:*

⁹⁵ *Luc: 16. v. 1. Marl: ib:*

⁹⁶ *Cal: Ioan: 3. v. 21. Marl: ibi:*

⁹⁷ *Cal: Mat: 9. v. 5. Marlora: ibi:*

⁹⁸ *Luc: 2. v. 47.*

⁹⁹ *Matth: 7. v. 28.*

*tenendum, vulgo receptis prouerbijis ita vsum Christum, vt tantum essent probabiles coniecturae, non solide probarent.*¹⁰⁰ Es ismet: *Hyperbolicum est quod Christus dicit, Impropria est locutio quod ieiunij mercedem promittit.*¹⁰¹ Viszontagh: *Absurdum videtur quod Christus ait, Impropria est locutio.*¹⁰² Masut pediglen ennihanszor modgia, hogy *Improprie loquitur Christus* vgy mint *Matth: 12 v. 5 c. 15 v. 19 c: 20 v. 26.* Annac vtanna azt iria, hogy az Christus szaua nem illic egybe es ighen darabos, *Videtur non quadrare partitio Christi, sed Christus ad vulgi captum accomodat sermonem.*¹⁰³ Masut pedig: *Non quadrat similitudo cribrandi.*¹⁰⁴ {{G3v}} Es ismet: *superuacua est illatio.*¹⁰⁵ Vegezetre: *Durior est haec Christi Metaphora, Cal: Marci 9 v. 49.* Es hogy vgian mindenképpen gialazotassá tegie Caluin: az mi üdüözitönc Euangeliomat, azt yira, hogy Christus ez földön leuen, nem göythetet egiebeket tanytuánul az emberec söpreiénel, meli dolog vgmind az Euangeliomnac dücsösségghel sem miue tézsi, *Christus discipulos sibi non nisi ex faece populi et quisquilijs colligere* POTVIT *quod Euangelij gloriam valde obscurat, imo destruit,*¹⁰⁶ Bizoni sem Lucianus, sem Mahomet nem szolhatna ennél gialazatosban az Euangeliomrul: De hazud Caluinus {{G4r}} hogy Christus *Non potuit* nem szedhetet volna az vilaghi bölcsekbe fel, de nem akarta az emberi bölcseségghel, hanem az Isteni hatalom által, az giarlo edéniec által megh hodoltatni ez világhot, hogy ne dicsekedhetné az test, hanem éppen minden dücsösségghel az világhnac megh tereseben, csak az Istenec adatnec:

¹⁰⁰ Cal: Mat: 12 v. 25.

¹⁰¹ Matth: 6 v. 16.

¹⁰² Matth: 12 v. 33.

¹⁰³ Matt: 22 v. 21.

¹⁰⁴ Luc: 23. v. 31.

¹⁰⁵ Matth: 7 v. 12.

¹⁰⁶ Cal: Luc: 7 v. 29.

Az Christus Vrunc Papi meltosághat, helien haggia Caluinus, de vgy hogy az Melchisedech rendin valo papsághnac¹⁰⁷ tizti szerént, keniérrel, es borral, soha ne aldozot legien, a mint megh teczic Caluinusbol.¹⁰⁸ Az keresztfán valo Véres aldozattiárul pedig, {{G4v}} azt tanyttia, hogy haszontalan löt volna az Christus aldozattia, es testi halála, ha az karhozottac kynniat az ő lelke megh nem kostolta volna. *Nihil actum erat, si corporea tantum morte defunctus fuisset Christus, aliud maius pretium fuit, quod diros in anima cruciatus damnati ac perditionis hominis pertulit.*¹⁰⁹ Es mind az által, errül az aldozatrul azt mondgia, hogy Christus semmit nem nyert Istentül az ő halalául, mert nem volt ő benne oly meltoságh, meliell az ő attiatul valamit nyerhetet volna. *Equidem fateor, si quis simpliciter et per se Christum opponere vellet iudicio Dei, non fore merito locum, quia non reperitur in homine* {{H1r}} *dignitas, quae possit promereri Deum.*¹¹⁰

Vegezetre, noha így rend szerént az Messias tisztitül mind megh fosztia **15** Christus Vrunkat Caluinus, de egy altalliába nem meri taghádni, hogy ő legien az Sidoknac megh ighyrt Messias, hanem alattomba megh ássa az alliat az keresztien Igasságnac, es mind fel forghattia azokat az bizonisághokat meliiekből meg bizoniodic, hogy Christus legien az igaz Messias, a mint megh mutattia soc nyluan valo szép peldakkal Doct: Aegidius Hunnius egy illien könyuében. *Caluinus Iudaizans, hoc est, Iudaicae glossae, et corruptelae, quibus Calui-{{H1v}}nus illustria scripturae loca de Trinitate, Christi diuinitate, detestandum in modum corrumpere non exhorruit, es ő vtanna Schlüsselburgius lib: 2. Theolog: Caluin: Art: 6. fol: 38. et sequentibus.* Feuardent: *in Epist: ad Philemonem. Reginaldus lib: 3. Caluino Turcis. c. 3. fol: 398. et fol: 948. et sequentibus.* kiknec irasibol vilagoson ki teczic, hogy Caluinus csak nem minden bizonysághot ki akar az hiuec kezéből tekerni, meliiekkal az Christus meltosághat erőssytec, es oltalmazzac az teuelygöc ellen.

¹⁰⁷ Psal: 109 v. 4. Habr: 5. v. 6.

¹⁰⁸ Lib: 4 c. 18. v. 2.

¹⁰⁹ Cal: lib: 2. c. 16. n. 10.

¹¹⁰ Cal: lib: 2. c. 17 n. 1.

HARMODSZOR. Hogy Christus az Atia Istenec természet szerént valo fia, es ez okon, az egy Isteni természetben részes lé-{{H2[r]:}}gien, nem alyttia Caluinus, az mint soc ielensegekből ki teczic: Mert először, megh halloc nem réghen Caluinustul, hogy az fiu, nem vötte az Atiátul az Isteni természetet, kiből nylyan köuetközic, hogy nem lehet fia az Atianac, a mint csac imént megh bizonytoc. Es iollehet az Nicaeabeli zent göleközetnec vallasában az vagion, hogy az Istenec fia, vilagossághtul származot vilagosság, de Caluinus vgian azt tanyttia, hogy maghatul valo vilagosság az Christus, *Christus autem lux est, ex seipsa, et per se refulgens.*¹¹¹

- 10 Masodszor, Caluinus az mi üdüözitönkbe, két személt vall {{H2v}:}} lenni, Nestorius karhozot Eretnekkal egietembe, Mert azt tanyttia, hogy külömb az közbe iaronac személie az öröktül fogua valo Ighytül. *Sermo est a patre ante secula genitus, nondum enim de mediatoris persona nobis sermo est.*¹¹² Ha nem szollasz az közbe iaronac szemeliérül, mikor az Ighyrül szollász, köuetközic nylyan, hogy az közbe iaro Christusnac, más személie volt az Ighynec szemelie kiuül, es két személi volt Christusba: De hogy nylyabban ezt ki feiezné Caluinus, vtánna veti, hogy az Ighe, fel vötte nem csac az emberi természetet, de az közbe iaronac személyétis. *Christus filius {{H3[r]:}} Dei vocatur, non tantum quatenus ante saecula genitus fuit sermo, sed quia mediatoris suscepit personam.*¹¹³ Es magiarázuan Z. Mathenac 27. reszit: v. 46. *in fine: Hac lege suscepit Christus personam Mediatoris:* Es vgian ezenképpen szol, 2. *Instit c. 15. n. 5.*

- 25 Harmodszor, szinte vgy taghaggia Christus Vrunkban, az két természetet, minden tulaidonsághual éppen megh maradni, mint szinte Eutyches Eretnec: Mert azt mongia, hogy az meg testesüles által, az emberi természetnec tulaidonsághi, az Isteni természetnec tulaidonyttatnac, es az emberi természetnec tulaidonsághi, viszontagh az Isteni {{H3v}:}} természetnec: *Quae in humana eius natura peracta sunt, ad diuinitatem non*

¹¹¹ Cal: Ioan: 1. v. 9. Marlor:

¹¹² Cal. lib. 1. c. 13. n. 23.

¹¹³ Cal: ibid: n. 24.

*sine ratione transferuntur, et humanitatis proprietates cum altera natura communicantur.*¹¹⁴ Es ismet masut. *Quod vnus naturae proprium est in Christo, ad alteram transfertur.*¹¹⁵

- 5 Negiedszer, azt tanyttia, hogy nem egienlő Isten az ő attiaual Christus Vruncc, hanem kisseb ő nallánal. Mert azt merte yrnia, hogy nem csac az Christus emberseghéhez illic az, hogy szolgál az ő Attiánac, hogy nem tudot mindenecket, öreghbedet bölcseseghében etc. hanem ezec, az közbe iáro szemeliétis illetic. *Quod seruus patris vocatur, quod {{H4r}:}} narretur creuisse sapientia, nescire diem vltimum, etc. haec non humanae tantum suae naturae seorsim adscribit, sed in seipsum recipit quasi Mediatoris personae conueniant et propter duplicis naturae vnionem alteri datur quod erat alterius.*¹¹⁶ Es ismet. *Nec deitatis singulare, nec humanitatis fuit, sed vtriusque simul, quod potestatem a patre acceperit remittendi peccata, suscitare mortuos, praefectum esse iudicem, quod sit lux mundi, pastor ouium, quae ante mundum conditum non habuit eodem modo Dei filius: Quae igitur ad mediatoris officium spectant, neque de natura diuina, neque de humana simpliciter dicuntur.*¹¹⁷ Es innet ki teczic, mit fagghágot Caluin: masut, mikor {{H4v}:}} azt yrnia, hogy az Istenec neue, nagyob meltosággal mondatic az Atiárul, hogy sem az fiurul: *Quamuis Dei nomen filio quoque sit commune, tamen κατ' ἐξοχήν Patri ascribitur,*¹¹⁸ es okat ennec azt aggia, mert felsőb gradicszon, es nagyob renden vagion az Atia, mert még az közbe iaronakis Istene: *Neque absurdum est, propter gradum, et ordinem, Deum peculiariter vocari, qui Deus est etiam Mediatoris.*¹¹⁹ Ha az közbe iaronac Istene az Atia, es az Caluinus tanitása szerént, az mit az közbe iaronac tulaidonytunc, nem csac emberséghe, de Istenséghe szeréntis hozza illic Christus Vrunkhoz, ketséghelekkül Istensé-{{I1r}:}}ge szeréntis Istene vagion Christusnac, es igy

¹¹⁴ Cal: lib: 2. c. 14 n. 2.

¹¹⁵ Cal: Ioan: 3 v. 13.

¹¹⁶ Cal: lib: 2. c. 14. n. 2.

¹¹⁷ Ibid: n. 3.

¹¹⁸ Cal: lib: 1. c. 13. n. 23.

¹¹⁹ Cal: lib: 1. c. 13. n. 24.

kiszeb Isten leszen az más Istennel. Es ehez hasonlo dolghot yr masuttis, mikor azt mondgia, hogy az itylet vtán, nem lészen az Isten feie Christusnac, mert akkor vgymond, ő mágha az Christus Istenséghe, ő maghátul fogh tündökleni, meli most homálios földéll be vonatot. *Tunc desinet caput Christi esse Deus, quia Christi ipsius Deitas, ex seipsa fulgebit, quum adhuc velo quodam sit obtecta.*¹²⁰ Niomorult Istenség az, melliet az homáli be vonhat hogi ne tündökölhesséc. Aztis megh erthettiüc künnien, mit akárt légien Caluinus masut, mikor azt kiuánna, hogy el temet-{{I1v:}}tetnec amaz szo melliel az réghi szent gölekezetec az Atiánac, es fiunac egienlő természetit ielentettéc,¹²¹ tudni illic az ὁμοούσιον, kaput akart azt hiszem nytni, az mostani Arianusoknac, csac hogy nem merte ő magha belé vághni az feyszet, oly szemtelenül, mint Seruetus, vagy Blandrata.

5 Vegezetre, magiarazuan amaz mondásat Christus Vrunknac. Az en Atiám, nagyob en nallamnal, gialázza az régi szent Atiákat, hogy ezt csac az Christus embersegherül magiaraztac: *Patres orthodoxi dicebant hoc ad naturam humanam debere referri: sed nec recta, nec consentanea, fuit patrum solutio,*¹²² kiket ha mel-{{I2[r:}}tan gialáz Caluinus, ki ki mind eszébe veheti, mi köuetközzéc belölle.

20 Es ez vgian szokása Caluinusnac, hogy valamely ieles fő bizonyásghokat talál az Irásba, melliekkal az Arianusoc ellen az Christus Istenséghet megh bizonythatnoc, azokat hol egy képpen, hol mas képpen, erőtlenné igyekezic tenni. Annakokaert, magiarazuan szét Ianosnac amaz mondásat. Harmán vadnac menniéghbe, kic bizonyásghot tésznec, az Atia, az Fiu, es az szentlélec, es ezec az harmac, egy: Azt iria Caluinus hogy nem kel ezt az Isteni természetbe valo eggiességürül magiarazni. *Hoc ad essen-{{I2v:}}tiam non refertur, sed ad consensum potius.*¹²³ Azonképpen Hunnius, es az kigrül ez elöt emlekézem az Doctoroc, soc hasonlo példákkal megh mutattiac ezt, az Caluinus irasibol.

¹²⁰ *Cal. lib: 2. c. 14. n. 3. in fine.*

¹²¹ *Cal: lib: 1. c. 13 n. 6.*

¹²² *Cal: Ioan: 14 v. 28.*

¹²³ *Cal: 1. Ioan 5. v. 7. Marlor. ibid:*

Marloratus, az Caluinus, Musculus, es egieb Caluinista Doctoroc irasibol magiarázuan Z. Ianosnac tizedic részec, azt iria, hogy noha az réghi Z. Atiac az Christus Istensegherül magiarázzac amaz mondast, En es az en Atiam eggiec vagiunc, de nem kell arrul erteneni, hanem csac azt mondgia üdüözitönc, hogy az ő akarattia nem különböz az Atiánac akarattiatul: *Christus hic non de vnitae substantiae disputat, {{I3[r:}} sed de consesu cum patre, quanquam veteres hunc locum, ad Diuinam Christi substantiam aduersus haereticos referebant,*¹²⁴ es igy eggienként erőtlenné tészic azokat az bizonisaghokat, melliekkal az Arianusoc teueligésat megh kellene hamisytani: Es egy altalliaba ki teczic, hogy semmi io velekedése nem volt Caluinusnac az zent haromsághrul hanem vgian fölötteb haitot Sabelliushoz, Mert az Caluinistac közönseghes vallasokbol azt yria Marloratus, hogy az Isteni természetben valo személi, nem egiebb, hanem oly tulaidonságh, melliet elménkel gondolunc, *Personarum nomine intelligimus discretas in Deo propri-{{I3v:}}etates, quae se mentibus nostris conspiciendas offerunt.*¹²⁵ Nylua ha nem egiebb az személy, hanem csac az emberi ertelem szerént különböző tulaidonságh, anni személy leszen az Isteni természetben, az meni tulaidonsaghot el valaszthat, egy mastul az mi ertelmünc, az Istenben, es igy, az Mindenhatosagh, különb személy leszen az Bölcseséghnel, Auagy ha ezec az tulaidonsaghoc nem allatnac különböző személt (a mint nemis allatnac) az Atia Fiu, zent lelec sem leszen különböző személy, hanem az mint Sabellius mondotta, es az Caluinista *Personanac definitioiabol* köuetközic, csac különböző tulai-{{I4r:}}donsagi lésznec az egy Isteni természetec.

25 VTOLSZOR: Vrunknac neuezzüc Christust ebben az aghazatban. De a mint az első aghazatba megh mondám; kegietlen Tyrannusa változtatá ötet Caluinus, Es oly keues böcsülletre meltonac iytili, hogi mikor az Iesus neuét halliuc, nem ityli, hogy babonaság nélkül, terdüncet meg haithassuc, meli dologghal megh mutattia,¹²⁶ hogy anniéra sem böcsüllü ő az Iesus neuét, meniéra

¹²⁴ *Marlor: ex Musc: Cal: Ioan: 10 v. 29.*

¹²⁵ *Marlor: Ioan: 1. v. 1.*

¹²⁶ *Marci 9. v. 38.*

az ördögh, Mert az ördögh az Iesus neuére, ki mégien vala az emberekből:¹²⁷ Caluinus pedig, csac süueghét sem emelyti, csac terdét sem hayta megh, ennek az neünc emlekezetire:

- 5 {{I4v}}Mind ezekből küniü eszünkben vennünc, hogy az Caluinus értelme szerént, igy kellesséc fordítani ezt az masodic aghazatot: Es Nem IESVSBA, NEM CHRISTVSBAN, Ö NEM FIABA, NEM VRVNKBA: Es vgian vilagoson megh erthettiüc az elő hozot dolgokból, hogy Caluinusnac más Christussa vagion az Apostoloktul hyrdetet Christusnal, Mert az Apostoloc Christussa Egienlő Isten az Atiáual, tellies minden bölcseségghel, örökke valo kiralisággal byr,
- 10 az ö vére hullasáual eleghettöt az emberi nemzetnec, büneiért, két természetben csac egy személy: etc. Az Caluinus Christusaban {K[1r]} pedig ebbe semmi nem találtatic, az mint megh halloc az Caluinus mondasiból.

- 15 Vegezetre aztis eszünkben vehettiüc hogy miképpen az Lutheristac meltán neuezéc *Atheusnac*, Isten taghadonac Caluinust,¹²⁸ miuelhogy oly szörniü képpen el változtattia, söt, az ö velekedése szerént teliességgel el rontia az Isteni természetnec böcsülletes meltosaghat, Azonképpen ennek az masodic, harmadic, es negedic aghazatnac fel bontasaért, meltán, es igazan neuezhettiüc Caluinust Antichristusnac, holot az mi ö rayta aal benne,
- 20 tellességgel megh gialazza, es v-{{K1v}}gian az földre tapodgia Christus Vrunkat, mind természetiben, mind tisztiben, tudomaniában, es egiebi hiuatalliában:

¹²⁷ *Calu: Ad Philip: 2. v 10. Marlor:*

¹²⁸ *Schlüsselburg: vide infra. Artic: 5.*

{K2[r]} HARMADIC A-
GHAZATTIA AZ
CREDONAC.

- 5 *Ki foghantatéc szent Lelktül, szü-
letéc szüz Mariatul.*

- EBben az Agazatban, két dologhrul teszünc vallást. Először arrul, hogy az Istenec fia, Bodogh azzoninac mehében foghantatot, de azért ez az foghantatás, nem ollian volt mint az töb emberec foghantatása.¹²⁹ Mert az töb emberec firfiu maghuból, es az szüléknecc testi gönörüseghekkel
- 10 foghantatnac vgymond az szent iras,¹³⁰ es annak oka-{{K2v}}ert, az ö fiokis, bünben foghantatic,¹³¹ es természet szerént valo születesekből, atoknac fiai lésznec:¹³² De az Christus foghantatása, az zent lélec ereieből löt, ki minden szentségghnec, es tisztasághnac kut feie: Az felséges Isten ereiénecc arniéka pedig, meg környezuen az szüzet, megh oltalmazta ötet minden langhiátul
- 15 az testi gönörüseghnec, Annakokaért, azis az ki az szüznec mehében foghantatéc, szentnec neueztetetic. Masodsor, arrul tészünc vallást, hogy az mi Vruncc, nem tettetes, es csac szem fyni vesztő testbe iöt ez világhra, hanem, valóságghos testben, es azért mondhattiuc hogy az {K3[r]} tisztaságghos szüz Mariatul születet.

- 20 Ezeknec értelmebennis, csuda mint eszeskedic Caluinus.

ELŐSZÖR azért, azt tanyttia, hogy azoc az melliecc az Christus emberi természetibe löttec, nem mondathatnac tulaidon ertelembec az Istenrül. *Quae in humana eius natura peracta sunt, ad Diuinitatem improprie transferuntur,*¹³³ kiből az köuetközic, az mint Beza nyluan tanyttia,¹³⁴ hogy *Synechdochica*

¹²⁹ *Iob 14. v. 4.*

¹³⁰ *Sap: 7. v. 2.*

¹³¹ *Psal: 50. v. 7.*

¹³² *Ephes: 2. v. 3.*

¹³³ *Cal: lib: 2. c. 14. n. 2.*

¹³⁴ *Beza Ioan: 3 v. 13.*

locutio, tulaidon ertelembe nem igaz, mikor azt mondgiuc, hogy az Istenec fia foghantatot, születet, megh holt, hanem, a mi csac egy részlet illeti Christusnac, tudni illic az emberi ter-{{K3v:}}mészetet, *per synechdochem* az Istenec tulaidonyttatic: De ez tudatlansaghbol szarmazot eretneksegh. Mert noha

5 Christus Vrucnuc csac az emberi természet szerént foghantatot, es születtetet, de azért *per communicationem idiomatum*, azt mondhattiuc az szolasnac minden tulaidonságha szerént, hogy az Isten foghantatot, Mert Christus Vrucnuc noha két természeti vagion, de személie csac egy vagion, tudni illic az fiu Isten személie, es annakokaert, noha az eggic természetec tulaidonsághit, az masic

10 természetről nem mondhattiuc, es azért nem mondhattiuc hogy az Istenség foghantatot, de mind {{K4r:}} az által, azon egy személyec tulaidonythattiuc mind az két természetec tulaidonsághit: Miképpen (hogy paraszt például élliec) ha azon egy ember, io szabo, io doctor, es io énekes volna, noha azt nem mondhatnoc, hogy az szabo Mestersegh Enekesség legien, de azért, azon

15 egy személyről, tulaidon es igaz ertelembe mondhatnoc, hogy ez az szabo, io enekes, es io doctor: Ha pedig *synechdoche* esnéc beszédünkbe, mikor azt mondgiuc, hogi az Istenec fia születet szüz Mariatul, Ennec az mondasnac oly értelme volna hogy az emberi természet születtetet szüz Mariatul, mely

20 mondás, iol nem {{K4v:}} eshetnec semmi forman, Mert, nem az emberi természet ő maghán, hanem, ez az ember az Christus születtetet, a ki igaz Isten, es annakokaert, szüz Maria igazan mondatic Istenec Annianac:

MASODSZOR: nem csac azt tanyttiac sokan az Caluinistác közzül (a mint *Genebrardus yria lib:3. de Trinitate*) hogy az mi üduözitönc, annybol az töb emberec moggiara foghantatot teste szerent, hogy nem mingiárt, egy szem pillantásba epyttetet fel az ő szent teste, hanem lassan lassan, üdö iartául.¹³⁵

25 De Caluinus vgian azt mondgia az Christus lelkerül, hogy mint az töb gier-{{L1r:}}mekec, vgy Christus Vrucnkis, idöuel okoskodot mint mi szoktunc okoskodni, *Vna cum aetate creuerunt in Christo animi dotes, Anima ipsius subiecta fuit ignorantiae, et sicut corpore adolescere, ita secundum animam nostra*

30 *causa proficere voluit.*¹³⁶ Es annyra tudatlan volt az Caluinus ityleti szerént

¹³⁵ Vide Canisium lib: 3. Marial: c. vltimo.

¹³⁶ Lucae 2. v. 40. Marlor: ibi.

Christus Vrucnuc, hogy mikor az Iordanban megh keresztelkedec, akkor ismere megh bizonioson, mi legien az ő hiuatallia, Mert az mint ő yria. *In Baptismo redditus est Christus certior suae vocationis.*¹³⁷ Eze azért, nylyan valo esztelenséghec. Mert egy az hogy az szent lelec, az kinec mindenható ereiéből

5 fogan-{{L1v:}}tatéc Christus Vrucnuc, nem szükolködöt üdö nélkül az Christus testénc formalására, es annakokaert, az mint az hatodic közönséghecs szent göleközet mondgia, Azon egy szem pillantásba lön az foghantatás, es az testnec, leleknecc, szemeli szerént valo eggiesülése az Ighyuel, a mint ennec az hit aghazattianac foliasabolis ki teczic. Mert ha igazán mondgiuc, hogy az Istenec

10 fia foghantatec, szükséghecc tehat hogy mingiart az foghantatásba Istenec fia löt legien.¹³⁸ Holot azért mind addygh sem lehetet Istenec fia, myg az Fiu Istennel személy szerént nem eggiesült, köuetközic nylyán, hogy az {{L2r:}} foghantatásnac első szem pillantásba, mingiárt eggiesült az Isteni személi, az emberi természetec, mert az emberi természetecbe, es nem valami egiéb

15 természetecbe öltözec az fiu Isten, es így, valami az emberi természetechez szükséges volt azon foghantatásba fel kellet annac talaltatni:

A mi pedig az mi Vrucnuc lelkénc allapattiát illeti, ketsegnekül mingiart foghantatásnac oráian, be telliessyttetet minden ertelemmel, es bölcseséggel, es azért mondgia szent Pal,¹³⁹ hogy mihent ez világhra iöue, az meg testesüles által, ottan az ő Attianac kedues aldozatul be mutatá maghat: Es az ighen csufos {{L2v:}} dologh Caluinusban, hogy taghadni nem meri,¹⁴⁰ hogy az kereziénc kiseded, es vyonan születet, vagy az Annioec mehében megh holt giermeki, az Isteni esmeretecbe részesec legienec, es csac Christus Vrucnuc akaria megh fosztani kicsin koraban az okossaghtul:

25 Az Istenec szent Anniát pedig csac annyra sem tiszteli Caluinus, mint az Törököc, Mert Mahomet, megh vallia¹⁴¹ hogy szenteb azzoni nem volt Marianal, mely soha semmi gonoszt nem cselekedet: De Caluinus soc

¹³⁷ In cap: 3. Matth: v. 16. et Marlor ibi:

¹³⁸ Ita Aug: Epi: 3. ad Volus: Damas: Gregor: apud Canis: 3. Marial: c. 22.

¹³⁹ Hebr: 10. v. 5.

¹⁴⁰ Cal: lib: 4 c. 16 n. 19.

¹⁴¹ Azoar: 75 in fine.

helien azt mondgia, hogy Bodogh azzonis vétkezet eleteben mint szinte az töb emberek: *Videtur {L3[r]:} Virgo maligne restringere Dei potentiam: Nec magnopere laborandum est vt eam purgemus ab omni vitio*.¹⁴² Es masut ismet. *Non dubium quin his verbis carpatur Mariae importunitas, et certe, praepostere cursum doctrinae Christi abrumpere tentabat*.¹⁴³ Magha szent Agoston azt kiuánia töllünc,¹⁴⁴ hogy mikor az bünrül szöllunc, emlekezetet se tegiünc Bodogh Azzonirul.

- Az Bodog Azzoni születéséről, csac szintén vgy gondolkodic Caluinus, mint az közönséghez szülrül, es azért mondgia, hogy az Vr Isten alkolmas
- 10 üdöt várt, minec előtte Aegyptomba futhatna Maria, hogy a-{{L3v:}}zonközbe beteg agiambul fel giogiulna: *Quot dies intercesserint a discessu Magorum, vsque dum in Aegyptum fugerent, nescitur: probabile est, Dominum Mariae pepercisse, donec ex puerperio conualuerit, vt iter facere possit*.¹⁴⁵ Es igy Caluinus megh Vyttia az Iouinianus eretnekséghez, kit vgimond Z. Agoston¹⁴⁶
- 15 azért karhoztattac az hiuec, mert azt mondotta, hogy Bodogh Azzoni, az szü-léskor el vesztette az ő szüzeseghéhez epséghez, Maga vgymond azon szent Doctor, *si vel per Christum nascentem corrumperetur Mariae integritas, falso illum de virgine natum tota confiteretur Ecclesia*,¹⁴⁷ ha vgimond, az ő szüleséuel szüzes-{{L4r:}}seghéhez epséghez fel bontakoznec, nem igazán mondaná az Aniaszentegiház, hogi szüztül születtet: De Caluinus nem tulaidonyt annit Bodog Azzoninac, az meny az Törököz tulaidonytanac az Mahomet anniánac Eminánac, kirul azt hiszic, hogy faratsagh nélkül hordozta, faidalom, es törödes nélkül szülte az hamis prophetat.¹⁴⁸ Eztis azért az aghazatot ha az Caluinus ertelme szerent akariuc mondani, imigien

¹⁴² Cal: Luc: 1. v. 34. Marl: ibi:

¹⁴³ Cal: Mat: 12. v. 48.

¹⁴⁴ Aug: Tomo 7. de nat: et gratia c. 36.

¹⁴⁵ Cal: Mat: 2. v. 13. Marl: ibi: Alij apud Caluino Turcis li: 3 c. 13. fol: 530.

¹⁴⁶ Aug: Tomo 6. haeres: 82.

¹⁴⁷ Aug: Tomo 3 Enchirid: c. 34. Alij apud Cani: 2. Marial. c. 9.

¹⁴⁸ Vide Illyric: Centur: 7. c. 15. col: 604.

kelletic ez vtán mondani, NEM AZ ISTEN FIA HANEM MAS SZEMELI FOGHANTATOT ZENT LELEKTÜL, MEGH FOSZTATOT BÖLCSESEGHETÜL, SZÜLETET BÜNÖS, NEM SZÜZ MARIATVL:

{{L4v:}}

NEGIEDIC A-
GHAZATTIA AZ
CREDONAC.

*Kynzatec Pontius Pilatusnac alata,
megh feszytete, megh hala,
es el temettetec.*

5

EZ keués szoban, Négy dologhrul tészünc vallást: Először, hogy Pontius Pilatus alat löt az mi Vruc halála, az az, mikor az ideghen nemzet vralkodnéc az Sidokon, es be telliesedet volna az Iacob prophetaia, ki azt mondotta vala,¹⁴⁹ hogi az Messias el iöueteléigh, el nem vetetnéc az birodalomnac palczáia {M[1r]:} az Sidoktul: Masodsor, hogy az mi Vruc mi erettünc, az kereztfán, nagy kynnal, nagy gialazattal hala megh, mert sem saniarub, sem gialazatosb halál nem volt akkor, az megh feszytésnel, melyre csac az czegéres latrokat itylic vala. Harmadsor: hogy az ő halála, igaz aldozat volt, meli ki tisztította az emberi nemzetet az ő büneiből, es megh engesztelte az ő szent Attiat mi nekünc, es az ő halaláual nyere mi nekünc minden lelki aldomasokat, vgy hogy valoghatas nekül mindeneknec, valakic az ő parancsolatinac engednec,¹⁵⁰ öröc üdüösséghnec oka lön, halaláual. Negiedszer azt valliu, hogy az {M1v:} halál vtán, el temettetec, vgmint igazan es valoba megh holt ember, es mind azon 20 által akkoris az Istenec fia el nem vált az testül, hanem eggiesült véle személy szerént, mert ha el vált volna az testül, nem mondhatnoc hogy az Istenec fia el temettetec, miképpen ha az lelektül el szakadot volna, nem mondhatnoc hogi az ő lelke poklokra alá szállot:

Caluinus ittis az ő szokot moggia szerént, haboz, es nagiokat botlic.

25 ELŐSZÖR, noha az szent Iras szantalanszor mondgia,¹⁵¹ hogy Christus Vruc mind ez vila-{{M2[r]:}}ghert holt megh: De az Caluinistac közönséghesen azt tanyttiac hogi csac az valasztottakért holt megh Christus, a mint böuön megh

¹⁴⁹ Gen: 49.

¹⁵⁰ Hebr: 5. v. 9.

¹⁵¹ 1.Ioan: 2. v. 2. Rom: 11. v. 15. 2.Corinth: 5. vers: 19. 1.Timoth: 2. vers: 6.

bizonyttia Schlüsselburg: *Lib: 1. Theol: Caluin: Art: 6 fol: 25 lib: 2 art: 6 fol: 4. Coccius To: 1. lib: 8 art: 7. fol: 1079.* Meli tudomaninac fundamentomat Caluinusbol vöuec, mert ő azt tanyttia, hogy az kiket Christus megh váltot, azoknac az ő vétkec *non imputantur*,¹⁵² nem tulaidonyttatnac veteknec:

5 Miuelhogy pedigh az Caluinus ityleti szerént, csac az valasztottac azoc, az kiknec vétkec, bünül nem tulaidonyttatnac, *In fidem non illuminantur, nec eiusdem regenerationis participes sunt, {{M2v:}} nisi qui praeordinati sunt ad salutem*.¹⁵³ köuetközic, hogy csac az valasztottakert holt megh az mi üdüözitönc: Egiebüttis nem csac azt tanyttia nyluan Caluinus, hogy csac 10 az valasztottaknac adatic az igaz Hit, es azokban az kic el vesznec soha igaz hit nem volt, *Electos suos Deus signat in Iustificazione, Reprobos a notitia sui nominis, et sanctificatione excludit*.¹⁵⁴ De ennec fölötte aztis nyluán tanyttia, hogi az Isten nem akaria hogi minniáian üdüözüllienec, es ez okon, nem bizot mindeneket Christusra. *Si omnes vellet saluos, custodem eis praeficeret filium*.¹⁵⁵

MASODSZOR noha az tellies szent iras, az Christus halalá-{{M3[r]:}}nac, es vére hullasánac tulaidonyttia az mi valtsaghunkat.¹⁵⁶ De Caluinus, *lib: 2. c. 16 v. 10* a mint ez elöttis, az masodic aghazatnac, masodic cikkeliében elő hozám, azt yria, hogy az Christus testi halála semmit nem cselekedhetet volna, az az semmit nem használt volna, ha az ő lelké megh nem kostolta volna az karhozattac kynniat: Eo maghais Caluinus az ő temerdec mondasanac ektelenseghet masut eszében vöue, es azt yria, hogy eleget töt Christus Vruc az ő veréuel az Istenec ityletinec, *si hic effectus est fusi sanguinis, vt non imputentur peccata, sequitur, eo pretio satisfactum esse iudicio Dei*.¹⁵⁷ {{M3v:}}

¹⁵² Cal: lib: 2. c. 17. n. 5.

¹⁵³ Cal: lib: 3. c. 2. n. 11.

¹⁵⁴ Cal: lib: 3 c. 21 n. 7.

¹⁵⁵ Cal: lib: 3 c. 22 n. 10

¹⁵⁶ Hebr: 9. v. 12. 1Pet: 1. v. 19. 1.Ioan: 1. v. 7. Ephes: 1. v. 7.

¹⁵⁷ Cal: lib: 1. c. 17 n. 4.

HARMADSZOR: Az Iras azt mondgia,¹⁵⁸ hogy az mi Vrunc bőséghes valtságot adot mi erettünc, es hogy drágha kyncsen megh váltuan minket, az ados leuelet, nyluán es batran, nagy gözödelmesen el szaggatha:

- 5 Caluin: pedig azt vitattia¹⁵⁹ hogi az Istenec igaz itileti szerént, semmit nem erdemlet Christus, mert az emberbe nincs anni meltoságh, hogy az Istentül valamit erdemlene, az mint az masodic Aghazatnac magiarazattiaban, az Caluinus tulaidon szouaibul megh mutatam. Mely mondásba, mas rendbeli ket nagy vetketis eyt Caluinus: Eggiket hogy Christusrul vgy szol, mintha csac {[M4r]:} pusztá ember volna, es nem volna eleghséges meltoságha
- 10 az Isteni személytül arra, hogy valamit erdemlene: Masodikat azt, hogi szent Agostonnal akaria az ő teczését bizonytani, noha szent Agoston csac azt mondgia,¹⁶⁰ hogy Christus önnön maghanac nem erdemlette az Isteni személliel való eggiesülest: Soha pedig szent Agoston azt nem almodta hogy Christus Vrunc, mi nekünc nem erdemlette volna eleghségesen
- 15 az bodoghsaghot.

- NEGIEDSZER noha az Iras azt mondgia hogi Christus Vrunc az ő testenec dücsöségghet, es az ő neuénc fel magasztaltatásat, halaláual nyerte, *Philip: 2 vers: 9* {[M4v]:} *Hebr: 2 v. 9 Psal: 109. v. 7 Psal: 44. v. 8.* De Caluinus mind az által azt vitattia, hogy vakmerő bolondságh azt itylni hogi Christus maghánac valamit erdemlet volna. *Quaerere An sibi meruerit (Christus) non minus stulta est curiositas, quam temeraria definitio, vbi hoc idem asserunt. Rationem (enim) Sui non habuit (Christus).*¹⁶¹ Es miképpen az emberec erdemérül szoluan Caluinus, azt yrta vala, hogy mikor az Iras azt mondgia, hogy az embernecc io cselekedetiért adatic az bodoghságh. *Ordinem consequentiae, non causam*
- 20 *indicat,*¹⁶² csac azt ielénti, hogy az io cselekedet vtán adatic az bodoghságh, noha nem az {N[1r]:} io cselekedetért. Azonképpen az Christus erdemerülis azt
- 25

¹⁵⁸ *1.Pet: 1. v. 19. Colos: 2. v. 14.*

¹⁵⁹ *Cal: lib: 2. c. 17. n. 1.*

¹⁶⁰ *Aug: Tomo 7. de Praedest: Sanct: c. 15 et de bono Perseu: c. 24.*

¹⁶¹ *Cal: lib: 2. c. 17 n. 6. Et ad Ephe: 2 v. 9 ibique Marlor:*

¹⁶² *Cal: lib: 3. c. 18. n. 1.*

yrta az előhozot helieken,¹⁶³ hogy mikor azt mondgia az Iras, hogy az Christus halaláert adot valamit az Isten, *Consequentiam sonat, non Causam*, es így, egy csapással el rontia minden erdemét Christus Vrunknac: mint szinte vgian ezen felelettel az Christus taghiainac az hiueknec erdemét, semmiué tötte vala az ő esztelen velekedése szerént:

- 5 EOTÖDSZOR: Az Christus halalánac hasznát, csudalatos képpen megh gialázza, megh vekonyttia, es csac nem heaban valoua teszi Caluinus: Mert ha igaz a mit az Philosophusoc ta-{{N1v}:}nytnac, hogy *Res ex effectu cognoscitur*, minden fánac io volta, az ő giümölcsen teczic megh, ketsegnékül,
- 10 ha az Christus halalánac giümölcze férghes, es csac egy *Ens rationis*, nem valóságghos hanem csac megh gondolt giümölcz, Nylua az mi üdüözytönc halalánac, keués böcsülleti es meltoságha lehet: Az Caluinus vallása szerént pedig, az Christus halalánac giümölcse az az, a mi megh igazulásunc, es bününc bocsanattia, nem csac férghes giümölcs, de vgian csac egy *Ens*
- 15 *rationis*: Mert, az Christus halaláert adatot igazulas (ha Caluinusnac hiszünc) oly, hogi az bünt el nem veszi, hanem az embert {N2[r]:} szinte ollian ferelmes bünben haggia, mint az elöt, es minden cselekedetiben vetkessé teszi, a mint az Caluinus tulaidon mondásiual megh bizonytoc az masodic aghazatnac első punctiaban. Es miuelhogy nem egiéb az mi megh igazulásunc,
- 20 hanem csac az Christus szentseghénc *imputatioia*, reanc foghasá, es nem valóságghosképpen, hanem csac, gondolattal való reánc kenése (a mint az elő hozot helien megh értöc, Caluinusbol) ketségh nekül, nem egiéb ez az igazulas, hanem *Ens rationis*, gondolatnac hiusághos alkotmannia, es szinte anni, mintha en vgy gondolkodnam valamely faytalan személy-{{N2v}:}rül, mintha
- 25 iambor volna, mely gondolkodas, csac egy *Ens rationis*szal gazdaghtana megh az feslet erkölcsü szemelt. Azonkeppen ezis az *Imputatio* semmi egiéb nem lehet, hanem csac egy *Ens rationis* holot az emberbe semmi viytást nem szerrez, hanem az elebbi büneit mind benne hadgia.

- HATODSZOR: az Caluinus ityleti szerént, Christus Vrunc az ő szenuedésekor,
- 30 soc illetlen, modnekül való, söt vgian vétkes dolgokatis cselekedet: Mert mikor az kertben könyörghe, az kysirteteknec szelei köszöt habozot tétoua,

¹⁶³ *Cal: lib: 2. c. 17 n. 6. Et Ephes: 2 v. 9.*

külömböző kiüansághual: Az ö kiüansághiban, nem fynlic az csendesz mertekle-^{N3[r]:}tességh, mert az mi ö rayta állot, nem akarta az közbeiaronac tiztit viselni: Az hertelenségéböl ki fittientet kiüansághot, megh ostorozza ö magha, megh szabolazza es visza czafoluán, maghát megh iobbittia. Miképpen lehessen pedigh az, hogy oly indulatoc legienec ö benne, mellieket megh kel szablázní, es mégh se vetkezzéc, Ezt vgimond Caluinus, mi nem tudhattiuc. *Non fuit haec meditata Christi oratio, sed vis et impetus doloris subitam ei vocem extorsit, cui statim addita fuit correctio: Eadem vehementia praesentem caelestis decreti memoriam illi abstulit, vt non reputaret se hac lege missum esse humani generis redem-^{[N3v]:}ptorem.*¹⁶⁴ *Christus metu percussus inter violentos tentationum fluctus, alternis votis quasi vacillauit, sed mox sibi fraenum inijcit, votum subito elapsu castingat, ac reuocat: Ab ipsis carceribus affectum suum cohibet, seque ipsum mature cogit in ordinem, seipsum corrigit: Sic affectum suum cogit in ordinem quasi modum excesserit: certe in primo voto, non apparet placida moderatio quia Mediatoris officio defungi, quantum in se est, renuit ac detrectat: Quatenus ad Dei tribunal totius mundi peccatis oneratus se sistebat, necesse illi fuit profundam mortis abijssum exhorrescere: Veritus est a morte absorberi: Quis enim metus fuit qui guttas sanguineas Christo expressit? Si ^{[N4r]:} cui hoc contingat mortis timore, pusillo et muliebri animo esse dicemus: Ergo qui Christum negant precatum esse, vt eum Pater a mortis gurgite eriperet, mollitiem illi affingunt vel plebeo homine indignam: si quis excipiat, primum illum motum, (quem fraenari antequam longius excurreret oportuit) non fuisse temperatum, vt decebat: Respondemus non posse perspici, affectuum feruorem, cum temperie qualis in Christo fuit.*¹⁶⁵ Es azzal feiezi be,¹⁶⁶ hogy ha csac az testi halaltul valo felelem miat, vérrel veritékezet volna Christus szemérmetes puhaságh, es félelem löt volna ö benne, es az gaz embereknélis giarlob löt volna, miuelhogy mégh ^{[N4v]:} az latrokis, giakran felemelemnékül mennec az halalra. *Timebat Christus ne malis obrutus*

¹⁶⁴ Cal: Mat: 26. v. 39.

¹⁶⁵ Marlor: ibi:

¹⁶⁶ Ibid: et lib: 2. c. 16 n. 13.

*succumberet, vel morte absorberetur: Refugiebat mortem quia in illa cernebat maledictionem Dei.*¹⁶⁷ Es masut: *In suis angustijs se quodammodo alienatum a patre sensit.*¹⁶⁸ Es ismet: *Votum quod moestitia expresserat, mox corrigit, seipsum retraxit: Sed videtur hoc parum decere filium Dei, quod votum illi in considerate effluit, cui statim renunciandum est: Fatemur certe hanc esse crucis stultitiam, quae scandalo est superbis.*¹⁶⁹ Ezekből az mi üduözytönc szep dicsiretiböl, csuda meli böcsülletes conclusioc köuötköz nec. Elöször hogy Christus Vruc vétkezet ^{O[1r]:} az ö kyn szenuedesében, mert ha megh kellett *Castigalni, Corrigalni, Cohibealni, fraenalni, reuocalni*, ostorozni, iobbytani, tartoztatni, szablázní, visza czafolni, az ö kiüansághat ketségh nekül, vetkes es illetlen kiüanságh volt az ö kiüanságha, miuelhogy ebben nem fynlic czendeszt mertekletességh: Masodsor, az bün nem egiéb, hanem az Isten parancsolattia ellen valo kiüansag, es cselekedet:¹⁷⁰ Christus Vruc pedigh (az Caluinus teczése szerént) nem akarta az Istennec parancsolattia szerént az közbe iaronac tiztit, es hiuatalliat hordozni, söt ha el kerülhetne volna örömet megh nem holt volna, *Libenter ^{[O1v]:} se a morte subduxisset, si modo licitum fuisset.*¹⁷¹ Tehat szinte mintha Abraham az ö fiat nem akarta volna meg ölni, az Istennec parancsolattia vtan, nagiot vétkezet volna, azonképpen vetkezet Christus Vrucis, mikor az parancsolt hiuatalba, nem akart el iárni: Harmadsor az Caluinus vallása szerént, nem csac az el tekélet szandec, de csac az első, es akaratum ellen valo indulatunkis vétec. *Nam, concupiscentia etiam stimulari lex vetat,*¹⁷² es az mint masut mondgia. *Illud ipsum pro peccato habemus, quod aliqua omnino cupiditate contra legem Dei homo titilletur:*¹⁷³ bün vgimond csac azis, hogy az ember valami in-^{O2[r]:} dulatokkal csiklandosztatic az Isten törüenie ellen: Ha azert Christus Vrucba

¹⁶⁷ Ad Heb: 5. v. 7. Marl: ibi:

¹⁶⁸ Matt: 27. v. 46.

¹⁶⁹ Cal: Marlor: Ioan: 12. v. 27.

¹⁷⁰ Aug: 22. contra Fau: c. 27. Tomo 6.

¹⁷¹ Cal: Mat: 26 v. 46.

¹⁷² Cal: lib: 2. c. 8 n. 58.

¹⁷³ Lib: 3. c. 3. n. 10.

- voltac efféle indulatoc, ketségnekül vetekis volt ő benne, Es miuelhogy az bünöc mind egy arant öröc karhozatot erdemelne, az mint Caluinus tanyttia, *Non est quod vel leuissimas cupiditates mortis iudicio eximamus*.¹⁷⁴ Es eztelenseghnec ityli,¹⁷⁵ ha ki azt az mit bünne, taghadná halálos veteknec lenni: köuötközi tehát, hogy az mi Vrun, az ő kyszenuedesekor, öröc karhozatot erdemlet: Mely szép tudománybol, künnien megh bizonytaná Caluinus, hoga nem igazat mondot Z. Pal,¹⁷⁶ Isaias,¹⁷⁷ szent Peter,¹⁷⁸ szent Ianos,¹⁷⁹ {[O2v]:} mikor az mi fő papunkat, vetec es bün nekül valo szentnec neuzi. Nylua ha az ő törüenibeli papnac, macula, es testi véteknecül kellett lenni,¹⁸⁰ söt az aldozatra rendelt baraniokbais, azt kiuánta az Isten, hogy *Immaculati*, Maculanekül, egy szynüc legienec,¹⁸¹ sokkal inkább illet maculanekül lenni annac, az ki ez világh bünet el vötte.¹⁸² De io hogy Caluinus ielen nem volt, mikor azt kerde Christus Vrun ki feddené megh öt az vetekrül, mert nylua soc dologhokba megh feddette volna ötöt. Negiedszer, ha igaz a mit Caluinus tanyt, es vgian fundamentoma az ő vallásanac, tudni illyc, hogy valaki {O3[r]:} azon fél, hogy el kárhozi, nem igaz hiue az Istenec: *Vere fidelis non est, nisi qui solida per suasionem Deum sibi propitium esse persuasus, Diuinae erga se beneuolentiae promissionibus fretus, indubitatum salutis expectationem PRAESVMIT*.¹⁸³ Es ismet: *Vbi minima fidei gutta mentibus nostris instillata est, faciem Dei placidam, serenam, nobisque propitiam contemplari incipimus ita certo intuitu, vt sciamus nos minime*

¹⁷⁴ *Cal: lib: 2 c. 8. n. 58.*

¹⁷⁵ *Ibid: n. 59.*

¹⁷⁶ *Hebr: 7. v. 26.*

¹⁷⁷ *Isa: 53 v. 9.*

¹⁷⁸ *1.Petr: 2. v. 22.*

¹⁷⁹ *1.Ioan: 3. v. 5.*

¹⁸⁰ *Leuit: 21. v. 17.*

¹⁸¹ *Leui: 1 v. 10. c. 3. v. 1. 6. etc.*

¹⁸² *Ioan: 8. v. 46.*

¹⁸³ *Cal: lib: 3. c. 2. n. 16.*

- hallucinari*.¹⁸⁴ Ha mondok igazak mind ezek, ketségnekül, köuötközi, hogy Christus Vrun nem volt igazan hiue az Istennek, miuelhogy ő retteghet öröc karhozattul, es nem csac az testi haláltul. Tudom hogy {[O3v]:} Caluinus ugián azon helien azt mondgia, hogy Christus Vrun ezekben nem vétkez: De ez ötet megh nem menti Mert szinte azt cselekeszi, mintha en azt mondanam, hogy amaz ember, vttiaban megh leste az ő artatlan felebaráttiat, megh fosztotta, megh verte, megh sebesytette, holt számba hatta: Es vtanna vetném, hogy en nem mondom, hoga toluay es kerékre melto legien, az az ember: Caluinus az bünös emberec indulatit, es cselekedetit tulaidonyttia
- Christus Vrunnac, de azért nem akaria ötet bünösne, hanem azt mondgia, hogy megh erthetetlen dolog az, mint férten egy-{{O4r}:}ben, hogy mertekletlen, es szabolázásra melto indulati voltac az mi Vrunnac, de méghis nem volt vétke, Es hogy félt az karhozattul, de azért, *Illaes et incolumis mansit fides eius*,¹⁸⁵ az ő hiti éppen es sérelemnekül meg maradot, noha az Caluinus ityleti szerent nem egiéb az igaz hit, hanem az Istenec hozzanc valo kegielmérül, es üduösseghünkrül, bizonios es felelemnekül valo bizakodas, az mint az első aghazatnak magiarazattiából, es Caluinusnac nem réghen elő hozot mondasibol ki teczic.
- Ennek fölötte, vgian ezen kyn szenuedésbe, töb vetkeketis töt Christus Vrun, az Caluinus {[O4v]:} teczése szerent: Mert mikor az ő Attiá-hoz fel kiálta az keresztfán, es azt monda, En Istenem, En Istenem, vallion-s miért hattál el enghemet? Akkor mint egy nyluan valo bünös, az Istennek széki eleiben vitet volt Christus, es oly kisyrtet ütöközt az ő szüüében, mintha az Isten ő rea haragudnéc, es karhozatra vetténéc: Az ketségben eséssel viaskodot az Istenec ő tölle ideghenséghet szüueben foglalta, es ketségben esésnec szauat szalasztotta szaiabol: *Vt pro nobis satisfaceret Christus, reum ad tribunal Dei sisti oportuit: species tentationis Christo obiectae est, quasi Deo aduerso iam esset exi-{{P[1r]:}tio deuotus: omnia irati et punientis Dei signa expertus, cum desperatione luctatus est: Dei alienationem mente concepit: Sed absurdum videtur Christo desperationis vocem elapsam esse? At nihil obstat quo*

¹⁸⁴ *Ibid: n 19. Similia lib: 3. c. 13. n. 5. etc.*

¹⁸⁵ *Cal: Mat: 27. v. 39.*

*minus Dei alienationem mente conceperit Christus, fixa manente fide: Hac lege suscepit Christus mediatoris personam, Ideo non mirum certamen illi fuisse cum mortis doloribus, quasi Deo irato in labyrinthum malorum proiectus foret.*¹⁸⁶ Masut vgian azon dologhrul szoluán, es magiarazuan, mely nagy lelki

- 5 haboruban volt Christus, azt yria, hogy Nynce nagiób pokol, mintha azt érzi valaki, hogy az Istentül el hagiatot el ideghenytet, es mint-{{P1v}}ha veszedelmére szandékozot volna megh nem halghattia ötet az Isten: Erre iutot vala igie Christusnac: hogy ketelenyttetéc az nyaualiatul megh szoryttatuán fel kialtani, En Atiam, miért hattál el enghemet? *Nulla fingi potest magis formidabilis abyssus, quam sentire te a Deo derelictum, et alienatum, et cum inuocaueris non exaudiri, perinde ac si in suam perniciem ipse conspirasset, Eo Christum videmus fuisse deiectum: vt coactus fuerit vrgente angustia exclamare, Deus meus: etc.*¹⁸⁷ Es erőssen szidgia osztan Calvinus azokat, kic azt mondgiac hogy nagy gialazattal illeti Calvin: az mi Vrunkat: mikor az ő lelke üduösse-
15 {{P2r}}gherül ketessé téski. *Hic nebulones quidam clamant, me atrocem Christo facere iniuriam, quia minime consentaneum fuerit eum de animae salute timere.*¹⁸⁸ Ebbölis az kellemés ördögi tudománybol mind azoc az dolgoc köuötközne, melliekrül csac im eléb emlekezém: Es noha ittis mind ezec vtan azt veti Calvinus,¹⁸⁹ hogy vgian meg maradot Christusban az Hit, de az mint
20 imént mondam, az ő vallása szerént, az helién nem maradhat, es csac anni minitha valakirül eléb azt mondanád hogy kilencz giermec annia, es az vtan el akarnád hytetni, hogi meg maradot szüzesseghében.

HETEDSZER: azt tanyttia {{P2v}} Calvinus, hogy az Christus keresztiben, semmi egieb nem lacic, az testi giarlosaghnal: Es annakokaért, semmit abba nem talál az mi hytünc, miuel maghát bisztassa, es otalmazza, söt vgian azt yria hogy az Christus halála ketségbe esésne peldaia, *In Christi morte spectaculum desperationis plenum apparuit, quod etiam*

¹⁸⁶ Cal: Mat: 27. v. 46. Marl: ibi:

¹⁸⁷ Cal: lib: 2. c. 16. n. 11.

¹⁸⁸ Cal: ibid: n. 12.

¹⁸⁹ Cal: Mat: 27. v. 46.

*viriles animos posset frangere.*¹⁹⁰ Es masuttis igy karomkodic az Istentelen ember, *In spectaculo Christi in cruce prudentis, NIHIL aliud, quam extremae desperationis materia erat.*¹⁹¹ *Et certe cum in eius cruce tantum appareat carnis infirmitas, donec ad resurrectionem ventum fuerit, non reperit in ea fides nostra, quo se erigat vel {{P3r}} sustentet.*¹⁹² Nylua szent Palnac külömb száia yzi vala,¹⁹³ miuelhogy nem talált egiebet az miben dicsekednéc, es öruendezne, az Christus keresztinel: Mert noha vgimond,¹⁹⁴ az megh feszyttet Christus, botrankozás az Sidoknal, bolondságh az poghanioknál de mi nállunc Istennec ereie, es bölcseséghe:

- 5 NIOLCZADSZOR, azt tanyttia Calvinus, hogy Christus Vrunca, az ő kyn szenedésekor, az mi szemeliünket viseluén, bünös volt, es minden atkot erdemlet, es azért neueszi ötet Z Pal atoknac: *Apostolus Christum, execrationem, et maledictionem vocat, significans, omnium maledictionem {{P3v}} in ipso fuisse inclusam.*¹⁹⁵ *Quod personam nostram suscepit, ideo peccator erat, et maledictionis reus, non tam in se quam in nobis.*¹⁹⁶ Kiböl az köuötközic, hogy miképpen az hiuec igazaknac neuztetnec, noha nincz ő benne az Igasságh, hanem Christusba, es az ő Igasságha tulaidonyttatic, *Imputaltatic* az hiueknec, kic nem ő maghokba hanem az Christusban igazac, miképpen halloc az masodic aghazatban hogy magiarázza Calvinus az hiueknec meg igazulását, szinte azonképpen, az Calvinus ertelme szerént, CHRISTVS Vrunkatis minden gonosz töuönél gonoszabnac kel mondani, miuelhogy az I-{{P4r}}sten ő rea rakta, es *Imputalta* minden gonosz töuöknec latorsághokat: *Christus reatu peccatorum nos absoluit, quum ea sibi imputari voluerit, ac si sua essent.*¹⁹⁷ Mert ha Helleborust iszykis Calvinus nem

¹⁹⁰ Cal: Mat: 27. v. 57.

¹⁹¹ Calvin: et Marl: Ioan: 4. v. 1.

¹⁹² Cal: Mat: 16 v. 21. Et Marlorat: ibid:

¹⁹³ Gal: 6. v. 14.

¹⁹⁴ I. Cor: 1. v. 23.

¹⁹⁵ Cal: Gal: 3 v 13 Marlorat: Non abludit.

¹⁹⁶ Cal: lib: 2 c. 16 n. 10.

¹⁹⁷ Cal: lib: 4. c. 17 n. 2.

adhattia okát, miért mondathassunc mi Igazaknac az Christus igassaghátul, mikor ezekünc *Imputaltatic*, es hasonloképpen, ne mondhassa Caluinus Christus Vrunkat minden gonosztöüönel gonoszobnac, miuelhogy az Isten neki tulajdonyttia *Imputallia*, az emberi nemzetnec minden gonoszsághat:

- 5 De mind tudatlansagból szarmaznac effele bolond velededések az Caluinus értelmében, mert {[P4v]:} egy az hogy az *Imputatio* senkit sem iouá, sem gonoszá nem tészén ha ő maghában az emberben nincz iamborságh, vagy latorság: Mas az, hogy az Isten a ki mindeneket vgi lát az mint vannac, es oly ityiletet tészén felölök az minemüec ő maghoc, senkinec azt nem
- 10 *Imputallia* az mi ő benne nincsen: Ennec fölötte mikor az Iras azt mondgia, hogy Christus mi erettünc bünné, atokká leot, Azt bünön nem egiebet kel érteni, hanem, bünért valo aldozatot, miképpen Oseas prophetanalis oluassuc,¹⁹⁸ hogy az Papok az bünt észik, azaz az bünert valo aldozatokat: Mikor az iras {Q[1r]:} az mondgia, hogy Christus az ő testén hordozza az mi
- 15 büneinket, az bünnel erdemlet ostorokrul szol, mert szokot dologh az minde- neknel, hogy *causa pro effectu ponitur* mikeppen szoktuc mondani, Ez nec io keze, auagy io nyelue vagion, az az, szep írása, es ékesen szollása: Vegezetre, mikor az iras azt mondgia,¹⁹⁹ hogi átkozot az ki fűgh az fan, es hogi atokka lön mi erettünc Christus,²⁰⁰ csac azt ielenti, hogy az mi Vrunck mi erettünc
- 20 az atkozattaknac rendelt halált sem vtálta, noha ő atkozot nem volt. De nem gondol Caluinus azzal, hogy igazan es az Christus böcsülletyre ércse az irast, hanem azon me- {[Q1v]:}sterkedic, miképpen gialazhassa es kissebithesse ötet mindenekbe, es azert yria masut nem egyszer, vgmint: *In cap: 27. Matth: v. 46 Lib: 2. Instit: cap: 16. n. 12.* hogy Christus Vrunck, *Reus ad Dei tribunal*
- 25 *stetit*: mint nyluan valo vetekbe kapot bünös ember, vgy állot az Istennek itylő széki elöt: Ittis azert nem csac ki teczic, hogi az Caluinistakért sockal külömb Christus holt megh hogi sem az töb iamborokért, de azis vilagoson megh bizonyttatic, hogy ha az Caluinus ertelme szerent kell ezt az aghazatot mondani, ez vtan igy kellessec mondani: KI HASZONTALANVL KINZATEC PONTIVS

¹⁹⁸ *Oseae 4. v. 8.*

¹⁹⁹ *Deut: 2. v. vlt.*

²⁰⁰ *Gal: 3. v. 13.*

PILATUS ALAT, MEGH {Q2[r]:} FESZYTTEC KETSEGBEN ESVEN, ES AZ Ö ATTIA ELLEN SZÜGÖLODVAN HERTELEN ES MERTEKLETLEN INDVLATIBOL MEGH HALA AKARATTIA ELLEN, ES AZ Ö HALALAVAL SEMMIT EGIEBET ketséghben eses nec peldaianal nem hagia mi nekünc:

{{Q2v:}}

EÖTÖDIC A-
GHAZATTIA AZ
CREDONAC.*Szalla poklokra, harmad napon halottaiból fel tamada.*

5

AZ Christus alázatos halálának emlekezeti vtán, az ő dücsössegherül teszüncc itt emlekezetet, tudni illic, hoga az poklon, es az halálon hatalma vagion ő neki: Ez pedigh az Agházat két részt foglal maghabán: Elsöt, az pokolra valo szállast: Masodikat az fel tamadást: Mikor pedigh azt valluic, az hoga az Istennec fia poklokra szállot, ket {{Q3[r]:}} dolghot vallunc: Eggiket azt hoga az Christus lelke, az Ighynec szemelyetül el nem vált az halal által, Mert ha el vált volna, az ő lelke az Ighytül, mikeppen az testül el vált vala, nem igazán mondatnéc az Istennec fia poklokra szállani.²⁰¹ Masikat azt hiszük, hoga mygh az mi Vruc teste, mely az koporsóban tétetet vala, vesztégh niuguec, az ő lelke alá szalla poklokra, ahol az reghi szent Atiac lelki foghsághban valánac, miuelhoga senki az mi üduözitönk halála elöt, az menniei bodoghsághban benem vitetet, az mint nyuan tanyttia szent pal Apostol *ad Heb: 9. v. 8. cap: 10. v. 20. c. 11. {{Q3v:}} v. 39.* Annakokaért mondgia vala Iacob Patriarcha²⁰² hoga pokolra alá szál az ő fiahoz az kirül azt véli vala hoga nem koporsóban, hanem az vadac giamraban temettet vala.²⁰³ Nem azért szalla pedigh poklokra, hoga ő az töb foghliokkal egietembe rabsághban lenne, mert csac ő egiedül volt az halottac közt szabados,²⁰⁴ es lehetetlen volt, hoga az pokol ötet megh tartoztatná,²⁰⁵ miuelhoga az bünnecc solgia volt azis az foghságh hanem az végre ment oda,²⁰⁶ hoga az pokloc tömlöcz tartoiat

²⁰¹ *Aug: 20. ciuit: c. 15.*²⁰² *Gen: 37. v. 35.*²⁰³ *Ex Aug: 12. de Genes: ad liter: c. 33.*²⁰⁴ *Psal: 87. v. 5.*²⁰⁵ *Actor: 2. v. 31.*²⁰⁶ *Eccles: 24 v. 45.*

az ördöghöt megh kötözne, *Matth: 12. v. 19. Apocal: 20. v. 2.* Hoga az szent Atiakat ki szabadytana az tömlöczből, {{Q4r:}} az mint oluassuc *Zachar: 9. v. 11. Coloss: 2. v. 15.* es noha Caluinus²⁰⁷ az Babyloniai foghsághrul magiarazza az Zacharias mondasat. De szent Mathe²⁰⁸ es szent Ianos,²⁰⁹ nyuan mondgia, hoga Zacharias, Christus Vruc, es az ő gözödelmes kiralysághrul beszél, Es azért mondgia szent Thadaeus Apostol Eusebiusnal, hoga Christus Vruc egiedül szállot poklokra, de sokad magháual iöt visza. *Ad inferos solus quidem descendit, multa vero turba comitatus ad patrem ascendit, sepemque illam ante nunquam diruptam, scidit:*²¹⁰ Vegezetre, nem csac az szent Atiakat mingiart bodoghá téue ielen letéuel, es be tellie-{{Q4v:}}syte az mit Ighire az kereztfán,²¹¹ hoga azon nap az bodoghsághban vinné ő magháual az megh feszyttetet embert. De az karhozottaknakis az ő hitetlenségheket szemekre hánia, az mint szent Peter yria,²¹² es Caluinusis megh vallia.²¹³

5

10

15

20

25

Vgian ezen aghazatnac másodic reszében, azt valluic, hoga ő maghá, tulaidon ereiéuel fel tamada Christus Vruc az mint oluassuc *Ioan. 2. v. 19. c. 10. v. 18.* harmad napra tamadot fel, hoga az ő igaz halála nyuában meg ismertetnec, mert ha mingiart fel tamadat volna, alythattac volna nemelliec, hoga nem holt volt megh teliességel:

{{R[1r:}} Ittis Caluinus réghi szokásat megh tartia, es mint egy fele állat banic az giömberrel ha eleiben vizic, vgy öys turkállia, tapodgia, vndokytia eztis az aghazatot.

ELÖSZÖR: azt yria Caluinus, hoga ezt az aghazatot, a menyre az poklokra valo szállásrul emlekezc, nem elein mingiart, hanem nagi üdüel az Credonac szerszése vtan adtac hozza, es lassan lassan vétetet be az Ecclesiaba, de az hiueknec közönséghecs ertelme volt ez vgymond, miuelhoga minniáian

²⁰⁷ *Cal: lib: 2. c. 16. n. 9.*²⁰⁸ *Matt. 21. v. 5.*²⁰⁹ *Ioan: 12. v. 15.*²¹⁰ *Euseb: 1. hist. c. vlt.*²¹¹ *Lucae 23. v. 43.*²¹² *1. Petri 3. v. 19.*²¹³ *Cal. lib. 2. c. 16. n. 9.*

az réghi Atiác, emlekezne irasokban az mi Vrunknac poklokra valo szállásárul. *Conijcere licet, {[R1v]:} post aliquantum temporis insertam particulam hanc, non protinus, sed sensim Ecclesijs insueuisse: Extra controuersiam est, ex communi picrum omnium sensu fuisse desumptam,*

5 *quando nemo est patrum qui non in suis scriptis descensum Christi ad inferos commemoret.*²¹⁴ Ezzel ágyat akar vetni Caluinus,²¹⁵ hogy osztán nagyob szabadsággal fel forgathasson mindeneket, az mint az első aghazatnac első cikkekeliében, más hasonló dolghokrol szoluán, megh bizonytam: Mert vgianis, az kinél az Ecclesianac, es az szent Atiáknac hitele nem böcsülletes,

10 künnien megh erthettiüc mit tulaidonicson annac, az mit az Ecclesiaual, es paterekkel bizonyt ö maghais. {R2[r]:}

MASODSZOR magiarazuán Caluinus mi legien ez az poklokra valo szállas, legh először el ronta az Brentius velededést, ki azt itylte, hogy az pokol itt, nem egiebet iegiez hanem az koporsot, es mikor azt mondgiuc, hogi

15 Christus poklokra szállot, anni mintha azt mondanoc, hogy el temettetet. Ezt azért Caluinus méltán karhoztattia:²¹⁶ Mert egy az hogy az Credo, röuid *Compendiumia* es summáia az hitnec, melybe legh röuidebben előnkben akartác adni az Apostoloc az hitnec fő aghait, es ez okon, nem hihetséghe, hogy azon egy dolghot kétszer akartac volna az Credoban helyezettetni: Más

20 az {[R2v]:} (vgimond Caluinus) hogy nagy gondolatlanságh löt volna, ha azt az mit nyluan egyszer ki ielentettec vala, homálios szoual ielentenéne az vtan masodszoris az Credoba: Es mind ezeknél nyluabban megh ronhattiuc azzal az Brentius velededést, hogy ha az koporsoban valo tétel, es az poklokra valo szállas mind egy, nem igazán mondanoc, hogi ö magha szállot poklokra, mert

25 az koporsoban, nem magha méné az ö teste, hanem Ioséptül vitetéc, es ö tölle temettétec elis.

Ennec vtanna Caluinus az magha értelmét magiarazuan, két dolghot tanit: Eggiket azt, hogy csac álom, es aghnö beszéd azt {R3[r]:} mondani, az mit az reghi fő Doctoroc tanyottac, tudni illic, hogy az föld giomrában *Limbus*

²¹⁴ *Cal: lib: 2. c. 16. n. 8.*

²¹⁵ *Ruffinus Chrysost: et Cyrill: in Expos: Symb: habent hunc articulum.*

²¹⁶ *Cal: lib: 2 c. 16 n. 8.*

volt, ahol az szent Atiác lelkei voltac, az Vruncc halála előtt, es hogy ezekhez ment ala Christus Vruncc. *Posteritas locum putauit esse subterraneum, cui affixit nomen Limbi, sed haec fabula tametsi magnos authores habeat, nihil tamen quam fabula est: Concludere in carcere mortuorum animas, puerile est, Christi autem animam eo descendere, vt illas manu mitteret, quid opus fuit?*²¹⁷ Ihon laddé menyit tulaidonit Caluinus az reghi doctoroknac kiknec egienlő vallasából halloc imént, hogy az keresztienséghe közönséghe értelmét {[R3v]:} megh vizsgálá, Mert ittis bizonyos dologh, hogy minniáian az réghi szent Doctoroc,²¹⁸ egienlő értelemmel, es alhatatoson vallottac,

5 *hogy Christus ala szállot az föld giomrában, es onnan szabadította meg az szent Atiakat. Es azért mondgiac szent Pal, hogy Christus Vruncc az földnec also részeyre szállot,*²¹⁹ melliet ezen szent Pal masut *abijssusnac* melységhe helynec neuez,²²⁰ ö magha pedigh Christus Vruncc az föld szüüéne, az az, az föld közöpinec, hyia,²²¹ mely értelemmel neuzi Z. Daudis az tenghernec

10 *melységhe, tengher szüüene:*²²² Holot azért az Christus teste, mely az koporsoban tétetec, nem az föld giom-{{R4r}:}rában, hanem az föld szynen volt, mint iol tuggiac az kic az Vruncc koporsoiat szemekkel láttac, es az irasis csac az Christus lelkerül mondgiac,²²³ hogi az poklokra szállot, mikor az ö teste niughodnec az koporsoban, ketsegnékül nem *fabula*, hanem

15 *az szent Irasban foglaltat Igassagh az, hogy az mi Vruncc az ö fogliainac megh szabadulására, alá szálla poklokra, ahol az szent Atiacc tartatnac vala, kic az dücsöségheben nem mehetec Christus nekül: Ezt pedigh Caluinus ö magha sem tagadhattia, Mert az mint megh mutatom az vtolso aghazatban, azt hyszi Caluinus, hogy most sincsenec az bodoghsághban az* {[R4v]:}

²¹⁷ *Cal: lib: 2. c. 16 n. 9.*

²¹⁸ *Cyrill: Catech: 4. Tertull: 2 Carmin: con: Mar: c. 4 Amb: et Hier: ad Eph: 4 Aug: Epi: 57. initio Et Epist: 99.*

²¹⁹ *Ephes: 4. v. 9.*

²²⁰ *Rom: 10. v. 7.*

²²¹ *Matt: 12. v. 40.*

²²² *Psal: 45. v. 3.*

²²³ *Actor: 2. v. 28.*

hiuec lelkei, söt az réghi szent Atiac lelkeirül azt yria, hogy az halhatatlan dücsösségre nem vitettec, hanem csac közalb iarultac ehez. *Propius ad coelestis vitae fruitionem accesserunt, immortalitatis tamen gloria, ad diem vltimum differetur.*²²⁴

- 5 Masodikat azt hyrdeti Caluin: hogy noha az poklokra valo szallásrul az Credoban, az mi Vrucn halála, es temetése vtán tészünc vallást, de azért, eleb volt az halálnal, ez az poklokra valo szallas, Es ez nem egiéb, vgmiond Caluinus, hanem az, hogy az Christus lelke, az kereztfán, az kárhozot, es el veszet embereknecec kegietlen kynniat viselte, {S[1r]:} es azt itylte,
- 10 hogy az Istentül el vettetet, es el idegenyttetet volna: Mert ő, kezes léuen erettünc, valaminemü kynt erdemlettec az gonosz emberec, mind azokat lelkében viselte csac hogi nem örökke, hanem egy ideigh tartot ő raita az karhozottac kynnia: Es ha ezt az kynt nem szenuedte volna, Christus semmit nem hasznalt volna, vgmiond nekünc az ő testi halála. *De descensu ad inferos, certior expositio quaerenda est: Nihil actum erat, si corporea tantum morte defunctus fuisset Christus, aliud mauis et excellentius pretium fuit, quod, diros in anima cruciatus, damnati ac perditu hominis pertulerit: In locum scelera-{{S1v}:}torum sponsor, adeoque instar rei submissus, qui dependeret omnes quae ab illis expetendae erant, paenas, vno hoc excepto,*
- 20 *quod doloribus mortis non poterat detineri.*²²⁵ Es ismet: *Diros et horribiles cruciatus perpeusus, cum se ad tribunal Dei reum stare cognosceret.*²²⁶ *Cum aeternae mortis horrore quasi consertis manibus luctatus,*²²⁷ *a Deo se derelictum et alienatum sensit.*²²⁸ Kegielmes Isten, s-ki hihetné ha szeméuel nem latná, hogy illien karomlo embernecec tanitása vtán indulhatna valamely eszes ember? Ha Christus Vrucn az karhozottac kynniat hordozta, tehat testében, lelkében giötörtetet az ördögöktül, ketségghben eset, karomlotta {S2r:} az Istent megh dühült haraggal, es vgian ördögghé, vagy az ördögnece

²²⁴ Cal: Luc: 16. v. 22.

²²⁵ Cal: lib: 2. c. 16. n. 10 His per omnia similia docet Brent: Homil: 54 et 65. in Lucam.

²²⁶ Caluinus Ibid: n. 12.

²²⁷ Ibid: n. 10.

²²⁸ Ibid: n. 11.

Angialáua változot egy ideigh: mert ezec, es ezekhez hasonloc az karhozottac kynniai: Es ki hallotta vala Caluinus elöt, hogy az poklon, ketségghben esést kellien érteni? Vagione az szent Irásban csac egy bötü, melyből ezt az magiarazatot, csac tettetes szynnelis tamogathatnac az Caluinistac?

- 5 Es mint lehetségghes, hogy Christus, auagy ketelkedet volna az ő Attiánac hozzáia valo io akarattiaban, auagy azt itylte volna hogy el vettetet es el ideghenittet az ő attiatul, holot iol tutta, hogy ő légien az Atiánac szerelmes fia, {{S2v}:} kiben be telliesedet az Istennecec akarattia? Hiszem tutta Christus Vrucn hogy ő az Istennecec természet szerént valo fia, es hogy sem vetekbe,
- 10 sem Istennecec haragiában nem eshetic? Nylua az ki eszes ember, azt soha nem ityli valonac, az mit tudua tud hogi lehetetlen dologh; es attul semmit nem retthegh, az mirül bizonios hogy semmikeppen nem történhetic: Es ez világhon soha nem volt magha feledettec ember Christus Vrucnknál, ha azt itylte az mit Caluinus karomlo irasiual ő szent felsegere foghot:
- 15 Ezeket mikor irom vala, iuta eszembe a mit egy Lutherista Superintendens irasiban oluastam {S3[r]:} reghenten, tudni illic, *Athei Caluinistae infernum negant*,²²⁹ hogy az Caluinistac tagadgiac az poklot: Es gondolkodni kezdém rolla, ha ezt valaha ielenghette volna Caluinus, mert Lutherbe, nem most oluastam vala, hogy ő nem tuggia micsoda az pokol, mert hogy az lelkec egy helyen be rekeztetuen kinosztassanac az mint az praedicatoroc költic, azt ő nem merné mondani, es az lelkeket sem ityli pokolba kynlodni, *Quid sit infernus ante nouissimum diem, non admodum sum certus, nam quod certus locus sit vbi damnatorum animae inclusae torqueantur, quemadmodum fingunt concionatores, non ausim affirmare.*²³⁰ Es masut: *Animae {{S3v}:} non egrediuntur ex corporibus in cruciatum et panam inferni, sed paratum eis cubiculum in quo dormiant in pace.*²³¹ Mikor azért gondolkodnám felölle, ha Caluinusra rea raghadotte ezis az Luther hitetlenségghé, vgy teczéc, hogy bizonios ielenségghyt találam ennecec az teuelygésnecec az Caluinus irasibannis: Mert az réghi igaz keresztienecec, az tellies szent irasnac egienlö

²²⁹ Schlüssel: li: 1 Theol: Cal: art: 7 fol: 145.

²³⁰ Luth: To: 4. Witt: Lat: in c. 2. Ioniae folio 554. Edit: Anni 1552.

²³¹ In cap: 25. Genes: Edit: Nor: apud Ioan: Mont. Fol. 254.

- foliása szerént, azt hyttec mindenkor, hogy az pokol, melliet az Vr Isten, az ördöghökne, es az hamis emberekne öröc kinniokra keszytet, az föld giomrában, bizonios hely legien, melybe az gonoszoc igaz es valóságos tüzzel götret-{{S4r}}ne, kinoztatnac, es valóságos képpen eghettetne: Mert
- 5** hogy az föld alatt valo hely legien az pokol, nylyan tanyttia szent Agoston:²³² söt minniaian az töb hiuekis, mert miképpen Tertullianus mongia. *Nobis infernus creditur in fossa terrae, in alto vastitatis, in ipsis viscoribus eius abstrusa profunditas: Gehenna est ignis arcani, subterraneus thesaurus:*²³³ Es vgianis azért neuztetik *Infernus* az az alatt valo helyne az pokol,²³⁴
- 10** *Inferi* vgimond Z. Agoston, *eo quod infra sunt apellantur,*²³⁵ söt Isaias prophetais ezert mondgia szoluan az Babyloniai kiralyrul *Infernus SVBTER conturbatus est. Detracta est ad inferos su-{{S4v}}perbia tua proiectus es de sepulchro tuo,*²³⁶ alatt valo helyne neuzi az poklot, az houa alá vonat az az pogany király, kyt vgian koporsoiában sem vittec vala be: szent Palis magiarázuan az mi Vrunknac pokolra valo szallásat, azt iria hogy az földne also reszeire szállot ala: Hogy pedig tüzzel kinoztassanac ot az gonoszoc, szépen tanyttia Z. Agoston²³⁷ es azért mondgia az pokol tüzet el olthatatlannac, mert sem ő el nem aluszic, sem az benne eghöket megh nem emészti: Es ezen szent Agoston masut nem csac tüztül de vndoc férghektül mondgia²³⁸ hogy
- 20** kinoztátnac az gonoszoc teste, es ezt bizonyttia {{T1r}} amaz szent Irasbol. *Vindicta carnis impij, ignis et vermis.*²³⁹ Ha pedig kerded mikeppen kinozza az Tüz az lelkeket azt mondgia szent Agoston hogy *Miris, sed veris modis*

²³² Aug: Epi: 99. et 2. Retrac: c. 24.

²³³ Tert: lib: de ani. cap. 55. n. 600. Et Apolog: c. 47.

²³⁴ Ephes: 4. v. 9.

²³⁵ Aug: 12. de Genes: ad lit: c. 34.

²³⁶ Isa. 14. v. 9. 11. 19. Hier: ibi:

²³⁷ Aug: Ser. 181 de Tempor: in fine

²³⁸ Aug. 21. Ciuit: c. 9.

²³⁹ Eccles: 7. v. 19.

*cruciantur.*²⁴⁰ Az szent irásis ezer helien mondgia, hogy az tüzbe götrödne az gonoszoc, *Iob. 20. v. 26. Psal: 10. v. 6. Psal: 139. v. 11. Luc: 16 v. 24. Matth: 13 v. 50. Matth: 25 v. 41.*

- Ezekbe Caluinus semmit nem hiszen. Ezt először abbol vészem eszembe,
- 5** hogy mikor az mi Vrunknac poklokra valo szallasáru kezd szollani,²⁴¹ fundamentomul azt veti, hogy az irásba az pokolnac neue, giakran vétetic csac az temető syrert, es mind ő {{T1v}} s-mind az ő köuetőy, vagi az koporsorul es syrrül, vagy az lelki götrelemrül magiarázac giakran azokat az szent iras mondasit, melliekben az poklokrul emlekezet vagion, es ezzel azt nyeric,
- 10** hogy az szent irasbol az poklot senki megh ne bizonythassa, miuelhogy mind azokra az bizonisághokra mellieket az pokolnac bizonitasára elő hozhatunc, könnien azt felelné Caluinus, hogy az Sido szo *Schöl*, auagy az pokol, csac koporsot, es lelki götreletet iegiez azokon az helieken: Touab mégien Caluinus,²⁴² es megh akaruán magiarazni Christusnac pokolra valo szal lását, azt mondgia, hogy az pok-{{T2r}}lokon, nem egiebet kel érteni, hanem azokat az lelki kynokat, mellieket érzet, mikor az keresztfan azt itylte, hogy az ő Attiatul el hagiatot, es el ideghenyttetet, szinte mintha az Isten az ő veszedelmére fel fegyuerkezet volna, es igi az karhozottac kynniait viselte lelkében, Mert meg akaruan bizonytani hogy Christus poklokra szállot, legh előszöris *Definiattia*, megh mongia mi legien az pokol, *Nulla fingi potest magis formidabilis abijssus, quam sentire te a Deo derelictum, et alienatum et quum inuocaueris non exaudiri, perinde ac si in tuam perniciem ipse conspirasset. Eo Christum videmus fuisse deiectum.*²⁴³ Azért {{T2v}} szynte mint az reghi origenistac,²⁴⁴ vgy Caluinus az poklot nem egiebne veli az gonoszoc lelki ismeretinec götrelménel. Ha pedig ez az pokolnac Definitioia, köuetközic, hogy az Caluinus ityleti szerént, nem egieb az pokol, hanem az emberi velekedésből tamadot lelki götrelem, mert az Caluinus

²⁴⁰ Aug: 21. Ciuit: c. 10.

²⁴¹ Cal: lib: 2. c. 16 n. 8.

²⁴² Ibid: n. 10 11.

²⁴³ Cal: loco citato n. 11

²⁴⁴ Hierony: Epist: 59. ad Anitum

teczése szerent Christus Vrunkatis azért mondgiuc hogy poklokra szállot mert az ő lelkében, kegyetlen szoronghatásokat érzet: Es mind ezekből illienképpen okoskodhatunc: Azt itylni es azt érezni, hogy az Istentül el haggiattattunc, csac az mi elménknecc gondolattiába vagion. De az Caluinus ityleti sze-{{T3r}}rént, efféle itylet es velekedes az pokol, mert vgianis azért mondatic Christus poklokra szállani, hogy illien velekedése volt ő neki. Tehat az Caluinus ityleti szerént, az pokol, csac az mi el ménknecc gondolattia: Es miuelhogy a mi csac az emberec velekedesében vagion, annac ez vilag részei közt nincsen bizonios helie, es *Situssa*, köuetközic, hogi az Caluinus tezczése szerent, az pokolnac nincz bizonios helie ez vilagyon:

Auagy imyg okoskodhatunc nyluabban az Caluinustul vetet fundamentamokbol: Azoc az kinoc mellieket Christus Vruncc lelekben érzét, nem egiebec vol-{{T3v}}tac hanem az pokol: Tehat az Caluinus vallasa szerént, az pokol csac az lelekenec ityletiből, es velekedesekből származot szomorúsagh léssen.

15 Innen vagion hogy masut, minden kerülő beszéd nekül azt yria hogy az pokol mi bennünc vagion *In nobis infernum semper reperimus*.²⁴⁵

Masuttis, nem homaliason ielengheti Caluinus, hogy ő nem hyheti, hogy vgian valoba legien az pokolnac tüze, mert magiarázuan keresztelö szent Ianosnac amaz mondasat, hogy CHRISTVS Vruncc, az buzat be takaria maioriában, az polyuát pedigh, el olthatatlan tüzzel meg egheti, azt mondgia, hogy {{T4r}} nem kel az tüzön, tüzet érteni, mert vgimond, *Metaphorica est locutio*: Hasanloképpen, mikor az Christus vtolso sententiaiat magiarazza, melyben az öröc tüzre veti az gonoszokat, ittis azt mondgia, hogy az tüzön, nem kel tüzet érteni: *Superuacuum est subtilius cum Sophistis inquirere de*

25 *ignis huius materia et forma, Ignis enim nomen, Metaphorice, sumitur*.²⁴⁶ Mely mondasokbol, nyluan köuetközic, hogy Caluins nem hytte hogy amaz pokol vgian valóságos képpen legien, melliet az szent Iras hyrdet, es az réghi szent Doctoroc hyttenecc, tudni illic, az melybe, tüz által kinoztassanac az gonoszoc, hanem {{T4v}} vy poklot formalt az önön feiénecc gondolattiából, az az, Egy *Ens rationist*, melytül nem szükséggh hogy

²⁴⁵ Cal. Matt: 3 v 12. Marl: ibid.

²⁴⁶ Matt: 25. v. 41. Marlor:

senki féllien, mert ha ollian pokol nincsen az minemüt az Iras előnkbe adot, nicz az Caluinus gondolattiánac es almánac anni ereie, hogy most vyonnan, más poklot faraghasson.

Touabba azzalis ketessé tészü Caluinus maghat, hogy az pokolt nem hiszi, 5 Mert azt tanyttia, hogy bolondságh azt kérdeni hon vannac az lelkec itylet napia előtt, es az itylet előtt nem kinoztatnac vgimond, hanem csac kötue tartatnac hogy itylet napian az kinokra vettessenec. *De loco animarum ante iudicium, in-{{V1r}}epta et futilis est quaestio, stultum et temerarium est de rebus incognitis inquirere: Reprobi vincti catenis tenentur, donec ad supplicium trahantur*.²⁴⁷ Es vgian azt yria masut, hogy giermeki gondolat azt itylni, hogy az halottac lelke foghsághra vettesséc: *Concludere in carcere mortuorum animas puerile est*.²⁴⁸ Nem hiszi tehát Caluinus azt az poklot meliben itylet előtt kinoztatic vala az dobzodo gazdaggh, es annak okaert, nem hiszi azt az poklot melliet az szent Iras előnkbe ad, hanem hogy az purgatoriomat el ronthassa, az Lymbust ki giomlálá, hogy az Lymbust el temethesse, az pokoltis vegre meg tagadgia Caluinus: Az Au-{{V1v}}gustana Confession valo Atiafiakis, soc esztelenséggh tanytnac az mi Vruncc poklokra valo szallasárul, Mert az *Liber Concordiae* azt mondgia, hogy ő közöttöc nagy versengés vagion, Mikor es mi modon ment légien Christus pokolba, az az, Halala előtte vagy az vtan? csac lélec szerenté auagy mind testetül? csac emberi természetibeie auagi Istenseghebeis? etc. Es midön azt mondottac volna, hogy ezeket senki ez földén meg nem tudhattia, hanem az más világhra kel hadni, Azzal feiezzic be, hogy ez dologghban azt kel tartani az mit Luther 1533. esztendőben, Thorgaban tanytot, tudni illic, {{V2r}} hogy az egész személy, Isten es ember temetése vtán szállot pokolra, *Credimus totam personam, Deum et hominem post sepulturam ad inferos descendisse*: Mely dologghba nyluan meg ielentic hogi esze fordultac az Concordistac: Mert egy felöl azt mondgiac, hogy nem tudhattiuc mikor löt az pokolra valo szallas, Vruncc halála előtte, vagy az vtán, Mas felöl azt yriac az mit az Credo tárt, hogy halála vtán szállot poklokra: Annac fölötte hamissan tanyttiac,

²⁴⁷ Cal: 3. Instit: c. 25. n. 6.

²⁴⁸ Lib: 2. c. 16 n. 9.

hogy éppen az Isteni szeméi szallot pokolra, mert ez sohóuá nem mehet, miuehogy mindenüt ielen vagion, Mas az hogy Christus Vrunc, emberi természete szerént {[V2v]:} igazán megh holt vala, az ö lelkenec testetül valo el valása által, es így, halála oraiatul foghua, fel tamadasáigh, nem volt éppen

5 az emberi természet, es ez okon, Christus Vrunc tellies emberséghe szerént nem szalhatot pokolra, holot akkor az emberi természet éppen nem volt, Vegezetre nem csac azt tanyttia az iras, hogy az Christus teste az koporsoban niughodot mind az fel tamadásig, de aztis nylyan mondgia, hogy Christus Vrunknac Z. lelke volt az mely ala szallot az poklokra, es azert mondgia

10 Christus Vrunc, hogy az ö Attia nem haggia pokolba az ö lelket, az ö testit sem hadgia megh rothad-{{V3[r]:}}ni, *Act: 2. v. 26. 31. Psal: 15. v. 8* mely mondasbol bizonyttia Z. Agoston²⁴⁹ hogy az Christus lelke szallot ala poklokra, es vgian ezent ielenti Z. Peteris, *1.Petri 3. n. 19.* De haggiunc bekét most az Concordistaknac, hanem tériünc Caluinushoz:

15 Megh teczic azert mind ezekből hogy az Caluinus hiti es ertelme szerént, így kell eztis az aghazatot fordytani, POKOLRA NEM SZALLA, MIVELHOGY AZ POKOL nem egiéb az emberi gondolatnal, hanem azt ityluén hogy az Istentül el hagiatot, es el ideghenült, az Lator kar-hozottac kynniát szenuedte lelkében:

²⁴⁹ Aug: Epistola 57. ad Dardan 99. ad Euodium.

[V3v]:}

HATODIC A-
GHAZATTIA AZ
CREDONAC.

*Méne menyéghben, üle az Atia
mindenhato Istennec iobiara.*

5

Ittis két dologrul tészünc vallast: Elöször, hogy az mi Christusunc, nem másutl vitetéc, hanem magha hatalmáual, es Isteni ereiéuel méne menyéghben, es az mint szent Pal mondgia,²⁵⁰ az eghec folybe méne, fellieb magasztaltatéc az egheknélis. Fel menetelinc moggiáruul szoluan szent Pal, azt mondgia,²⁵¹

10 hogy *penetrauit*, nem szaggatta megh az {[V4r]:} egheket, hanem szakadás nekül által hatotta:

Masodsor, hogy az mi üduözitönc, Isteni természete szerént egienlö léuen az Atiáual, emberi természete szerentis (mely természetül szollottac az eléb magiarázot aghazatokis) annyra fel magasztaltatot, hogy méltan az Atia

15 Istennec iobian mondati ülni: Mely mondasban, két *Metaphora* vagion, tudni illic az ülésben, es az Atiánac iobiában, Mert CHRISTVS Vrunc sem ül mindenkor vesztégh, es az Atia Istennec sincz iob keze:²⁵² De miuehogy az kiraliokatis székben szoktác ültetni, mikor az kiraly tisztre valasztiac, es az birá-{{V4v}:}kis vesztégh ülne, mikor töruént szolgaltatnac. Annakokaért mondati Christus

20 Vrunc vesztégh ülni, hogy az ö Vralkodása es birodalma meg ielentessec:²⁵³ Azonkeppen miuehogy az kiket megh akarunc böcsülleni, iob kéz felöl ültettiüc, mint am Salamon az ö Anniat,²⁵⁴ annakokaért mondati Christus Vunkis az ö Attianac iobián ülni,²⁵⁵ az az a mint szent Pal magiarazza,²⁵⁶

²⁵⁰ Ephes: 4. v. 10. Hebr: 7. v. 26.

²⁵¹ Hebr: 4. v. 24.

²⁵² Apocal: 2. v. 1. Actor: 7. v. 56.

²⁵³ Matt: 25. v. 31.

²⁵⁴ 3.Reg: 2. v. 19.

²⁵⁵ Psal: 44. v. 10.

²⁵⁶ Ephes: 1. v. 21.

minden feiedelemség, hatalom, erő, és vralkodas fölöt, mind ez világhi, s-mind az más világhi neuc fölöt, fel magasztaltatua lenni: Mikor azért Christus Vrunkat az Atia Istenec iobián mongiuc ülni, annit téssen mint-
 5 {X[1r]:}ha azt mondanoc,²⁵⁷ hogy az mi üdüözitönc emberséghe szeréntis, az Isteni természet vtán, első es legh böcsülletesb helt foghlalt, es minde-
 neket fellüül halladot, tisztességhe meltségghal, es az mint masut mondgia az iras,²⁵⁸ Christus Vrunc az Isteni hatalomnac iobian ül, az az, hatalmassággha, es ereie oly nagy, hogi emberséghe szerentis, az Isteni természetül megh válua, minden hatalmat megh halladna: Es azért mondgia szent Pal²⁵⁹ hogy az eghec
 10 fölybe ment, hogy mindeneket be töltene az ő ereiéuel, es hatalmassagháual, az az hogy mindenüé el hatna az ő ereie.

Ittis nem io niomon setal Caluinus batianc: {X1v:}

ELŐSZÖR az Caluinus tanytuany, az Parisban löt disputatioban *Anno 1566. in scripto, dato 18. Iulij Arctic: 26.* azt mondac, hogy az Christus teste nem ment az éghbe vgy, hogy éppen maradot volna az égh azhol be ment, hanem megh kellett enec szakadni: Ezt az ő mesterektül Caluinustul tanultac: Mert öys nem csac azt tanyttia a mint eléb megh értöc, hogy sérelem nekül az szüsz meheböl sem születtethet Christus Vrunc, de enec fölötte, aztis tagadgia, hogy az megh dücsöült testnec oly tulaidonsággha légien, hogy szakadás nekül
 15 által mehessen egiéb allatokon, es ez okon ostorozza {X2[r]:} azokat az kic azt mondgiac, hogi az Tanytuaniokhoz CHRISTVS Vrunc ayto nylasnekül ment: *Minime verum est quod Papistae asserunt Christi corpus penetrasse per ianuas clausas,*²⁶⁰ es osztán, nagy temérdec hazughságghot okád mi reanc, hogy mi az meg dücsöült testet, telliességghel hasonloua téssüic az lelekhez,
 20 es azt mondgiuc, hogi mindenüt ielen legien az ő *Immensitassaua*, kibe Caluinus igazat nem mond, mert mi semmit effelet nem tanytunc.

²⁵⁷ Ita Aug: lib: de fide et Symb: c: 7.

²⁵⁸ Matt: 26. v. 64. Marci 14 v. 62.

²⁵⁹ Ephes: 4. v. 10.

²⁶⁰ Cal: Ioan: 20. v. 19. Marl: ibi:

MASODSZOR: noha Caluinus az *Vbiquistakat* kic az Christus testét ez egész világhra el akariac terieszteni, giakran üstöközi, es megh pofázza, de mind
 5 {{X2v:}} az által, néha öis hozzaioc vonszon; es azt tanyttia, hogy az Istenec iobia, mindenüt ielen vagion, es ez okon esztelenül cselekesz nec a kic azzal akariac bizonytani, hogy Christus csac az éghben legien, Mert az ő
 10 attianac iobian ül: *Hoc non ideo dicitur, vt Dei dexteram coelo inclusam existimemus: Perperam igitur faciunt qui ex sessione ad dexteram Dei conantur probare, Christum non nisi in coelo esse: Hoc potius significat, quod cum Dei dextera coelum et terram impleat, consequi necessario, vt regnum CHRISTI et virtus vbique diffundatur.*²⁶¹ Eze az Caluinus mondási, fundamentomi az vbiquistaknac. Masuttis {X3[r]:} imygien beszel. *Locum aliquem imaginari non conuenit, cum Metaphorice dextera, secundam a Deo potestatem significet, non ergo receptus est Christus in coelos, vt beatam quietem procul a nobis colat, sed vt mundo praesideat.*²⁶² Ha bizonios helien
 15 nincsen, söt ha tauul nincz töllünc az ő emberi természete szerént, ielen vagion tehát mindenüt vgian azon emberi természete szerént, az melyhez illic hogy az Istenec *Vicariussa*, hely tartoia legien, az mint maga *dele*, az mint az alhatatlan ember, masut azt yria, hogi Christus az eghec fölöt vagion: *Cum dicitur Christus in coelo esse, non sic accipi debet, quasi resideat inter sphaeras, sed illic coelum, signifi-{{X3v:}}cat locum sphaeris omnibus superiorem.*²⁶³

HARMADSZOR, az mint ez előttis mondam,²⁶⁴ azt tanyttia Caluinus, hogy ez az mi Vrunknac meltséggha, es az Attianac iobian valo ülése, csac üdü szerént valo, es az ityilet vtán, le vettetic, az kyrali székböl, véghe lészen byrodalmánac. *Dicitur ad patris dexteram sedere; Hoc vero temporale est, donec praesenti Diuinitatis aspectu fruamur: Regnabit ergo Christus, donec prodierit mundi Iudex,*²⁶⁵ es az mint mondám, ezeket mind azzal feiezi be,²⁶⁶

²⁶¹ Calu: Ad Ephes: 1. vers: 20. Marlor: ibid.

²⁶² Cal: Mar: 16. v. 19.

²⁶³ Caluin: ad Ephes: 4. v. 10. Marl: ibi:

²⁶⁴ Lasd az masodic aghazatban.

²⁶⁵ Cal: lib: 2. c. 14 n. 3.

²⁶⁶ Lib: 2. c. 15. n. 5.

5 hogy az vtolso itylet lészen az Christus kiralysaghánac vtolso cselekedeti: De nyluan szent {[X4r]:} Pal nem azt hyrdeti, hogy az Atianac iobian valo üles csac ideigh valo dologh légien, hanem azt mondgia, *In sempiternum sedet in dextera Dei*²⁶⁷ hogy örökke az Atiánac iobián ül Christus: Es ha csac ideyg valo

5 az Atiánac iobiára ualo üles miuelhogy az Caluinus ityleti szerentis, *sedere ad dexteram Dei est summum imperium obtinere: coeli et terrae dominium obtinere, plenumque rerum omnium arbitrium*,²⁶⁸ az Atiánac iobiára valo ülés, annyt téssen mintha azt mondanoc, hogi Christus az eghek nec es föld nec

10 Vra, es ö neki mindeneken hatalma vagion, Ha mondoc ez igi vagion, es mind az által, csac {[X4v]:} ideigh valo ez az Atiánac iobian valo üles, köuetközic hogi az Itylet vtán nem illic ez az meltoságh Christushoz, es annakokaert vgian nem leszen Isten:

NEGIEDSZER, azt tanyttia Caluinus, hogy Christusnac az ö Attia iobián valo ülése, annyt téssen, mintha azt mondanoc, hogi Christus az ö Attianac

15 *Vicariussa* hely tartoia. *Sedet Christus ad patris dexteram, quia eius Vicarius est, Cal: Matth. 26. v. 64 cap: 22. v. 44. Marci 16. v. 19.* kiböl nyluán köuetközic hogi Caluinus nem hyszi ielen lenni mindenüt az Atia Istent, mert az ki mindenüt ielen vagion, nem kel annac *Vicarius*, hanem csac azoc {Y[1r]:} szoktac *Vicariust* rendelni, az kic ö magoc oly forman ielen nincsenec,

20 az mint az *Vicarius* ielen vagion: ki teczic ezekből, hogy az Calui: hiti szerent eztis az aghazatot igy kel fordytani, NEM MENT BIZONIOS HELYRE MENNIEGH BEN, HANEM EGI IDEIGH AZ ISTENNEC VICARIVSSA LÖT, DE VEGHRE EZT AZ BÖCSÜLLETES tisttetis le vonszác rolla.

²⁶⁷ *Hebr: 10. v. 12. Ephes: 1. v. 21.*

²⁶⁸ *Cal: Act: 2. v. 34. Ad Rom: 8. v. 34.*

{[Y1v]:}

HETEDIC A-
GHAZATTIA AZ
CREDONAC.

*Onnan leszen el iöuendö itylni eleu-
neket es holtakat.*

5

HYSZUC es valliuc, hogy az mi Christusunc, az ki mierettünc szolgálai abrazatban iöue az világhra, es erettünc halált szenuede, az világh véghin, nagi finiességhben es dücsösséghben el iö viszontagh,²⁶⁹ es akkor nyluan megh láttiac minden nemzetségh ec hogy az mely hatalmat ielent az Atiánac

10 iobián valo ülése, azzal ö mindeneken v-{Y2[r]:}ralkodic.²⁷⁰ Mert az ö emberi természetiben megh ityl, mindeneket es melto iutalommal meghis fizet mindenek nec érdemec szerént:²⁷¹ Es akkor oszton minden nielü megh vallia, hogy az mi Christusunc, az ö Attiánac dücsösseghében vagion.²⁷² Azért mondatic pedigh eleueneket es holtakat itylni,²⁷³ mert mind iokat s-mind gonoszokat megh ityl,²⁷⁴ es mind azokat az kic réghen meg holtac vala, mind azokat az kiket az itylet napia eleuenen talál, megh ityli, az mint szent Pal ielenti,²⁷⁵ mert az az nap, szinte mint az Noe ideiében tamadot vyzözön, veletlenül kapia az embereket.²⁷⁶ {[Y2v]:}

20 Caluinus ittis nem mesze iár az ö Attiátul Luther Martontul. Mert legh ELÖSZÖR mikeppen Luther azt nyluan tanyta, hogy Christus ez vilaghot megh nem ityli, es ha megh itylné, egieb nem volna, az megh dühült ördöghnel: *Si Christus specie irati Iudicis appareat, qui exigit rationem transactae*

²⁶⁹ *Matt: 26. v. 64.*

²⁷⁰ *Hebr: 2. v. 8.*

²⁷¹ *Ioan: 5. v. 27. Dedit potestatem ei iudicium facere quia filius hominis est.*

²⁷² *Philipp: 2. v. 11.*

²⁷³ *Actor: 10. v. 42. 2. Tim: 4 v. 1.*

²⁷⁴ *Aug: Enchiri: c. 55*

²⁷⁵ *1.Thess: 4 v. 15. 17.*

²⁷⁶ *Matt: 24. v. 38.*

*vitae, certo sciamus eum furiosum esse diabolum.*²⁷⁷ Azonképpen Caluinus, azt nylyan yria, hogy az mi büneinket soha az ityletre nem viszi az Isten, es bár semmit ne félliünc az itylettül. *Neque timendum est, vt in Dei iudicium veniant amplius peccatu nostra, a quibus tam preciosa mercede nos absoluit*

5 *filius Dei, ne {Y3[r]:} qua amplius in nobis resideat immundities.*²⁷⁸ Az gonosz téuő, azt akarná hogy se byro, se tömlöcz ne volna, Luther es Caluinus sem örömost halliác, hogy pokolis vagion, es ityletis lészén.

MASODSZOR hamis, es személi valogható biroua teszi Caluinus Christus Vrunkat, mert azt tanyttia, hogy noha minniaiunkban megh marad az bün, es minden cselekedetünkben vétkezünc, es az vetkec mind egy aránt halált erdemlenec, de mind az által, nemelliekbe el födi, meg nem pironghattia, nem karhoztattia ezt az gonosságot, Nemelliekbe pedigh vgian azon vétket, karhozatra vét, es megh {[Y3v]:} büntet. *Nos peccata fidelium venialia esse pronuncianus, non quia, non mortem mereantur, sed quia non imputantur.*²⁷⁹

15 Ha ez nem személy valoghatás az biroban, nem tudom mi legien az személy valoghatás.

HARMADSZOR: Az mint nem reghenis mondam,²⁸⁰ azt tanyttia Caluinus, hogy Christus kiralysaghánac vtolso cselekedeti az itylet lészén, es az vtán nem vralzkodic: Magha az Nicoenum Concilium, az Angiállal,²⁸¹ es Daniel prophetáual²⁸² egietembe, azt vallia. *Cuius regni non erit finis*, hogy az ő királi meltosaghánac, es orszagánac vége nem lészén: De hogy ne latasséc oknelkül {[Y4r]:} esztelenkedni Caluinus, hozza elő maga otalmara szent Pal Apostolt,²⁸³ ahol azt mondgia, hogy az világh véghyn az ő Attiánac adgia az országhot, es mindeneket birodalma alá vetuén, ő magais Christus, az ő

25 Attiánac hatalma alat lészén. Holot Z. Pal, nem azt tanyttia az mit Caluinus ityl,

²⁷⁷ Luth: Tomo 5. lat: Witteb: An: 1554 in c. 5. ad Gal: fol: 403. a

²⁷⁸ Cal: Mat: 27. v. 26. Marl: ibi:

²⁷⁹ Cal: lib: 3. c. 4. n. 28.

²⁸⁰ Lasd az hatodic agazatnac harmadic czickeliét.

²⁸¹ Luc: 1 v. 33

²⁸² Daniel: 7 v. 14. 27. Micheae 4 v. 7. Apocal: 11 v. 15. Isa: 9. v. 7

²⁸³ I.Cor: 15. v. 24. 28.

tudni illic, hogy az Christus orszagha es birodalma csac üdö szerént valo legien, hanem azt mondgia, hogy noha most mégh soc kemény niaku emberec, nem akarnac megh hodolni az Istenec, hanem ő ellene tusakodnac: De az ityletkor osztan, Christus Vrunca, mind ez vilaghi hatalmassaghoknac es biro-{{Y4v}:} dalmoknac niakat szakasztia, mind pedigh az Satant az ő thagiaiual egietembe le tapodgia, es akkor nylyuábban mindenec előtt ki nyilatkozic az Istenec hatalmassagha: Eo maghais pedigh Christus Vrunca, minthogy mostis emberi természete szerént, az Istenec birokában vagion, akkoris ezt az ő *subiectioiat* Isteni birodalom alat valo létet, ki nyilatkoztattia.

10 NEGIEDSZER: Noha az Angial azt mondgia, hogy vgy iő az ityletre Christus Vrunca, az mint fel ment menieghbe, es az Euangelistac nylyan tanyttiac, hogy az seb heliec megh maradtac az ő szent testén, es Z: Ago-{{Z[1r]:} stonnal egietembe, *Tract: 121. in Ioan: et Sermon. 547. de Tempore* az reghi főfő Doctoroc, azt tanyttottác, hogy mostis azon seb helieit megh tartia, es az itylet napián az haladatlanoknac meg mutattia Christus Vrunca, de ezt Caluinus csac beszédnec ityli. *Stultum et anile delirium fuit, plagis adhoc confossum imaginari, cum adueniet mundi Iudex.*²⁸⁴ Ittis azért küniü megh érteni mint kellien ezt az aghazatot mondani az Caluinus ertelme szerént, tudni illic, illien formán, ONNAN EL IŐ (DE NEM ITYLNÍ) AZ SZEMÉLY VALOGHÁTO

20 biro, hogy megh fosztasséc orszaghatul.

²⁸⁴ Cal: Luc: 24. v. 39.

{{Z1v}};

NIOLCZADIC
AGHAZATTIA
AZ CREDONAC.

Hiszec szent Lelekbe.

- 5 AZ szent haromsághnac harmadic szemeliérül, az szent lelec Istenrül tészünc itt vallást, tudni illic, hogy az Atiátul, es Fiutul származot, es noha személy szerént különböz, de természetben egy Isten az Atiáual, es Fiuuual: Es hiszüc aztis, az mint az Nicaeabeli szent göleközet mondgia, az tellies szent Irasnac egienlő tanitasabol, tudni illic, hogy ő tanytotta, igaz-{{Z2[r]}}gatta,
- 10 vezerlette, az prophetakat es Apostolokat, hogy tanytasokban, es irasokban az hamissághnac szeletül el ne ragadtatnánac.

Ezeket az mi Harpyanc Caluinus be mocskollia az ő vndoc értelmiuel, es magiarazatyual.

- 15 ELŐSZÖR az szent lelekrül azt tanyttia Caluinus, hogy nem egiéb, hanem az Istenec természetéhez illendő hatalmasságh. *Spiritus sanctus est essentialis Dei virtus.*²⁸⁵ Mely mondásba, telliességhel az Sabellius eretnekséget tanyttia, es az szent haromságnac eggie személie tagadgia: Mert valami az Istenbe *essentiale* auagy az Isteni természetec tel-{{Z2v}}lies voltá-hoz tartozic, az, egienlőképpen köz mind az három szemelyec, miuelhogy
- 20 az Isteni természet telliességgel egienlőképpen vagyon mindenic személyben, es ha különben volna, nem lehetne egy Isten: Köuetközic tehat, hogy *Virtus essentialis*, az természethez tartazando hatalmas erő, nem lehet különböző személie es nemis szarmaszhatic más személytül.

- 25 MASODSZOR Caluinus azt tanyttia, hogy az szent lélec nem vötte az Atiátul, es Fiutul az Isteni természetet, hanem ő maghatul vagion ez ő benne. *Horrendum est dicere quod pater filium et spiritum sanctum formando, suam {{Z3[r]}} in eos deitatem transfudit. Quomodo creator qui omnibus dat esse, non erit ex seipso, sed essentiam aliunde mutuabitur?*²⁸⁶ Magha az Nicaeabeli

²⁸⁵ *Cal. lib. 1. c. 13. n. 22.*

²⁸⁶ *Cal: lib: 1. c. 13. n. 23.*

Concilium, söt ő mága Christus Vrunc, azt mondgia,²⁸⁷ hogy az Atiátul származic az szent lelec, az az, mint szent Agoston magiarázza,²⁸⁸ az Isteni természetet ő tölle vérszi. Es vgian nemis külömozhetne az Atiatul es Fiutul, ha az Isteni természetet ő töllöc nem venné.

- 5 HARMADSZOR vgian meg vallia Caluinus, hogy nem kel nekünc az szent lelekben hynnünc. Mert azt yria, hogy csac egiedül Christus az, a kiben nekünc hinnünc kellien, *Solus Chri-{{Z3v}}stus nobis propositus est ad quem se tota fides nostra applicet et in quo conquiescat.*²⁸⁹

- 10 NEGIEDSZER, Miuelhogy az szent lelec Istenec tisztia az, hogy az prophetakat Apostolokat, Euangelistakat igazgassa, es az mint az Nicaeabeli göleközetec vallása, söt az szent Peter tanitása tartia,²⁹⁰ ő szollot ezec által: Caluinus ebbeis gáncsot talál, es mikeppen halloc az masodic aghazatba, hogy Christus Vrunkat meg szolla az ő beszédiben, azonképpen gialázza az Euangelistakba az szent lelket, azt tanytuan, hogy giakran botlottac, nem iol, nem heliesen bizonyttiac mondasokat: Halhacza mit mond {{Z4r}} szent Materul. *Matthaeus abusus videtur testimonio prophetae in alium sensum.*²⁹¹ Es ismet, *videtur parum apposite citari, imo in alium sensum torqueri hoc vaticinium.*²⁹² Masut pediglen: *Quomodo nomen Hieremiae obreperit, me nescire faterot, certe errore positum est nomen Hieremiae, Alter etiam locus, nisi dextre accomodetur in alienum sensum male detortus videri possit.*²⁹³
- 20

EOTÖDSZÖR az szent lelec Istenec cselekedetit sem haggia helyén Caluinus, mert azt tanyttia, hogy valakit egyszer megh vilagosit az szent lelec, soha az igaz hitből az ki nem eshetic. *Vt nunquam extinguatur Spiritus sanctus, ita fidem quam semel insculpsit {{Z4v}} piorum cordibus, euanescere et*

²⁸⁷ *Ioan: 15. v. 26.*

²⁸⁸ *Aug: Tractat: 99. in Ioan:*

²⁸⁹ *Cal: Rom: 1. v. 3. Marl: ibi:*

²⁹⁰ *2.Pet: 1. v. 21.*

²⁹¹ *Cal: Mat: 4. v. 13.*

²⁹² *Matth: 8. v. 17.*

²⁹³ *Cal: Matt: 27. v. 9*

*perire impossibile est. Quibus semel infixi Dei veritas, nunquam effluit.*²⁹⁴

Es ismet: *Quos inseruit semel Christus in suum corpus, eorum neminem perire sinit.*²⁹⁵ Es masut: *Electorum fides extra periculum defectionis est.*²⁹⁶

Mely mondásból, köuetközic hogy az ki egiszer hyt az Istenbe, akár menit

- 5 paraznalkoggiec, reszegekedgiec, *etc.* de soha az Istenec haragiába nem esic, mert mindenkor föl öltözue lészen az igaz hitbe, mely által ő neki *Imputaltatic* az Christus igassága: Ennec fölötte, azt meri Caluinus mondani, hogy az hitelenséghe nec melyseghébe eséc szent Peter mikor Christust megh tagha-*{Aa[1r]:}*da. *In summum cumulum infidelitatis erupit.*²⁹⁷ Ha azert
- 10 akkor hitelenségben esét szent Peter, köuetközic az Caluinus ityleti szerént, hogy soha az elöt nem volt ő neki igaz hyti, mégh akkoris mikor ötet Christus bodoghnac monda, mert, nem az test es ver ielentette vala, néki az Christus titkait, hanem az Atia Isten: Azonképpen, noha szent Lukacz azt yria,²⁹⁸ hogi Simon Magus hyt vala Christusba, de miuelhogy az vtán el eséc,
- 15 az Caluinus valássa szerént, vgian nem hyt ő soha Christusba, mint szinte azokis az kikirül szent Pal azt mondgia,²⁹⁹ hogi az hitnec haioiat el rontottac. Az az, ha Caluinus iga-*{[Aa1v]:}*zat mondot, nem találta az targiot Christus Vruc, szent Lukacz, es szent Pal Apostol: De örömost ertenem Caluinustul, mikor ő égi giermeket megh keresztelt, es az vtán sokkaigh örögh korabbanis
- 20 az ő nyiaiban legeltette ötet, az ki nyluan vallást töt hogy ő Caluinista, ha az vtán Papistaua leszen (a mint giakran láttiuc hogy történic) vallion azt mondanaé Caluinus, hogy mikor az ő nyaiában volt, akkor nem volt igaz hyti? Ha ezt mondgia, tehat az töb Caluinistakrulis ezent mondhattia, ha pedigh igaz hytbe volt az mygh Caluinust halgatta es az vtan el teueliedet (az mint
- 25 Caluin: ityli) *{Aa2[r]:}* miuelhogy papistáua löt, nem igaz tehat hogy az igaz hitet el nem vesztheti az ember: Ittis értiuc mint kellien ezt az aghazatot

²⁹⁴ *Cal: Mat: 13. v. 20.*

²⁹⁵ *Cal: lib: 3. c. 22. n. 7.*

²⁹⁶ *Lib: 3. c. 24. n. 6.*

²⁹⁷ *Cal: Mat: 26. v. 74*

²⁹⁸ *Actor: 8. v. 12.*

²⁹⁹ *1.Tim: 1. v. 19. Cap: 4. v. 1*

mondani az Caluinus magiarazattia szerent, igy tudni illic: HISZEC oly szent lelket mely nem különbözö személy az Atiátul, hanem az ő természetinec ereie, es az Atiátul sem származic, ő benne sem kel hynni, minthogy az Apostokat sem iol tanytotta, es az hiueket sem iol igazgattya.

{{Aa2v}};

KYLENCZE-
DIC AGHAZATTIA
AZ CREDONAC.

*Közönséghez Aniaszentegyházat,
szenteknek eggiséghez:*

5

ARRul tézüncc ebben az Aghazatban vallást, hogy az Istennek ez földön bizonios gyülekezeti légien, mely azért neuzetetic szentnek, hogy csak ebben található meg, az igaz szentséghez: Közönséghez azért mondati, mert nem határozati csak egy nem zetséghez mint az Synagoga, hanem, minden nemzetből, valaki az igaz-{{Aa3[r]}}ságtul ném fut, valoghatásnekül be

10

uészen, Es minden üdőben valoknac közönséghez, Mert minec vtánna egyszer fondáltatot, soha meg nem szünic es ki nem giomláltati mind az aratásygh:

15

Enne pedigh az gyülekezet thagiainac, miuehogy egy feiec vagion az Christus,³⁰⁰ es oc minniaian azon egy testnek thagiái,³⁰¹ köetközic hogy miképpen az mi testünknek thagiái egy másnac szolgálnc, egymás terhét hordozzac, es faldalmat saynálliac.³⁰² Azonképpen, valakic ennek az belső testnek thagiái, az igaz hit által egy mashoz kötöttestec egymast seghytic, az ő kö-{{Aa3v}}:niörgeseknek, es egiéb io cselekedeteknek haszna egymásra

20

haromlic, vgy hogy, miképpen elein az hiuec el aduán ioszágokat, közönségesen élnek vala, azonképpen az szentec, minniaian, az Istentül nekic adot aiadekoknac hasznaiba reszesec mostis, es akár mely hiu emberis azt mondhattia az mit szent Daud *Particeps ego sum omnium timentium te.*³⁰³

25

Részes vagioc en vgymond, azokkal, az kic téged félnek, az az, minden iauokba nekemis részem vagion, mint osztály atiafinac: Mely oly nylyan valo igasságh, hogy Caluinus ő magha sem tagadhata hanem azt ira. *Electi*

³⁰⁰ *Ephes: 1. v 23. Coloss: 1. v. 18.*

³⁰¹ *Rom: 12. v. 5. 1.Cor: 10 v 17.*

³⁰² *Ephes: 4. v. 2. 1.Cor: 12. v 12 et 15*

³⁰³ *Psal: 118. v. 63.*

*Dei omnes, sic in Christo connexi, vt {{Aa4r}} quemadmodum ab vno capite pendent, sic in vnum corpus coalescunt, ea inter se compage cohaerentes, qua eiusdem corporis membra.*³⁰⁴

- Ezeketis Caluinus mind fel forghattia: Mert iollehet nem tagadgia azt, hgy Christusnac ez földön nyaia, es gyülekezeti vagion: De ez mellet azt tanyttia, hogy az Ecclesiaban, az igaz es tiszta tudomány, telliességhez el omlot, es le törletet vala, söt ő maghais az Ecclesia el rontatot volt, es mint egy tisztátalan személi az bordéliiban, vgy az Aniaszentegyházis, szántalan lelki paraznasagokkal meg hfortötetet vala: Annakokaert (vgimond) ennehányszáz esztendeigh, {{Aa4v}}: csak szyne sem tecset ki az Ecclesianac, hanem telliességgel el szaggattatot, el hániatot volt, es egy igaz pasztora sem találkozot.

10

Ezec mind Caluinus szauai, *His inuentis conatus est Satan Christi coenam inquinare, ne eius puritas in Ecclesia retineretur, signum extulit, quo non modo obscuraretur, et peruerteretur, sed poenitus oblitterata et abolita euanesceret.*³⁰⁵ Es ismet. *Ab annis mille collapsa fuere omnia.*³⁰⁶ Es masut:

15

Lib: 4. c. 1. n. 11. pura verbi praedicatio aliquot saeculis euanuit. Mert az mit mondgia, *contra Sadoletum fol: 114. opuscul: Collector: an Gallasio: sublata solius fidei iustificantis cognitione, et Religio abolita, et Ecclesia destructa*

20

{{Bb[1r]}:} *est: Es vgian ottan fol: 128. Innumeris superstitionibus prostituta erat Ecclesia, et foedissimo adulterij genere inquinata: Es vgian azt meri mondani. Anteactis saeculis, nulla verae Ecclesiae facies extitit.*³⁰⁷ Es mas könyueben.

25

De vera Eccles: Reformandae Ratio. sub initium fol: 751. opuscul. Ita saeculis aliquot lacerata et dissipata fuit Ecclesia vt destituta fuerit veris pastoribus:

Ezeket mind Caluinus tanyttia, es igy telliességgel el rontia az Christus Ecclesiaiat. Mert ennek oly tulaidonsághat adgia Z. Pal,³⁰⁸ hogy soha világh vegezetygh igaz tanyto pasztoroc, es Doctoroc nekül nem lészen: Christus

³⁰⁴ *Cal: lib: 4 c. 1. n. 2.*

³⁰⁵ *Cal: lib: 4 c. 18. v. 1.*

³⁰⁶ *Cal: lib: de Scandalis sub finem fol: 873. opus a Galasio collector.*

³⁰⁷ *Cal: praefat: Instit: sub finem.*

³⁰⁸ *Ephes: 4. v. 12.*

Vrunkis oly ielét ad-{{Bb1v:}}gia,³⁰⁹ hogy soha az pokol ereie nem csac ki nem giomlalthattia, de le sem niomhattia, miuelhogy az szent Pal mondasa szerent³¹⁰ az Ecclesia, igassághnac oszlopa, es gözhetetlen erősséghe, es ő benne marad világh veghéigh az igassághnac lelke,³¹¹ mely minden igassághra vezérli ötet,³¹² es soha az Isten Ighyie ő benne meg nem fogiatkozic.³¹³

- 5 Touabba, az Aniaszentegyháznac szentséghe el rontia, midön azt tanyttia, hogy az emberec minden cselekedetekben halálos bünt cselekesz nec, es hogy az ő bünéből soha ki nem tisztulnac, hanem csac be kötöztet nec, hogy ne lásséc rutsághoc. {{Bb2r:}} Haszontalanna teszi az ő oktatását, es
- 10 Aniaiy daikalkodását, mikor azt tanyttia, hogy *Inuisibilis* megh ismerhetetlen az Ecclesia, Mert mi haszna az Anianac melliet az ő fia megh nem ismer. Es soc egieb teuelyghesselis megh rutittia Caluinus az Aniaszentegyházrul valo articulust mellieckel vgian egész köniueketis betölthetnenc.

- 15 Az szentec eggiesseghérül pedigh, semmit nem tart Caluinus: Es annak okaert megh nem enghedi hogy az bodoghsághban vralkodo szentec, az ő szarándoc taghairul gondolkodgianac, es szorgalmatoskodgianac: Ez vilaghonis hogi egy tagh, részes {{Bb2v:}} lehessen az másiknac io cselekedetiben, es saniarusághinac giümölcsében, semmi vton nem keduelli Caluinus, az ő Attiafiaiuale egietembe, a mint köniü volna megh mutatni: *Ex locis. De satisfactione. De Indulgentijs: De Purgatorio:* De miuelhogy ezec tudua vadnac mindene elöt, nem szükséghe szot szaporytani ez dologhul.

- 20 Ittis azert ha Caluinusnac fület haytunc, igy kel ez vtán mondani ezt az aghazatot, HISZEM HOGY ENNIHANI SZAZ ESZTENDEIGH Aniaszentegyház sem volt, es hogy ennec az ő szentséghe ocsmáni vétec tanítása teuelighés,
- 25 söt lathatatlan {{Bb3r:}} léuen, Aniaiy daikalodása sem lehet mi hozzánac. Es az melyben kiki mind maghánac.

³⁰⁹ *Matt: 16. v. 18.*

³¹⁰ *1.Tim: 3. v. 15.*

³¹¹ *Ioan: 14. v. 16.*

³¹² *Cap: 16. v. 13.*

³¹³ *Isa: 59. v. 21.*

{{Bb3v:}}

TIZEDIC A-
GHAZATTIA AZ
CREDONAC.

Bünök nec bocsanattiat.

- 5 ITt azt hyszuc, es valliuc, hogy az Isten nec veghetetlen kegielmességhe az ő szent fiánac érdeme által, kész minden bünöket megh bocsátani, es vgian meghis bocsát minden bünöket ha az ember igazán, es tellies szüuel ő hozzáia terül: Annakokaért, akár minemü vndoc vétkekben eset légienis az ember, de soha az Isten nec irgalmasságha felöl ketseghben ne esséc, hanem {{Bb4r:}}
- 10 bizonioson el higgie, hogy az Isten megh bocsattia az ő bünöit, ha igazán megh tér az ő Istenéhez, mert igaz foghadása tartia azt, hogy valameli orában megh tér az bünös ember, poenitentiat tart, az Isten nec parancsolatihoz szabia maghát, otton megh bocsáttatic az ő bünö: Mert ő nem akaria az bünösöc veszedelmet, hanem megh tereset.³¹⁴
- 15 Ittis Caluin: sokképpen megh üt közic.
- ELÖSZÖR: Mert ő azt ityli, hogi az emberec bünöi soha meg nem bocsattatnac az Istentül, vgi hogi telliesseggel el rontatnéc az bün, es ebből ki tisztulna az ember, hanem söt inkab azt tanyt-{{Bb4v:}}tia (az mint az masodic aghazatban mondam) ^a³¹⁵ hogy az ember minden cselekedetibe vétkezic, es bünben esic: Annac fölötte, aztis hyrdeti, hogy az Isten, nem törli le az ember nec bünet, hanem csac be palastollia az Chritus szentseghéuel, el reyti, es el földözi mint az masodic aghazatba, Caluinusnac tulaidon szauaibol megh halloc. Es vgian azt meri mondani. *Non iustificatur homo quia reipsa talis sit, sed imputatione:*³¹⁶ es az mint masut szol. *Pro iustis censemur, qui in nobis non sumus.*³¹⁷ Mely éktelen tudománnial, legh először az Istent karomlia, mintha valami az ő szeme elöt el reitue volna, auagy {{Cc1r:}} az Isten

³¹⁴ *Ezech: 18. v. 21. c. 33. v. 12.*

³¹⁵ *Ita Cal: lib: 1. c. 1. n. 2. Lib: 2. c. 1. n. 9. et c. 3. Titul: lib: 3. c. 12. n. 4 et c. 14. n. 9. 11.*

³¹⁶ *Cal: Rom: 3. v. 25.*

³¹⁷ *Lib: 3 Instit: c. 11 n. 3.*

az hamissat hamisnac nem itylne, es azt ionac itylne az ki tellies minden ocsmanisággal, magha szent Pal azt yria,³¹⁸ hogy az Istennec ityleti igasságh szerent vagion: Ennec fölötte gialazza ezzel az Christus halalánac érdemet, minthá nem Christus volna az bárani, mely az világh bünét el vérszi,³¹⁹ auagy az ö vére ki nem tisztította volna az hiueket minden bünöktül:³²⁰ Es vgian lehetetlen dologh az, hogy az kiben az Isten láttia az bünt, azt ne giülöllie, es büntelenec ityllié. Mert az Isten giülöllie az bünt, es az bünben heuerö embert,³²¹ Es miuelhogy az setétségh eggiüt nem lehet az vilagosság-{{Cc1v:}} gal,³²² az sem lehet, hogy karhozatra melto vetkekben légien az ember, es az Isten elöt Ighazis legien: Vegezetre ebböl az Caluinus velekedeséböl, szem latomást köuetközic, nem csac az mit Beza mond, *Nos per fidem, perfecta CHRISTI, omnibusque numeris absoluta Iustitia induimur*:³²³ hogy az mi igassághunc tekéletes, es minden reszeiben éppenséghes, az az, hogy immar mi bennünc semmi fogiatkozás nem marad: De azis köuetközic az mit Luther nylyan tanyta, tudni illic, hogy minniáian egiaránt valo szentséghben, es igassaghban vagiunc, egy aránt vagiunc keduesec az Istennel. *Pares sumus in ho-{{Cc2[r]:}} nore et dignitate sancto Paulo et Petro, Deiparae Virgini ac Diuis omnibus*.³²⁴ Söt iol köuetközic, hoga minniáian szinte ollian szentec vagiunc, es ollian keduesec Isten elöt, mint önnön magha Christus, miuelhogy vgian azon az mi szentséghünc es igassághunc mely önnön maghában Christusban vagion. Nem csac ezec köuetközic azért ebböl az modnelkül valo velekedeséböl de az bünec bocsanattiais, telliességgel fel bontatic es semmiué tétetic, mert ha csac be földötetic, nylyua megh nem bocsáttatic: De az szent Iras nem igy szol az dologhoz, hanem azt mondgia, hogy mikor az Isten megh bo-{{Cc2v:}}csáttia bününket, meg tisztit minket. *Ad Titum 2. v. 14. Heb: 9.*

³¹⁸ Rom: 2. v. 2.

³¹⁹ Ioan: 1. v. 29.

³²⁰ 1.Ioan: 1. v. 9.

³²¹ Sap: 14. v. 9.

³²² 2.Cor: 6. v. 14.

³²³ Beza in Confess: c. 4. artic: 11 fol: 62.

³²⁴ Luth: Tomo 5. lat: Witemb: an: 1554 per Luffi: In 1.Pet: 1 fol: 442.

v. 13. le törli büneinket. *Act: 3. v. 19 Isa: 44 v. 22.* el rontia gonosságinkat. *Rom: 6 v. 6.* megh öli az Istennel valo ellenkezést *Ephes: 2 v. 10.* Es azért mondgia Arani száiu szent Ianos,³²⁵ hogy oly külömségh, vagion ez világhi biro közt, es az Isten közt, hogy mikor az biro meg szabadyttia az gonosz embert, nem tiszttytia megh az ö lelket, de az Isten, szent lelket önt szüuebe az bünös emberneec. *Rom: 5 v. 5. Ephes: 1. v. 13.* Es a mint szent Peter szol, *2.Pet: 1. v. 4.* oly aiandékot ad mely által, az Isteni természetec tisztasaghában részesec lészünc. Azzalis el ron-{{Cc3[r]:}}tia Caluinus ezt az aghazatot, mert azt tanyttia, hogy vgian nem vetkezhetic most az ember, *Nostra libertas est, Non posse peccare, Cal: lib: 2. c. 3. n. 13.* es ezt vgy tanyttia Caluinus, mintha szent Agostonbol venne ezt, magha Z. Agoston nem azt mondgia az ö tölle elő hozot helien, *De Correp: et grat: c. 11. et 12.* hanem csac azt yria, hogy az bodogsághba nem vetkezhetic az ember, *Nouissima erit faelicitas, non posse, deserere*:

15 MASODSZOR: Az bünec bocsanattianac moggiarul, azt tanyttia Caluinus, hoga csac egiedül az hit által adatic az bocsánat nekünc, vgy hogy, minden {{Cc3v:}} egieb io igieket es io keszüles ki rekesztesséc innen. *Vnicum recuperandae salutis subsidium restat in fide*,³²⁶ Es az Ephesombeliekhez yrt leuelet magiarázuan, imigen szol. *Sola fide salutem consequimur, liberum ergo arbitrium, bonae intentiones, et praeparationes fictitiae conticescant. Ex parte hominis solum recipiendi salutis modum, Apostolus in fide constituit alia media rejicit*.³²⁷ Es vegezetre. *Bonum Iustitiae sola fide possidetur*:³²⁸ Es igy Caluinus semmi poenitentiat, semmi töredelmes lelket, semmi Isteni szeretetet, semmi Irgalmassághot, semmi Isteni felelmet nem kyuan az bünec bocsanattiához, magha szent Iacob {{Cc4r:}} nylyan mondgia³²⁹ hogy csac az hit által nem igazul az ember, szent Palis azt yria szent Iacabbal

³²⁵ Chris: hom: 30. in 1: ad Cor.

³²⁶ Cal: lib: 3. cap. 11 n. 1. et lib: 4 c. 17. n. 13.

³²⁷ Ephes: 2. v. 8. 9. 10 et saepe alibi.

³²⁸ Cal: lib: 3. c. 14. n. 17.

³²⁹ Iacob 2. v. 24.

- eggiüt,³³⁰ hogy holt, es haszontalan az hit csac ö magha. Az bölcis azt yria,³³¹ hogy az kiben Isteni félelem nincsen, az megh nem igazulhat, söt ö magha üduözitönkis az poenitentia tartas nekül azt mondgia,³³² hogy minniaian el veszünc: Noha azért az hit által bocsáttatic meg az mi vetkünc, de az eleuen hit által, mely az szeretettel munkáldodic,³³³ es megh magiarazza Eusebius minemü ertelemmel mondgiac az szent Doctoroc, hogy egiedül az Hit által vduözülünc, tudni illic ollial hogy az hittel ki ne rekeszéc {[Cc4v]:} az hithez illendö io erkölcsöt: *Ebion legis Mosaicae obseruatione opus esse ait, perinde ac si fide SOLA in Christum et vitae ratiome quae cum illa cohaeret*
- 10** *neutiquam salui esse possumus:*³³⁴ Mert vgianis az hiszen igazán az Istenbe, vgimond Irenaeus, azki az ö akarattiát cselekeszi: *Credere Deo est facere eius voluntatem.*³³⁵ Es az mint szent Gergely mondgia. *Vera fides est quum hoc quod verbis dicit moribus non contradicit.*³³⁶ Az vgimond az igaz Hit, melliel nem ellenkezic az ember nec magha viselése, es félszegh hit nec kel itylni
- 15** mikor az ember szaiáual valliá az Istent, es erkölcséuel megh tagadgia.³³⁷ Noha azért az bün nec bocsanat-{Dd[1r]:}tia, ingien, az mi érdemünk nekül, csac tisztan Christus Vrunkért adatic az mint vallotta mindenkor es valliias az Romai göleközet, es szépen megh magyarazza az Trindentomi giölöközet³³⁸ de azért vgian azt kiuannia az Vr Isten, hogy az ö tölle adatot seghytö
- 20** malasztal, miys hozza keszicüc magunkat, Isteni félelem, poenitentia tartas, alamisnálkodas es szeretet által az ö aiandekánac el vetelére Mert ha csac az hithez tamaskodunc, es életünket megh nem iobyttiuc, soha bizoni bününc bocsanattiát nem nyeriuc.

³³⁰ *1.Cor: 13. v. 2. Iacob: 2. v. 17. 26.*

³³¹ *Eccles 1. v. 28.*

³³² *Lucae 3. v. 3. 5.*

³³³ *Gal: 5. v. 6.*

³³⁴ *Euseb: 3. Hist: c. 1.*

³³⁵ *Iren: lib: 4 c. 14. n. 6.*

³³⁶ *Greg: homil: 29. in Euang:*

³³⁷ *Ad Tit: 1. v. 16.*

³³⁸ *Conc: Trident: Sess: 6. c. 7. 8. 9*

- HARMADSZOR, Caluinus azt ityli hogy minden ember nec {[Dd1v]:} el kel azt maga felöl hynni, hogi az ö büneit az Isten megh bocsatotta, vgy hogy, minden felelem nekül, bizonios légien abba, hogy ö neki, in *Indiuiduo* személy szerént, megh bocsáttatot légien büne. *Fides* (vgimond) *est diuinae erga nos benevolentiae certa notitia.*³³⁹ Es ismet. *Vere fidelis non est, nisi quui solida persuasione Deum sibi propitium, beneuolumque patrem esse persuasus est.*³⁴⁰ Es vgian azon sok egiéb heliekennis tanyttia, kiböl ki teczic, hogy az Caluinus ityleti szerént, en nec az aghazatnac oly ertelme vagion, mintha azt vallanoc ebbe, hogy. En hizem hogy az en büneim megh bocsattattac.
- 5** {Dd2[r]:} De ezec mind csac bolgatagsághoc: Mert ebben az aghazatban, sem en rollam személy szerent sem te rollad, sem másrul, harmadrul nincz emlekezet, hanem csac közönséghezen azt valliuc ebben, hogy minden bünök nec bocsanattia adatic az Istentül: Mely vallas tételt, nem vgi kel erteni, hogy egy altalliába az ember nec minden *cooperatio* Istenel valo munkalodása nekül adasséc az bocsánat, mert így az hit nekül, es az kereztsenekülis megh kellene bocsattatni az bünök nec: Annac okaért, vgy kel ezt az Aghazatot érteni, hogy mindenek nec büne bocsanattia adatic, de vgy {[Dd2v]:} ha az Istentül, az bün nec bocsanattiára rendelt eszközet meg nem veti az az, ha igaz szeretettel, Isteni felelemmel, es illendö poenentiáual
- 15** hozza keszül, mert az mint az irabol megh halloc, ezec, es töb hasanlo keszületec szükséghesec az meghigazulashoz: Immár azért, azt bizonios hyttel hyszüc, hogy az Isten minden bünt megh bocsát, ha tellies szüuel ö hozza tér az ember, es igaz poenitentiat tart, De az mi giarlo gienghesegünkre, es tudatlansaghunkra nézuen, vgian félhetünc, es felnünkis kel azon, hogy ne
- 20** talám nem vgy viselliuc maghunkat, az mint kiuantat nec az Isten ighyretinec el {Dd3[r]:} vetelére, es ez okon, nem az Isten nec ighyretibe, nem az hit nec aghazatyba ütközünc meg, hanem csac az mi giarlosaghunc rettegtet minket, mert ha szinte az mi szüünkbe mi nem latunkis fogiatkozást,³⁴¹ de ezzel nem

³³⁹ *Cal. lib. 3. c. 2. n. 7. et 12.*

³⁴⁰ *Ibid: n 16. 19. 40*

³⁴¹ *1.Cor: 4. v. 4. Iob 9 v. 21*

igazythattiuc magunkat, hanem szent Dauiddal, azon köniöröghetünc,³⁴² hogy az mi titkos fogiatkozásinktul, mentsen megh minket az Isten: Az Bölcsis arra int,³⁴³ hogy az megh bocsátot bünrül se legiünc batorsághosoc, hanem az mint szent Pal,³⁴⁴ es szent Peter parancsolliac,³⁴⁵ félelembé rettegésbe

5 iárunc az mi üdüösséghünc dolghaiban, mely felelem, nem csac haszontalan, de v-{{Dd3v}}gian tilalmasis volna, ha ebben az hit aghazattiaban azt hinnem en, hogy az en büneim meg bocsattattac, Mert nem szabad azon félni hogy megh ne légien, az mit keresztin hittel hiszünc hogy megh vagion.

Esztis azért az aghazatot igy kel mondani az Caluinus glossáia szerént:

10 HISZEM HOGY AZ ember nec bünei megh nem bocsattatnac soha, hanem az pusztá hit által reanc foghia az Isten, hogy bününc meg bocsáttatic.

³⁴² *Psal: 18. v. 14.*

³⁴³ *Eccles: 5. v. 5.*

³⁴⁴ *Philip: 2. v. 12.*

³⁴⁵ *1.Petri 1. v. 17.*

{{Dd4r}}

TIZENEGGIE-
DIC ES XII. AGHA-
ZATTIA AZ CRE-
DONAC.

5 *Testnec fel tamadasat, Es az öröc életet Amen.*

Hiszuc es valliuc, hogy ez az rothadando test, minec vtánna az halált megh kostollia, vyszontagh az Isten nec minden ható erie által megh vyul, es az halhatatlan lelekkel egybe foglaltatuán, megh eleuenedic: Es ha

10 az Isten nec rendelése, es parancsolattia szerént viselte ez földön maghat, az dücsösségh-{{Dd4v}}nec öröc életére vitetic. Es ezzel vigasztalliuc ez vilaghi haborusaghoc közt maghunkat, hogy az röüid munkanac, öröc élet iutalma.

Caluinus ezekbe sem hyt semmit. Vgianis miképpen hihetné ezt mi velünc

15 eggiüt, holot azt önnön magha nyluán hyrdeti, hogy mi semmit igazan nem hiszünc, es hogy semmibe ő nem eggiezhet mi velünc baluaniozasnekül. *Satan in papatu adulemuit quaecunque Deus in salutem nostram destinauerat.*³⁴⁶ Es masut: *Papistae idololatriam habent crassiolem quam fuerit sub Ieroboam, vixque vllum cum ipsis conuentum possumus habere, in quo non aperta idololatria* {{Ee[1r]]} *nos polluamus.*³⁴⁷ Mely mondással bizonisághot téssen magharul, hogy ő semmit abban nem hiszen, valamit mi az Credoban vallunc es hiszunc, Mert az ő ityleti szerént ezec mind baluaniozasoc.

20

En nec fölötte az mint az első Aghazatba mondám,³⁴⁸ Caluinus azt yria, hogy az igaz hittel ő csac azt hiszi, hogy az Isten Irgalmas kegielmes ő neki:

25 Tehát nem igaz hittel hiszi Caluinus hogy az test fel támad: Azonkeppen az Caluinus ityleti szerént, nincz ot igaz hit, valahon io cselekedetec nincsenec, *Fides a bonis operibus separari non potest, et bona opera non nisi ex fide*

³⁴⁶ *Cal: lib: 4. c. 1. n. 1.*

³⁴⁷ *Lib: 4. c. 2. n. 9.*

³⁴⁸ *Initio artic: 1.*

- procedunt.*³⁴⁹ Es ismet azt yria hogy az io cseleke-{{Ee1v}}det bizoniságha annac, hogy az Isten lakic bennünc, *Opera bona testimonia sunt Dei in nobis habitantis ac regnantis.*³⁵⁰ De aztis az Caluinus saiát vallasából megh mondam, az masodic aghazatban, hogy Caluinusnac, es az ő köuetöynec, minden cselekedetec bün, es karhozatot erdemel, *Nihil in nobis inuenit Deus, praeter faetidas sordes,*³⁵¹ vgimond Caluinus. Köuetközic tehat, hogy Caluinusba, (vgian ezent kel érteni az Caluinistakrulis) soha sem volt igaz hit, es ez okon, nem hitte ezt az Aghazatotis: Vegezetre Caluinus magharul, es az ő praedicatorirul, azt nylyan yria, hogy valami Christusban, es az {{Ee2[r]}} ő tudomaniaban vagion, azt öc mind el rontiac az ő el teueliedet elmeikkel.
- Vitioso nostro sensu quicquid in Christo eiusque doctrina est, peruertimus, multa falsa arripimus quae Euangelij contemptum pariunt.*³⁵² Es ezekből az negy közönseghes bizonsaghokból nylyan meg tanulliuc hogy Caluin: az ő köuetöyuel egietembe, csac egy aghazattiat sem hiszi az Credonac.
- 15 Rész szerentis, noha nylyan egy altalliaba nem merte taghadni az testnec fel tamadásat, de alattomba, es titkon, mind ő, es mind az ő tanytuánia Beza, taghadta az fel tamadast: Mert magyarázuan szent Pal Apostolnac az Corinthus beliekhez yrt leuelet, {{Ee2v}} Ahol szent Pál azt mondgia: *Omnes quidem resurgemus sed non omnes immutabimur.*³⁵³ Mindniáian fel támadunc, de nem valtozunc el mindniáian, azt yriac ök hogy nem igy kel annac az bötünc lenni, hanem igy kel oluasni, *non omnes dormiemus, sed omnes immutabimur.*³⁵⁴ Nem aluszunc el minniáian, de minnyaian el valtosztatunc, es azt vitattia Caluin: ebből, hogy nem halunc meg minniaian, hanem nemelliec halalnekül valtoznac el: Ebből nylyan köuetközic, hogy nem támad fel az egész emberi test, es igy, nem igaz az mit az Credoba vallunc. Mert az mely test megh nem hal, az felsem tamadhat, miuelhogy az fel tama-{{Ee3[r]}}dás, az halalnac el

³⁴⁹ *Cal: Mat: 22. v. 11.*

³⁵⁰ *Cal: lib: 3. c. 14. n. 18.*

³⁵¹ *Cal: Mat: 22. v. 11.*

³⁵² *Cal: Ioan: 6. v. 41.*

³⁵³ *I. Cor: 15. v. 51.*

³⁵⁴ *Vide Staplet in Antidot: huius capit:*

- dölése vtan köuetközic, es ahol nincz halál, ot fel tamadás sem lehet: De nem igazán oluassa Caluinus az szent Pal mondasanac bötüiet, Mert noha némeli görögh Bibliaban bötü szerent igy oluástatic az szent Pal mondasa: *non omnes dormiemus, sed omnes immutabimur:* De az mint Beza ő Maghais megh vallia, magyarázuan ezt az heliet, soc Görögh Bibliabannis vgy talaltatic az szent pal mondasa, mint az Deakokba: Es az réghi szent Doctoroc, vgimint szent Agoston *quaest: 3. ad Dulcitium: Hieronymus Tom: 3. Epistol: ad Minerium et Alexandrum, Ambros: I. Corint: 15.* vgian {{Ee3v}} vgi oluassac ezt az szent Pal mondásat, mint az Deac Bibliaba oluassuc; Es külömben sem oluashattiuc: Mert az nylyan valo dologh az mit szent Pal masut tanyt,³⁵⁵ hogy minden embernec egyszer megh kel halni, es annac okaert az halalnac álmat megh kel kostolnunc: De Caluinus kész taghadni mind az halalt, s-mind az fel tamadást, csac az Aniaszentegihaznac bizoniságh teteléuel megh erőssyttet bötüiet az irasnac fel forgathassa.
- 15 Ennec fölötte azt tanyttia Caluinus hogy az Isten az gonoszok lelket el rontia, meg emeszti, söt az egész emberi nemzetet semmiué tészí. *Indignatio Dei in {{Ee4r}} reprobos, attactu suo, omnia deuorat et absorbet: Conteruntur reprobi onere manus Dei, solo aspectu cunctos mortales dissipat, in nihilum redigit Deus.*³⁵⁶ Ha ez igy vagion, nylyua az fel tamadásrul nem, szükségh gondolkodnunc, miuelhogy ha semmiué lészén az emberi nemzet, es az mi lelkünc el rontatic mint az oktalan allatoké nincz helie az fel tamadásrul valo gondolkodásnac: Es ezekből ki teczic, mi veghre mondá Caluinus, hogy az megh holt szentec lelke, csac arniekoc, es all orczac. *Vmbrae et larua,*³⁵⁷ talám azt akarta mondani az mit eggiüt Luther monda,³⁵⁸ tudni illic, hogy az lel-{{Ee4v}}kec halhatatlansaghárul valo tudomány, az Papa kamora székin toiot velekedés.

³⁵⁵ *Hebr: 9. v. 27.*

³⁵⁶ *Cal. lib: 3. c. 25. n. 12.*

³⁵⁷ *Cal: lib: 3. c. 20 v. 24 27.*

³⁵⁸ *Ita Luther: in Assert: Artic: 27. Tom: 2. lat: Wittemb: anno 1546. fol: 109.*

Az örök eletrül való aghazatban sem szemesb Caluinus, mint az többibe, Ittis üti véti az igassághot, es az ő vakmerő merezséghe vtán iniduluan, soc keppen megh marczungia.

- ELŐSZÖR azt yria, hogy itylet nap elöt az bodoghsághban nem reszesülne az szentec lelkei, hanem ökis csac váriac, es remenlic az dücsösséghe, es csac Itylet napián lészen üduösséghe: *Tenendum est, immortalitatis gloriam, vsque ad diem vltimum differri*.³⁵⁹ Es masut, *neque enim nunc tantum expectanda nobis est salus, sed {Ff[1r]:} vbi vita defuncti quiescemus*.³⁶⁰ Vegezetre: *Non ita pronuntiat Deus animas a morte superstites, quasi iam praesenti gloria, et sua beatitudine fruuntur: Sed earum spem, in vltimum vsque diem suspendit*.³⁶¹ Es masut, *differetur ad diem Christi plena Dei visio*.³⁶² Söt vgian azt meri yrnia hogy nem szabad arrul csac tudakozniys minemü allapatba legienec az lelkec halálunc vtán. *De intermedio animarum statu curiosius inquirere, nec fas est, neque expedit. Torquent se multi, quem locum occupent, et an coelesti gloria iam fruuntur necne: Atqui stultum et temerarium est de rebus altius inquirere*.³⁶³ Isten nem tudom houa tegie azt az hitet, mellibe nem {[Ff1v]:} szabad tudakozni az mas világon valo allapatrul: Magha hogy az önneon saiat ityleti szerentis karhoztassec az alhatatlan ember, mas helieken nyuan tanyttia, hogy az halál vtán, mingiart az dücsösségben vitetne az hiuec mint szinte az Christus mellet fel feszytetet ember kinec azt foghadá üduözytönc, hogy ma velle lészen az paradicsomiba, es mikeppen az Lazar lelkeis mingiárt az dücsösségben vitetec. *Quisquis vera fide custodiam animae suae moriens Christo committit, non extrahetur in longum tempus vt suspensus langueat, sed eius voto, eadem*

³⁵⁹ Cal: Lucae 16. v. 22.

³⁶⁰ Matth: 25 v. 1.

³⁶¹ Matt: 22. v. 23.

³⁶² 1.Cor: 13 v. 12.

³⁶³ Cal. lib. 3. c. 25. v. 6.

qua erga latronem vsus est benignitate, CHRISTVS occurrit.³⁶⁴ Es {Ff2[r]:} ismet masut: *Anima Lazarri ab Angelis in beatam vitam defertur: Veteres patres in coelestis vitae haereditatem, mortui recepti sunt*.³⁶⁵

- MASODSZOR: Az örök bodoghsághban vralkodo szenteket, nem hyszi Caluinus menyországhban lenny, mert noha Christus Vruc azt mondgia, hogy azert bodoghoc az lelki szeghyniec mert öuec az menyorszag, es hogy az hiuec iutalma, es kyncse az éghben legien, de Caluinus azt miondgia hogy nem kel arrul tudakoznunc hon legien az hiuec bodoghságánac helie, söt vgian azt yria hogy nincsen sohult heliec az meg holt szentekne. *De loco paradisi, curio-{{Ff2v}:}se et argute disputandum non est*.³⁶⁶ Es masut, *defuncti in beatam quietem se recipiunt, nec vero certum locum imaginari necesse est*.³⁶⁷ Nylua ha sohult nincsenec az szentec, es csac almodoznac az kic ezekne bizonios helt tulaidonitnac, köuetközic hogy vgian nincsenec, hanem semmiue löttec halaloc vtan, mert igaz a mit szent Agoston eggiüt tanyt. *Quod nusquam est non est, Az mi sohult nincsen, az vgian telliességgel nincsen.*

- HARMADSZOR: Ha szinte meg maradnac, es semmiué nem lésznec az szentec, de az Caluinista bodoghsághnac oly természeti vagion, hogy abban el rontatic az Isteni es Atiafiuy sze-{{Ff3[r]:}retet vgy hogy szeretet nekül vadnac itylet napigh az szentec. Mert ha ő bennec megh maradna az szeretet, felö volna, hogy imatkoznánac az vitezkedő hiuekert. *Quid absurdi si dicamus, charitatis perpetuitatem quam praedicat Apostolus, post diem exremum fore nihil pertinere ad tempus intermedium: Nullum nobis cum sanctis mortuis reliquit Deus Commercium*.³⁶⁸ Magha az alhatatlan ember ő magha sem tagadgia,³⁶⁹ hogy az megh holt szentec szereteti, mely közönséghezen szükséghe az szentekne eggiesseghére, anniera ki teried,

³⁶⁴ Cal: Lucae 23. v. 43.

³⁶⁵ Cal: Luc: 16. v. 22.

³⁶⁶ Cal: Lucae 23. v. 34.

³⁶⁷ Lucae 16. v. 22.

³⁶⁸ Cal: 1.Cor: 13. v. 8. Marl: ibi:

³⁶⁹ Cal: lib: 3. c. 20 n. 24

hogy az vitezkedő hiuekért közönseghesen, imadkoznac mostis. *Eorum charitas in {{Ff3v}}; Communionem corporis Christi continetur, in hunc modum pro nobis orare concedam.*³⁷⁰

- 5 NEGIEDSZER. Azt alyttia Caluinus, hogy nem csac köteleztetünc ezzel az hit agazattiáual bizonnial hynni hogi az Isten öröc életet keszytet az ő hiueinec, es ebben beis viszen mindeneket valakic az ő törüenie es akarattia szerént rendelic eleteket, es véghygh megh maradnac az ioban, De annac fölötte hogy ki ki mind tartozic maghárul azt el hinni, hogy ő az öröc bodoghságban vitetic, vgy annyera, hogy szinte mely bizonnial hiszuc az töb aghazátokat,
- 10 oly bizonnial kel aztis el hinnünc maghunk-{{Ff4r}}rul, hogy meniországban vitetünc: Azert mondgia Caluinus, hogy nincz annac hyti, valaki minden ketseghnekül nem hyszi, hogy ő üdüözül, *Vere fidelis non est, nisi qui solida persuasione Deum sibi beneuolum patrem esse persuasus, indubitata salutis expectationem praesumit.*³⁷¹ masut azt mondgia, hogy szinte vgy kel
- 15 hinni hogy el nem veszhetünc, az mint hyszuc hogy Christus el nem veszheti az bodoghsaghot, *secure nobis spondemus vitam aeternam, nec regnum coelorum potest magis nobis excidere quam ipsi Christo, et peccatis nostris non posse nos damnari.*³⁷²

- 20 Magha szinte mint az tizedic aghazatba mondám, hogy {{Ff4v}} nem arrul teszünc vallást, hogy néked, vagy nékem megh bocsattattac büneinc, hanem csac arrul, hogy az Isten mind nékem, s-mind néked, s-mind egiebeknec, kesz megh bocsatni büneinket, es méghis bocsáttia, ha igazan ki terünc büneinkből, Azonkeppen ittis, csac arrul teszünc vallást, hogi az Isten öröc dücsösséghet keszytet az ő hiueinec, melliet mind nékem,
- 25 s-mind néked meg ád, ha az Istenes eletbe véghygh megh maradunc: De mind az altal, senki az ő üdüösseghénecc megh nieresében bizonios külömben nem lehet, hanemha az Isten vyonnan megh ielénti ezt ő neki, az mint szépen mondgia {{Gg1r}} szent Agoston *de vita aeterna nemo potest esse securus,*

³⁷⁰ Cal: lib: 3 c. 20 n. 24

³⁷¹ De alijs non esse nos certos, ait Cal: Phil: 1. v. 6. Cal: lib: 3. c. 2. n. 16.

³⁷² Cal: lib: 4. c. 17. n. 2.

- nisi consummata fuerit ista vita, quae tentatio est super terram.*³⁷³ Es ismet: *Quis dodonum perseuerantiae acceperit, quamdiu hanc vitam ducit incertum est.*³⁷⁴ Es ez nylyan ki teczic nem csac abbol, hogy az iras mindenüt arra int hogy felelemmel, retteghéssel forgodgiunc az üdüösseghnec keresésében,
- 5 es megh lássa az ki all, hogy el ne esséc, De abbolis megh bizoniodic, hogy az mint szent Agoston mondgia,³⁷⁵ az hyt aghazatyba, nem szabad *fortet*, Talámot, mondani, es hitetlen volna, valaki az mi Vruc halálat, fel tamadásat, egy *talámmal* hynnéie, mert mingiárt ke-{{Gg1v}}tessé, es bizontalanná tenne azt az mit *talámmal* hinne. De szent Pál Apostol az ő
- 10 mágha üdüösseghérül szoluan, azt yria³⁷⁶ hogy ne tálam ezt el veszti, Mert immigien szol, En vgimond az ostorozással megh kekytem az en testemet, es szolgatba tartom, hogy ne talám midön másnac praedicálloc, en mágham el karhozzam; Nylyan megh teczic tehát, hogy szent Pál, nem oly bizonnial hitte az ő üdüösseghet mely bizonnial hitte hogy Christus meg holt vala ő
- 15 erette, mert ha ezt egienlöképpen hitte volna, szinte mint nem mondhatta volna hitetlensegh nekül, hogy ne talam Christus meg nem holt, {{Gg2r}} azonképpen azt sem mondhatta volna, hogy ne talam ő el karhozic.

- OTODSZÖR, az bodogh sághnac megh nieresében, azt mondgia Caluinus, hogy csac egiedül az Hit az mi eszközünc: Es miuelhogy az mint ez elöt megh
- 20 halloc, azt tanyttia, hogy az embernec minden cselekedeti, öröc karhozatra melto vlatatosságh, io köuetközes szerént azt veti vtánna, hogy az öröc bodoghsághnac megh nieresére haszontalonoc, artalmasoc, es iutalom, nekül valoc az io cselekedetec: *Bonum iustitiae sola fide possidetur.*³⁷⁷ *Vnicum recuperandae salutis subsidium in fide est.*³⁷⁸ Magha {{Gg2v}} az iras mindenüt azt kiáltia, hogi az ki meni országhban akar menni, az Istennec törüenie szerént iárion, mert csac azokat üduoziti az Christus halála, az kic ő

³⁷³ Aug: Tomo 7. De bono perseuer: c. 22.

³⁷⁴ Ibid: c. 1.

³⁷⁵ Aug: 8 de Trin: c. 5.

³⁷⁶ 1.Cor: 9. v. 27.

³⁷⁷ Cal: lib: 3. c. 14. n. 14

³⁷⁸ Lib: 3. c. 11. n. 1.

neki szauát fogadgiac: Es aual edesghet minket az Istenis az iora hogy nagy iutalma vagion mennyeghben az mi kicsin cselekedetünkne: Söt ő maghais Caluinus azt yria, hogy az Isten az bodoghsághnac napi pynzet, azoknak adgia, az kic az ő törüeniebe el iarnac, es megh fizeti az io cselekedetne

5 érdemet, az mas vilaghonis az Vr Isten: *Mercedem vitae aeternae Deus legis suae obseruatoribus promittit*.³⁷⁹ Es ismet, *coelorum haereditatem non alijs Deus {Gg3[r]:}promittit, nisi qui bonis operibus ad palmam supernae vocationis contendunt*.³⁸⁰ Vegezetre ezt yria masut *Praeposteri homines, promissiones Dei tam angustis fnibus includunt, vt mercedem piorum, ad*

10 *praesentem vitam restringant*.³⁸¹ Ha azért igaz a mit Caluinus tanyt, tudni illic, hoga az kiket Isten meniországhban akar vinni az io cselekedetec altal viszi be őket az dücsösséghnac birodalmaba, *quos Deus aeternae vitae haereditati destinavit, eos per bona opera inducit in eius possessionem*.³⁸²

Es azis igaz az mit mindigárt vtánna vét, hogy az Caluinistakba csac egy io cselekedet sincsen, hanem minden cselekedetekbe, megh bantiac az {{Gg3v:}} Istent. *Aspersa sunt sordibus perpetuo bona opera nostra, quibus merito Deus offendatur ac succenseat*,³⁸³ Ha mondoc igaz ez az ket mondása Caluinusnac, nyluan köuetközic, hogy senki az Caluinistac közzül meniországhban nem megien, ha megh nem térne, Mert az mit Caluinus mond, az telliességhesen

20 lehetetlen dologh, tudni illic, hogy az Isten az Caluinistac cselekedetit ha szinte telliesekis, minden ocsmanságghal, de szinte oly keduesen fogadgia, mintha fölötte tisztác volnanac: Ez mondoc lehetetlen dologh, mert az Isten az vndokot, szépne nem itylheti, es az gonossághot nem keduelheti semmikep-{{Gg4r:}}pen az mint az szent irasba meg ielentette.

³⁷⁹ *Cal: Mat: 19. v. 17.*

³⁸⁰ *Matt: 25. v. 34.*

³⁸¹ *Cal: Mat: 22. v. 23. Et 3. Inst: c. 15. n. 4.*

³⁸² *Cal: lib: 3. c. 14. n. 21.*

³⁸³ *Lib: 3. c. 14. n. 4.*

Ki teczic ezekből, hogy az Caluinus ityleti szerént, így kel ezeket az aghazatokatis mondani. HISZEM HOGY az emberec semmiué leszne, es mind fel nem tamadnac: Hiszem hoga az bodoghsághban senki nem mégien ityletigh, es bizonios heliec nincs az bodoghoknac, es hogy csac az egy pusztá hit által kel az bodoghsághban menni:

5

{{Gg4v}};

AZ ROMAII EC-
CLESIA SEMMI RE-
SZEBE FEL NEM BON-
TIA AZ CREDOT.

- 5 MInap egy patuarkodo Caluinista irására akadéc,³⁸⁴ ki mégh az bika alattis boriut keres, es azt akaria, hogy vert vigien veretlent, az az, öc leuen bünösöc, az mi artatlansaghunkat akaria az maghoc büziben es büneben keuerni. Mert noha tuggia mind Isten, es mind az egész vilagh, hogy nem mi, hanem Caluinus ellenkezic, az Apostoli Credoual, de méghis reanc akaria foghni,
- 10 hogy mi va-{{Hh[1r]}}giunc az fele hit nekül valo emberec, es ezt az vadolast oly mondnekül valo ielensegekből bizonyittia, hogy meltan ketelkedhetünc tragarkodike, auagy vgian giomorbol szollion. Melto es illendö volna csak fülünc mellöl bocsátani efféle nyluan valo hazughságokat. De hogy senki az mi
- 15 meg ennekis az Helleborus nekül szükölködö Atiafinac, de röüideden, es csak azokat az ellen vetésnec nylait tompycsuc megh, melliec az derec czélt nézic, hoga soc ideghen dolgokat egybe ne zagiualiunc, mint öc szoktac cse-{{Hh1v}}lekedni, kic akar mit, akar honiselö hoznac.
- Elöször azert azt mondgia, hogy az első es masodic aghazatot fel bontiuuc,
- 20 mert az Isten es Christus kiuül, szent Petert, szent Palt hiyuc segíthéghül: kakon pillis, tar variu: Ha mi azzal fel bontiuuc az hit aghazattiat, hogy az bodog szenteket kerüic hogy Istentül merienec valamit nekünc, Christus által, sokkal inkább fel bontiac az Caluinistac, söt fel bontotta ö maghais szent Pal, ki az ö leueleiben, sokszor kéri az vitezkedö, bünös embereket, hogy köniöröghienec
- 25 ö erette: Miuelhogy azért (igaz lelki ismerettel mondom) mi e-{{Hh2[r]}}giebet semmit az megh dücsöuült szentektül nem kerünc, hanem csak azt, az mit az elő hiuektül szoktunc kérni,³⁸⁵ tudni illic, hogy köniöröghienec erettünc, es az Christus érdeme által, nierienec kiuántunc iot ö felseghétül, ezzel semmi okon fel nem bontatic az hitnec első, es masodic aghazattia.

³⁸⁴ Francisci Gomari Leidensis cont: Enchirid: Costeri.

³⁸⁵ Ita Aug: 20. contra Faust: c. 22.

Az Harmadic aghazat ellen vetkezec (vgimond) az Papistac, mert azt tanyttiac, hogy bodogh azzoni bün nekül foghantatot mint Christus Vruc.

- Ittis hazuda Gomarus, mert az Romai Ecclesia soha azt nem vegezte egy altalliába, hoga Bodogh azonni bün nekül foghan-{{Hh2v}}tatot legien, hanem csak velededésbe haggia azt az dolghot: Azon kiuül, ha szinten bünnekül foghantatot volnais, nagy külömbség volna az Christus, es az Bodogh azzoni foghantatása közt, Mert Bodogh azzoni Atiatul Aniatul foghantatot mint mi, es az ö foghantatasánac ereieböl, vgian bünbenis kellet volna foghantatni, ha az Christus érdeme által, eleit nem vötte es megh nem szentelte volna ötet az Vr Isten, annakokaert, ha bün nekül foghantatot volnais
- 5 Bodogh azzoni, de azért vgian részes löt volna az CHRISTVS valtsaghaban, mert az Christus érdeme által szabadyttatot meg {{Hh3[r]}} attul az eredendö büntül, melybe az természet szerent valo születes által, reszesnec kel vala nekys lenni.
- 10 Az Negiedic aghazatba, tagadgiac (vgymond Gomarus) az Papistac Christus Vrunknac lelki kyn szenedeset, miuelhoga azt tanyttiac, hogy mihent foghantatéc, lata az Istenec szynet, es az ö lelke megh düchöyttetec.
- 15 Vgy vagion, hogy azt az lelki szenedest melliet Caluinus álmod, az az, az ketséghben esést, az öröc karhozattul valo feelmet etc. tagadgiuc Christus Vrukba: De ez mellet, valliuc azt, hogy az ö lelke, nagy szo-{{Hh3v}}moruságban, es götrelembe volt az halállal valo viaskodásban, es méltan azt mondhatta Christus Vruc. *Repleta est malis anima mea*,³⁸⁶ tellies keserüségghel az en lelkem: Noha azért bodog volt mingiart foghantatásakor
- 20 az mi Vruc lelke, mikeppen üdueszitönc ö magha bizonyásghot tön errül mikor azt monda ez földön iártában, hogy ö immar akkor menyországban vala.³⁸⁷ Mind azon által, az mely Isteni erő öszue kötö az Isteni személt, az emberi természetel, azon Isten öszue szerkeszteté az Christus lelkebe az Istenec szynelatásat, az szomoru banattal.

³⁸⁶ Psal: 87. v. 4.

³⁸⁷ Ioa: 3. v. 13. c: 12 v. 16 c. 14. v. 3. c. 17. v. 24.

Az Eotödic aghazatban (vgi-{{Hh4r:}}mond) az Papistac paradicsomot faraghnac az pokolbol, mert azt hiszic, hogy Christus pokolra szállot, es mind az által, paradicsomba volt, az mint ö magha monda, az keresztfan az latornac.

- 5 Panaszolkoggial iol Vram az Apostolokra kie azt tanyttottac hogy Christus Vrucn poklokra szállot, es szökiel szembe szent Pállal, ki azt yria, hogy az földnec also reszeire szallot: Az pokol pedigh paradicsomma nem változot, ha szinte azon nap mellien Christus meg hala, az Istenec szinelatasáual megh dücsöyteis, az iámbor latort.
- 10 Az Hatodic aghazat ellen vét-{{Hh4v:}}nec (vgymond) mert azt tanyttiac hogy csac test szerént méne mennieghbe Christus Vrucn, miuelhogy az ö lelke ot volt az előttis. Az hetedic ellen pedigh azt tanyttiac (vgymond) hogy mostis az Oltári szentséghben ielen vagion Christus, es így nem göszic ötet várni az ityletre, hanem minden nap az Miseben ala hozzac mennieghből.
- 15 De ezec csac garazdalkodo nialaskodásoc: Testestül lelkestül méne mennieghbe Christus mert noha az előttis látta az Istenec szinet az Christus lelke, de azert nem volt az éghben, mint mikor Gabriel Angial Bodogh azzonnial beszélghete, nem vala {{Ii1r:}} mennieghben ackor, noha látta az Istenec szinet: Az miseben le nem vonatic mennieghből Christus Vrucn,
- 20 hanem menyországban ielen vagon es az oltaronnis ielen vagon, de nem vgy mint az itylet napian, tudnia illic, finies es látható szinnel, hanem az keniérnec es bornac szine alat el reytetue.
- Az Nyolczadic Aghazatba semmit nem találá Gomarus az min akadozhatna.
- Az Kilenczedikbe, arrul orczac megh mérghes beszédiuel, hogy az Romay
- 25 Ecclesiat Igaz, közönséges, göleközetnec mondgiuc.
- De ha lo bör nem volna, meltan megh kellene pyrulni orcza-{{Ii1v:}} iánac, mikor ezt kakogia, Mert szent Pál³⁸⁸ ö maghais az Romai Ecclesiat közönséghes, es ez világra ki teriedet Ecclesianac neuzei, de az Geneuai förtö mellet büzhöt bakokat, semmi böcsülletes emlekezettel nem neuzei: Keszekis
- 30 vagiunc pedigh Isten segytseghéből feietekre rakni, hogy az ti esze veszet Nyaiatoc, nem Ecclesia, hanem Synagoga, es vt felen budoso göleközet.

³⁸⁸ Roman: 1. v. 8.

Az töb articulokokban, csac azt forgattia, es azzal terhel minket, hogy az bünnecc bocsanattiát az szentec erdeménecc tulaidonyttiucc, Az öröc éle- tet magunc erdeménecc, Es nem hiszuc hogy az mi bününcc meg bocsat-{{Ii2r:}} tasséc es az öröc üdüösségre iussunc, hanem ketelkedüncc üdüösséghünkrül:

- 5 De ezis vakmerö, orczatlan tudatlansagból tamadat, Calumnia, Mert valaki csac küszöbrül köszöntötteis, az mi vallasunkat iol tuggia, hogy csac az egy Christus erdeménecc tulaidonyttiucc mi az bünnecc bocsanattiát , es azt mondgiuc az Tridentomi göleközetel. *Non remittuntur peccata nisi gratis, Diuina Misericordia, propter Christum.*³⁸⁹ Ingien, csac egiedül Christusért
- 10 bocsáttatic megh az mi bününcc.³⁹⁰ Az szentec azért köniörghésecc által seghytnecc minket Isten elöt, Myijs minecc vtanna immar in-{{Ii2v:}}gien megh igazyttattunc, es az öröc bodoghsághnac örökösi löttüncc, giümölcsözüncc az öröc eletre, es miuelhogy az Isten fel fogadta,³⁹¹ hogy nem léssen haszon- talan az mi munkanc, iutalmátis adgia az mi cselekedetünknec melliec az ö malasztíanac segitseghéből szarmaznac, es öregbedic az mi coronanc.
- 15 Az mit pedigh az üdüösséghrül valo bizonitalansághrül forghat, azzal sem megien mesze Gomarus, mert immar be arkoloc vttiat az iambornac, az tizenkettödicc aghazatnac magiarazattiaban.

³⁸⁹ Trid: sess: 6. cap: 9.

³⁹⁰ Idem: Theolog: omnes cum S. Thom: 12. Q. 114. artic: 5. 6.

³⁹¹ 1.Cor: 15 v. 58.

{Ii3[r]:}

EZ IRASNAC
BEFEIEZESE, MELI-
BEN MEGH BIZONYTTATIC
5 hogy Caluinus nem Euange-
licus, hanem nylyuan valo
eretnec volt.

AZ Caluinista vallásnac egiebb rendbeli tanitoinac irasirul, vgian
szanszandékkal nem akartam semmi emlekezetet tenni az mostani Irasomba,
noha sokkal több, es szörnübb dolgokat talalhattam volna azoknac köniueiben,
10 de eléghnec itylem, az Caluinismus feiénecc, es kezdöienec éktelen velekedésit
elő szamlálni, mert ha illy szauaros az kut fő, {{Ii3v}:} megh itylhettiücc mi
nemü légien az ö belölle ki folio pataknac vndoksággha.

De veszem eszembe hogy három képpen felelhetne mind ezekre egy
Caluinista ember: Elöször azt mondhatna, hogy mind ezeket csac mi foghtuc
15 Caluinusra es mi yrtuc az ö neuere, noha ö neki eszébe sem iuttottac ez fele
dolghoc.

Erre en azt mondom, hogy az ki feiünc föllöt all, az Isten, az tudgia,
hogy semmit ezekben ö rea nem foghtunc, hanem csac azt az mit én magham, ket
szememmel, az Caluinus tulaidon, saiat köniueiben olustam, azt iegzettem fel,
20 Es hogy kiki mind {{Ii4r}:} megh tapasztalhatná igasságomat, fel yrtam, mely
helien, es meli köniueben yrta ezeket Caluinus, es nagioobb bizonsaghul, röüid
szoual, es somma szerént deakulis fel iedzettem az Caluinus mondásat: Es az ki
nem hyszi hogi ezek így legienek, mennien egy Caluinista Praedicatorhoz,
kérie elő az Caluinus köniueit, es forgassa rea ö magha, es eszébe vészi az en
25 igassághomat, es az Caluinus karomlo nyeluének vakmerőségghet.

Masodsor azt mondhatná valaki hogy ö az Caluinus köniueiben külömbet
oluasot azoknal az miket en elő hozoc az ö irasibol. {{Ii4v}:}

Erre azt felelem, hogy enis oluastam külömbetis Caluinusba, mert
mind heuet hideghet fut azon egy száial Caluinus, es hogi *proprio Iudicio*
30 *subuersus*³⁹² az maga ityleti szeréntis teueligönecc lattasséc, száiantalanszor

³⁹² *Ad Titum 3. v. 11.*

ellenkezic ö maghaualis Caluinus, a mint nehult vgian peldaiatis adám ez
dolognac: Es iollehet talám nemely mondasit Caluinusnac io ertelemreis
sotulhatnoc, ha feiünket azon akornoc törni, De az elő szamlalt tudomanioc
közzül, sok vagion ollian, hogy semmi szinnel megh nem menthettiücc az Isteni
5 karomlastul: Es az mit be boronolhatnankis valami eröltetet magiarazattal,
azis oly {{Kk1r}:} ektelenül esic, hogy az keresztien ember füle mihent hallia,
mingiárt megh ütökzic benne, es annakokaert azokat sem melto az karomlo
mondasoc közzül ki szakasztani.

Harmadszor azt mondhatná valaki hogy ö Caluinussal nem gondol, ezekben
10 ötet nem halgattia hanem az szent irashoz tartia magat: Ennec en azt mondom,
hogy okoson cselekeszic Caluinustul el szakaduan, mind az által, nem elég ez
hozza, hanem eztis az ket dolghocot megh gondollia: Elöször mit kellien az okos
embernec itylni arrul az egesz Sectárul, es vallásrul, melynec fő prophetáia,
Attia, es gia-{{Kk1v}:}rapitoia, ily szörnü, karomlo, Istentelen, velekedesekre
15 iutot, melliekben ötet köuetic az Caluinista Praedicatoroc, noha nem meric
mind ki fakasztani az kössegh elöt. Es ha szinte ötet ezekben nem köuetikis,
de azért soc egiebb dolgokban köuetic, es böcsüllic, magha hihetetlen dologh
az, hogy az szent lelec az által, az vtalatas száy által akarta volna az hiueket
az igassághra vinni, mely enni soc karomlásokat tanyta az hit aghazattia
20 ellen: Es akár kys megh gondolhattia, mentül künniebben el vétette Caluinus
az igassághnac vttiat az több dolghocban, holot ily nylyuan teuelyget az keresztien
val-{{Kk2r}:}lásnac első elementomaba. Masodsor aztis megh gondollia
az okos ember, hogy Caluinusis mindenkor azt kialtotta, hogy ö az szent iras
kiüül nem mégien, az mellet áll es hal csac nem minden szauába az szent
25 írást forgattia, de méghis az Aniaszentegyháznac, es az réghi szent Atiaknac
ertelmét, es magiarazattiát félre téuen, az maga feiénecc magiarazattia vtán
induluán, ily nagy képtelen es éktelen hitetlenségheket faragha. Azért magha
felölis, vgy gondolkodhatic az okos ember, hogy ö sem szemesb Caluinusnal
az szent irasba, es annakokaért, öis szinte vgy el teueliedhetic, es megh csalat-
30 {{Kk2v}:}kozhatic az írásnac ertelmeben, mint szinte Caluinus hogy ha el
szakaduán az réghi szent Doctoroc ertelmeül, csac az magha eszeskedésibe
akar vuszni: Mert azt en bizonnial megh tapasztaltam, hogy soc dologban

Caluinus nem szanszandékból vetkezet, hanem tudatlansághból, es fellieb akaruán heazni, hogy sem az festekkel fel érne, oly tudatlansághokat mondot, hogy magha sem tudta giakran mit beszéllet.

De ezeket ebbe hagyuan, ki teczic az elő számlalt dolghokból,
5 hogy Caluinus nem erdemli az Euangelicus neuét, hanem igazán, es méltan ityltetet Eret-{{Kk3[r]:}}neknek, az Aniaszentegyhaztul.

Ighen dicsekednec az Lutherista es Caluinista Vraim az Euangelicus neuben, miuelhogy vy az neuh, mikeppen az ő hitec sem reghi, De azt akar kiys eszébe veheti, hogy nem férhet mind az ket parthoz ez az neuh:
10 Mert ha mind az Caluinistac s-mind az Lutheristac Euangelicusoc, azt kér-dem, ha vgian azon Euangeliomról neuztetneké, Euangelicusoknac, auagy külömbözö, es ellenközö Euangeliomról raghadot reaioc ez az neuh? Vgian azon Euangeliomtul igy nem neuztetnec, Mert az Luther Euangelioma azt tanyttia, {{Kk3v:}} hogy az Christus teste ielen vagion természeti szerent
15 az Vr vacsoraiaban: Az Caluinus Euangeliomia azt tanyttia, hogy ielen nin-csen: Mert mindenic part azt mondgia, hogy ő azt hiszi az mit az Euangeliom tanyt ez dolghról, köuetközic tehat, hogy ha Euangelicusnac neuztetnec, két ellenközö Euangeliomtul kel igy neuztetniec, mely két Euangeliomnac eggike tagadgia az mit az masic tanyt, Es annakokaért nem az Christus
20 Euangeliomatul, neuztetnec Euangelicusoknac hanem az Satanetul: Azert bar mind az ket fel ne neuzzne maghat Euangelicusnac, hanem eggiket Epistolicusoknac neuznéc:

{{Kk4r:}}Rész szerentis, hogy Caluinus nem volt Euangelicus, abból ki tezzic, Mert sem tudomaniat, sem magha viseletet, nem szabdta az Euangeliomhosz: Mert hol vagion az Euangeliomba hogy az Isten akaria az gonoszt, oka annac, Toszittya, izgattia, ketelenyti arra az Embert? Mellic Euangeliomba oluasta Caluinus hogi az hiuec io cselekedeti mind halalos bünöc? Hogy az Isten törüeni lehetetlenec? Hogy Christus vétkezet, ketseghben esessnec szauát mondotta, tudatlan volt etc? Ezeket es ezekeshz hasonlo soc
25 kabasaghokat mellieket ez köniuben elő számlalanc, nylua az Euangeliomból {{Kk4v:}} nem tanulta Caluinus: Tehat vallása szerent nem volt Euangelicus: Erkölcse pedig annyra eset az Euangeliomhoz illendö io erkölcstül menyre az pokol meniországhtul: Mert az magha ityleti szerentis, minden erkölcse es magha viselése csac vndokságh, es karhozatra melto vétec. Azon kiüül,
30

oly szemptelen hazugsághokkal karomlia az hiueket, hogy az ördögh sem gondolhatot volna nagjobbkat, vgimint mikor azt mondgia³⁹³ hogi az papistac hity, három dolghban all, tudni illic, hogy Isten sincsen, Az Euangeliomis csac költöt hazugságh az öröc bodogsághról valo tanusaghis {{Ll1r:}} csac beszéd: Es mikor masut azt kiáltia³⁹⁴ hogy az papistac Litania iokba, hymnusiba, prosaiba, csac emlekezet sincz Christusról; Es töb effele számlalhatatlan hazugsághokkal terhel minket, mintha vgian az Euangeliom giümölcze volna az hazugsag: Ha azért sem tudomaniaba, sem magha viselesébe, Euangelicus nem volt Caluinus, nem latom mikeppen neuzhessüc
5 ötöt külömben Euangelicusnac, hanem ha *per Antiphrasim* viszsa értuén, mikeppen az hadát *bellumnac* hiiac az Deakoc *eo quod minime bellum sit, Lucum a lucendo eo quod minime luceat*, azonkeppen Euangelicusnac mondhattiuc ötöt, {{Ll1v:}} mert az Euangeliomtul telliességgel el szakadot tudomaniaba, es erkölcsebe.
10

15 Es iollehet az Caluinus vtan indult kösséghről, es böcsülletes fő rendekről it semmit nem szolloc, mert az ő dolghoc sokkal külömb az Caluinusenal, de ő magharul Caluinusról, es az ő vtánna indult soc gaz predikatorokról azt nyлууán, es bátran merem mondani, hogy az Eretnec neuét szinte vgy megh erdemli, mint az szep leany az rosa koszorut:

20 Elöször azzal bizonytom, mert Eretnec az valaki el szakad az tiszta es igaz Isteni tudomaniatul: De Caluinus ettül el sza-{{Ll2[r]:}}kadot, mert azt yria ő magha hogy Vranc halala vtan közel öt szasz esztendeigh tisztan meg maradot az Ecclesiaban az igaz tudomany. *In veteri Ecclesia, quingentis circiter annis florebat religio, et syncerior doctrina vigeat.*³⁹⁵ Es ismet, szoluan az réghi szent Atiakról: *Extra controuersiam erat nihil a principio, vsque ad illam aetatem mutatum fuisse in doctrina.*³⁹⁶ Hogy pedig Caluinus külömbözön söt ellenkézzec azokkal az tudomaniokkal, melliet Vranc születése vtán, egész öt szasz esztendeigh vallot az Aniaszentegihaz, es az szent Doctoroknac
25

³⁹³ Cal: lib: 4 c. 7. n. 27

³⁹⁴ Lib: 3 cap: 20. n. 21.

³⁹⁵ Ita Calui: lib: 1. c. 11. n. 13.

³⁹⁶ Lib: 4 c. 2 n. 3.

böcsülletes tanácsa, nap fyninel vilagosb, es ö magha {[L12v]:} sem tagadgia, söt vgian nylyan meghis vallia Caluinus,³⁹⁷ mikor azt hyrdeti hogy az reghiec minniaian el teueliedtec valakiknec irasi kezünkben vagion.

- Masodszor ha Angial volnais az ki külömbet hyrdetne annál az mit hyrdettec az Apostoloc meltan Atoknac es Eretneknek itilnőc az nagy szent Palnac vallasabol.³⁹⁸ De Caluinus az Euangeliom ellen, az Isen ellen tanyttia hogy akaria az Isten az bünt, oka az bünnecc, izgattia, ketelenyti az embert az bünre, Azonkeppen ellenközic az Isten ighyeuel hogy az embernecc minden cselekedeti bün legien: hogi Christus az Isteni természetet az {[L13[r]:} ő attiatul nem vötte, hogy tudatlan, magha feledet, az Isten akarattiaual tusakodo, üduössegherül ketes, Isten ellen szugolodo legien: Es az töb elő szamlalt karomlasi Caluinusnac szemtül szembe viaskodnac az Istentül megh ielentetet igassaggal: Tehat Caluinus Eretnecc ember volt, minden ok vetetlen.

- Harmadszor, valaki az közönséghecc Aniaszentegyházat el haggia, az nylyan valo Ertenecc, Mert az mint Caluinus yria, *Authoritatem Ecclesiae spernere, vel monita respuere, vel consilijs refragari, vel castigationes ludere, nemini impune licet, multo minus ab ea deficere, aut eius rumpere vnitatem*, {[L13v]:} *Tanti enim Ecclesiae suae communionem facit Deus, vt pro transfuga et desertore Religionis habeat, quicumque se ab ea alienauerit*.³⁹⁹ De Caluinus, söt az ő vtanna indult tanitokis, el hadtac az Aniaszentegyházat: Mert az igaz Aniaszentegyháznac, soc külömbözö thagiai vadnac, melliecc egy ertelemnecc, egy hitnecc es szeretetnecc köteléuel egybe foghlaltatnac az mint szent Pal soc helien tanyttia:⁴⁰⁰ Caluinus pedigh mikor el szakada mi töllünc, söt megh mostis az Caluinus porázan futo praedicatoroc, (illendö tiztességhecc adasséc egiebb rendeknecc) egy ertelem, es egy vallásnac köteleuel nem volt egybe {[L14r]:} foghlalua az töb taghokkal: Tehat nem lehetnecc igaz tagiai az Aniaszentegyháznac: Hogy pedigh Caluinus (es azont ercesed Lutherrölis) nem volt egy ertelembe es egy vallásban az töb

³⁹⁷ Cal: lib: 3. c. 5. n. 3. 8. et 10 etc.

³⁹⁸ Gal: 1. v. 9

³⁹⁹ Cal: lib: 4 c. 1. n. 10.

⁴⁰⁰ 1.Cor: 12. v. 12. 27.

- tagokkal mikor el szakattac töllünc, nylyan valo dologh, miuelhogy az vtán kereset társokat maghánac, kikkel az hitben eggiezne, mi vtan el szakadot mi töllünc, es annakokaert, az szakadas vtan minecc előtte tarsat találna egiedül volt. Azonkeppen mostis az Caluinista tanytoc nincsenec egibe kötözue az egienlő ertelemnecc, es egy vallásnac köteleuel, es ez okon, senki nincz ő közzüllec az igaz A-{{L14v}:}niaszentegyházban: Mert ha azt mondgiac hogy eggieznecc valamely taghokkal az hitbe, mutasson akar mely Caluinista Praedicator valakit ennekem az kiuel eggiez mindenben, es az kinecc iteletit es teczéset, kesz mindenben köuetni: Soha bizoni sem Bezarul, sem Caluinusrul, sem Vitakerusrul, azt nem mondgia, csac egy Caluinista praedicatoris hogi valamelliekkal eggiez mindenben es kesz az ő teczessehez szabni ertelmet minden dologhban. Talam azt mondod hogy te az Apostolokkal eggiesz es ő véllec kötelezettél egybe az igassaghnac eggiesseghyeuel: De vary egy keueset: Nem szollunc {{Mm[1r]:} most az meg dücsöüült taghiarul az Ecclesianac, hanem azt kerdgiüc, ha vagione Christusnac ez földén igaz Ecclesiaia? Es ha vagion, köuetközic hogy az Ecclesiaban valo hiuecc, egi tagoc es eggieznecc az igaz tudomaniban egienlő ertelemmel, Annakokaert azt kerdem te töllöd kyccsoda az ez vilagyon az kiuel te vgy eggiez hogy mindenben megh állasz az ő teczésen? Ha senki illient nem mutathacz, megh vallod hogy az Christus niaiában nem vagy, mert ennecc oly tulaidonsághecc vagion, hogy az egy igaz vallas, es szeretet által egibe vannac kötösztetue az ő thagiai: {{Mm1v}:}

- Negiedszer: szabad nékemis szinte vgi beszéllemem Caluinussal, az mint szent Agoston szolla Iulianussal:⁴⁰¹ Caluinus az Papista hiten volt, es abba születet vyonnan az keresztséghecc által: Auagy azért tizta iegiesse volt az Istennecc az Ecclesia melybe Caluinus születet, es igy, Eretnecc volt Caluinus hogy el szakadot ettül az Istennecc kedues iegiesétül: Auagy parázna volt es hitit megh szeghte az ő iegiesénecc az Ecclesia melybe Caluinus születet, es igy, zab giermec volt, mert paraznatul fattiu születic:

⁴⁰¹ August: 3. cont: Iulian: c. 17.

Hozhatnoc elő töb bizonisághitis en nec az dolognac, es valameny Aghazattia vagyon {Mm2[r]:} az Credonac, anni bizoniságha vagion az Caluinus Eretnekseghenec: De ezekkel most megh eléghszem:

- 5 Nyssa megh az Atia mindenható Vr Isten az ő szent fianac érdeme által, es az szeplötelen szüz Marianac esedezése által az Caluinus vtán indult Atiafiaknac szeméket, es az ő szent lelkéuel megh vilaghosituan szüuöket, ismertesse megh véllec az igassághot. AMEN.

{[Mm2v]:}

AZ CALVINVS
MAGIARAZATTIA
szerént mint kellien mon-
dani az Credot.

- 5 I. Hiszec az Pokolbeli ördöghben, minden ocsmáni vetkek nec alkotóiában, kegietlen mostoha Atiában, Erötlen, nem Istenben.
II. Es nem Iesusban, Christusban, ő nem fiaban nem Vrunkbán:
III. Nem az Isten fia, hanem más személy foghantatéc szent Lelektül, megh fosztatéc bölcseseghétül, születéc bünös, nem szüz Mariatul. {Mm3[r]:}
- 10 IV. Ki haszontalanul kynzatec Pontius Pilatus alat, megh feszyttetéc, ketségben esuén, es az ő Attia ellen szugoloduán hertelen es mertekletlen indulatiból, megh hala akarattia ellen, es az ő halaláual, semmit egiebet ketségben esés nec peldaiánál nem hagia mi nékűnc:
V. Pokolra nem szálla, miuehogy az pokol, nem egiéb az emberi gondolatnál, hanem azt ityluén, hogy az Istentül el hagiatot, es el ideghenült, az lator karhozottac kynniát szenuedte lelkében:
- 15 VI. Nem ment bizonios helyre menyéghben, hanem egy ideigh az Isten nec Vicariussa {[Mm3v]:} löt, de véghre ezt az böcsülletes tisztetis le vonszác ő rolla:
- 20 VII. Onnan el iö, de nem ytlüni, az személi valogható biro, hogy megh fosztassec orszaghatul.
VIII. Hiszec oly zent Lelket, mely nem különbözö személi az Atiatul, hanem az ő természetinec ereie, Es az Atiatul sem származic; Eo benne sem kel hinni, miuehogy az Apostolokat sem iol tanytotta, es az hiueket sem iol igazgatta:
- 25 IX. Hiszem hogy enniháni száz esztendeigh Aniazentegy haz sem volt, Es hogy en nec az zentséghe ocsmáni vétec, tanitása teuelighés, söt lathatatlan {Mm4[r]:} léuen, Aniai daikalkodása sem lehet mi hozzác: es az melyben kiki mind maghánac.
- 30 X. Hissem hogy az ember nec bünei, megh nem bocsáttatnac soha, hanem az puszta hit által, reanc foghia az Isten, hogy bünnűnc megh bocsáttatic:
XI. Hiszem hogy az emberec semmiue lézenec, es mind fel nem tamadnac.

XII. Hiszem hogi az bodoghsághban senki ném megien ityletigh, es bizonios heliec nincz az bodoghoknac, es hogy csac az egy puszta hit által kel az bodoghsagban menni:

5 *Hogy igy kellien az Caluinus teczése szerént mondani az Cre-{{Mm4v}} dot, eleghseghesen megh teczic az fellüül elő hozot dolghokbol, es annac okaert, nem szükségz ezt böueb beszéddel erőssyteni.*

{Nn[1r]:}

AZ NAGY CAL-
VINVS KÖVETŐ TANYTOK-
nac igaz *Definitioia*, es tulai-
don festékkal valo ki
iegizése:

5

*Mely az Caluinus saiat köniueiböl
egybe szedetet, es az Caluinista
predicatoroc dicsyretire, most
vyonnan ki Nyomtattatot.*

- 10 AZ Caluinista tanyto az, ^{A:402} *Az ki minden latorsaghoknac, es gonossaghnac eleuen peldáia: B:⁴⁰³ kinec hiti, es vallasa oly hihetetlen, hogy ez vilagyon semmi sem lehet annal hihetetlenb: C:⁴⁰⁴ Az ki nem csac ő maghaban Christusban sem-{{Nn1v}} mi böcsülletre melto felségzet nem ismér, de söt, valami Christusban es az ő tudomaniaban vagion, mind hamisra forgattia,*
- 15 *az ő el teueliedet ertelmeuel: D:⁴⁰⁵ Es annakokaert, csuda hogy öket saarral es genéial be nem tapasztiac az gyermekec es aszoni nepec: E:⁴⁰⁶ Vegezetre, olliac az Caluinista predicatoroc, az kic meltan mondhattiac, hogy ök latrabbac az elöttöc valoknal, es vtannoc, megh maghoknalis latrabbac szüületnec:*

⁴⁰² A

⁴⁰³ Genus. B

⁴⁰⁴ C Differentia.

⁴⁰⁵ D Proprietas.

⁴⁰⁶ E

AZ CALVINVS
TVLAIDON IRASI-
bol szorul szora vöt bizoni-
ságha en nec az Defi-
5 nitionac.

CALVINUS⁴⁰⁷ lib: de scandalis, circa medium: in Tomo opu-
sculor a Galasio collectorum folio 858. *Ipsi pastores nostri, qui suggestum
conscendunt, sunt interdum turpissima vel nequitiae vel malorum aliorum
exempla: Quidam eorum benigne hospitio excepti, vel furto onusti clam
10 abeunt, vel sollicitant ad stuprum ancillas, ac interdum, etiam vxores tentare
audent: Alij mutuo fallunt, Alij, quae Eleemosinae nomine abstulerunt, in
scortatione, alea consumunt. Alij sacrosanctum coniugij vinculum, deceptis
vxoribus, et abiectis liberis, violare non dubitant.*⁴⁰⁸

CALVINUS⁴⁰⁹ lib: 4. Institut: cap: 17. n. 24. *Dicimus Christum, tam externo
15 symbolo, quam spiritu suo ad nos descendere, vt vere substan-
carnis suae, et sanguinis sui, animas nostras viuificet: In his verbis qui non
sentit multa subesse miracula, plus quam stupidus est, quando nihil sit magis
incredibile, quam res toto coeli et terrae spatio dissitas, in tanta locorum
distantia, non solum coniugi, sed vniri:*

CALVINUS⁴¹⁰ Ioannis 6. vers. 41. *Nos CHRISTVM non aspicimus, nisi carneis
20 oculis, ita fit, vt nihil in ipso nobis magnificum appareat: Vitioso enim nostro
sensu, quicquid in ipso est, eiusque doctrina, peruertimus, adeo sinistri sumus
interpretes: Deinde, eo non contenti, multa falsa arripimus, quae Euangelij
contemptum pariunt:*

⁴⁰⁷ A

⁴⁰⁸ *Quinque praedicamenta, in quibus continentur ad aequae praedicatorum Caluin:*

⁴⁰⁹ B

⁴¹⁰ C

CALVINUS⁴¹¹ lib: de scandalis ci-
tato, folio 858. *Mirantur Pastores,
et queruntur, contemptui se esse apud plebem: Ego autem potius miror vulgi
patientiam, quod non eos luto, et stercoribus mulieres et pueri operiant.*

CALVINUS⁴¹² libr: de scandalis citato, folio 864. *Quid ergo dicemus, nisi
5 veterem illam poetae querimoniam, in Nostrum quoque saeculum vere
competere, Aetas parentum peior auis, tulit nos nequiores mox duros
progeniem vitiosorem.*

Eghésegh az beretuálás vtán Caluinista Predicatoroc.

Soli Deo honor, et gloria.

⁴¹¹ D

⁴¹² E

{[Nn3v]:}

Az nyomtatásban eset fogiatko-
zasoknak megigazytása:

- Miuelhogy magham ielen nem lehettem az Nyomtato mellet, estec nemely fogiatkozásoc, mellieket legh előszöris meg kel igazytani: Es miuelhogy első*
5 *fogiatkozásis az volt, hogy az leuelec szaamat fel nem iegizette minden leueel eleire, az leueel számokat ebben az igazyto tablában fel nem iegiezhettem: De minthogy az Nyomtatasnac mesterseghe szerent, minden Arcus Pappyrossat az Abecenec bötüiuel rend szerent meg iegieznec minden leuelnec az veghin, vgy hogy az első Arcusnac leueleire, A vagion iegiezue, az masic arcusra B: es*
10 *igy rend szerent minden arcusnac, az az minden negyed leueelnec külömbözö iele vagion, ketelenyttetem ezec az bötüc szerent iegiezni az igazito Tablat.*
 {[Nn4r]:}

A. iij. col: 2 vers: 18 vilagosságghossaghtokra: Iriiad vilagosságghokra:

B. iij. col: 1 vers: 5 Istené: Iriiad Istenné.

- 15** *Ibid: ver: 15 azt Istent. Iriiad az Istent*

B. 4 col: 2 ver: 4 ordinare Iriiad ordinat

a. ij. col: 2 vers: 5 akaria Iriiad akar.

F. ij. col: 2 v: 7 HARMODSZOR Iriiad MASODSZOR.

F. iij. col: 2 ver: 3 vöt Atiátul. Iriiad vöt az Atiátul.

- 20** *F. 4 col: 1. v. 15 gubernat, Iriiad gubernet.*

Ibid: col: 2 ver: 13 ad Margin: Luc: 2 v. 40 Iriiad: Matt: 24 v. 36

G. iij. col: 1 ver: vlt: ad Marg: Lucae 23 v 12 Iriiad. v. 31 Es mingiart vtanna az mas colum: Matt: 7 v. 21. Iriiad. v. 12.

N. col: 2 v. 1 Res effectu, Iriiad, Res ex effectu Ibid: v: 15 giümölcse: Iriiad, giümölcz.

- 25** *O. 4 col: 1. ver: 11 üdüösseghekrül Iriiad, üdüösseghünkrül.*

Q. 4 col: 1 ver. 6 ad Marg: Matth. 12 v. 5 Iriiad, Matt. 21 v. 5

S. 4 col: 1 v. 6 mint miképpen, Iriiad, mert miképpen

{[Nn4v]:} *T. 3. col: 2 vers. vlt: ad margin: ezt kel yrnia. Cal. Matt: 3 v 12*

- 30** *Marlor: ibid.*

V. ij. col: 1 vers: 16 személi sohoua Iriiad, személi szallot pokolra, mert ez sohouá

X. iij col: 1 v. 14 az mint maga dele, az mint

X 4 col: 1 v. 8 ad Marg: art. 2 Iriiad, Act: 2

Z 4 col: 1 v. 6 ad marg: Iriiad, Cal: Matt: 27. v: 9

Bb. col: 2 ver: 5 ad Margin. 1Timot: 1 Iriiad, 1Timot: 3

- 5** *Cc col: 1 ver. 8 ad marg: 1Ioan. 1 Iriiad, Ioan: 1*

Ff col: 2 ver: 2 vala Iriiad, valo

Ff iij. col: 1 v. 9 fere, nihil, Iriiad, fore nihil.

Ff 4 col: 1 v. 9 masut mondgia: Iriiad, masut azt mondgia.

Ii. col: 1 v 5 ielen vagion de nem Iriiad, ielen vagion, es az oltaronnis ielen

- 10** *vagion, de nem*

Ii iij. col: 1 ver. 15 Caluinus feiéne: Iriiad, Caluinismus feiéne.

Ii 4 col: 2 v. 5 submersus, Iriiad, subuersus.

Ll. iij. col: 2. v. 3. defertor. Iriiad, desertor.